

İSTANBUL TEKNİK ÜNİVERSİTESİ ★ FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

MEKANIN YENİDEN ÜRETİMİNDE EKSİKLİK VE DEVİNİM

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Sinem Topal

Mimarlık Anabilim Dalı

Mimari Tasarım Programı

EKİM 2013

İSTANBUL TEKNİK ÜNİVERSİTESİ ★ FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

MEKANIN YENİDEN ÜRETİMİNDE EKSİKLİK VE DEVİNİM

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**Sinem Topal
(502101103)**

Mimarlık Anabilim Dalı

Mimari Tasarım Programı

Tez Danışmanı: Prof. Dr. Semra Aydınlı

Ekim 2013

İTÜ, Fen Bilimleri Enstitüsü'nün **502101103** numaralı Yüksek Lisans Öğrencisi **Sinem Topal**, ilgili yönetmeliklerin belirlediği gerekli tüm şartları yerine getirdikten sonra hazırladığı “**MEKANIN YENİDEN ÜRETİMİNDE EKSİKLİK VE DEVİNİM**” başlıklı tezini aşağıda imzaları olan jüri önünde başarı ile sunmuştur.

Tez Danışmanı : **Prof. Dr. Semra Aydınlı**
İstanbul Teknik Üniversitesi

Jüri Üyeleri : **Prof. Dr. Arda İnceoğlu**
İstanbul Teknik Üniversitesi

Prof. Dr. Ferhan Yürekli
Maltepe Üniversitesi

Teslim Tarihi : **06 Eylül 2013**

Savunma Tarihi : **25 Ekim 2013**

Aileme, maviye ve yeşile,

ÖNSÖZ

Yüksek lisans çalışmam öncesinde, süresince ve sonrasında katkılarından dolayı; Taşkışla'ya ve İstanbul'a teşekkür ederim.

Mayıs 2013

Sinem Topal
(Mimar ve İç Mimar)

İÇİNDEKİLER

Sayfa

ÖNSÖZ.....	vii
İÇİNDEKİLER.....	ix
KISALTMALAR.....	x
ŞEKİL LİSTESİ.....	xi
ÖZET.....	xiii
SUMMARY.....	xv
1. GİRİŞ.....	1
1.1 Tezin Amacı ve İçeriği.....	3
1.2 Tezin Yöntemi.....	5
2. KAVRAMSAL ÇERÇEVE.....	7
2.1 Eksiklik Kavramı.....	9
2.1.1 Gödel'in Eksiklik Teoremi.....	11
2.1.2 Mekan ve birey ilişkisinde beden ve zamansallık.....	12
2.2 Devinim Kavramı.....	16
2.3 Entropi ve Tamamlanmamışlık Kavramları.....	17
3. KURAMSAL ARKA PLAN.....	21
3.1 Mekanın Yeniden Üretimi	21
3.2 Eksiklik Nasıl Devinim Yaratır?.....	24
3.2.1 Bilim ve mekanda devinim.....	26
3.2.1.1 Karmaşıklık.....	27
3.2.1.2 Mimaride karmaşıklık.....	28
3.2.1.3 Kuantum ve devinim.....	31
3.2.2 Sanat ve mekanda devinim.....	32
3.2.2.1 Görsel devinim.....	34
3.2.3 Gündelik hayatta oyun.....	36
3.2.3.1 Rastlantısal olasılık.....	37
3.2.3.2 Devinim ve döngü.....	39
3.2.4 Kültür endüstrisi ve mekanda devinim.....	42
4. MİMARLIKTA EKSİKLİK KAVRAMI: TAMAMLANMAMIŞ BAZI MEKANLAR.....	45
4.1 Eylemi Tamamlanmamış Tüketim Mekanında Gerçeklik Kaybı Yanılsaması.....	45
4.2 İstanbul'da Eylemi Tamamlanmamış Üç Yapı.....	51
4.2.1 Atatürk Kültür Merkezi	51
4.2.2 Silahtarağa Elektrik Santrali.....	55
4.2.3 Taşkıışla.....	57
4.2.4 Değerlendirme.....	61
4.3 Eylemi Tamamlanmamış Şehir Seferihisar.....	62
5. SONUÇ YERİNE.....	67
KAYNAKLAR.....	75
EKLER.....	79
ÖZGEÇMİŞ.....	123

KISALTMALAR

AAT : Aktör Ağ Teorisi (Actor Network Theory)

AKM : Atatürk Kültür Merkezi

HES : Hidro Elektrik Santral

 T  : İstanbul Teknik Üniversitesi

SES : Silahtaraĝa Elektrik Santrali

TC : Türkiye Cumhuriyeti

TRT : Türkiye Radyo Televizyon Kurumu

ŞEKİL LİSTESİ

Sayfa

Şekil 1.1:	Blur Binası, İsviçre & Parc de la Villette'de bir Folie, Fransa.....	2
Şekil 2.1:	Ağ ilişkisi.....	7
Şekil 2.2:	Escher, 1956, Resim Galerisi Tablosu.....	12
Şekil 2.3:	Beden Mekan Etkileşimi.....	14
Şekil 2.4:	Entropi.....	18
Şekil 2.5:	Bursa TOKİ Konutları & Mardin evleri.....	18
Şekil 3.1:	Büyük Beşiktaş Çarşısı.....	22
Şekil 3.2:	Barcelona Pavyonu & Malevich'in Siyah Kare adlı tablosu.....	23
Şekil 3.3:	Mekanın Devinimi Dinamikleri.....	25
Şekil 3.4:	Gecekondulaşma, İstanbul.....	25
Şekil 3.5:	Escher, 1940, Metamorphosis I	28
Şekil 3.6:	Fraktal Şehir-Ler.....	29
Şekil 3.7:	Guggenheim Müzesi, Frank Gehry.....	30
Şekil 3.8:	Galiçya Kültür Şehri, Peter Eisenman.....	31
Şekil 3.9:	Berlin Yahudi Müzesi, Daniel Libeskind.....	31
Şekil 3.10:	Organizmanın üstün amacı olarak varlığı Devamlılığı İçin Devinim.....	32
Şekil 3.11:	Claude Monet, 1875, Şemsiyeli Kadın & Camille Pissarro, 1897, Montmartre Bulvarı.....	34
Şekil 3.12:	Francis Bacon, Self-portrait, 1971.....	35
Şekil 3.13:	Daniel Libeskind, 2001, Berlin Yahudi Müzesi.....	36
Şekil 3.14:	Beşiktaş Çarşıda Bina Onarım İnşaatı.....	37
Şekil 3.15:	An=Devinim ve Döngü Sürecinde Kriz Anı.....	40
Şekil 3.16:	Bir ilişkiler Sistemi (üretim).....	40
Şekil 3.17:	Ben ve Öteki (ontolojik).....	41
Şekil 4.1:	Herkesin (aynı) olduğu yerde hiç Kimse Yoktur & Halenin Kaybı.....	47
Şekil 4.2:	Gösterme amaçlı tasarım insanları nasıl etkiler	48
Şekil 4.3:	Bacon ve Pollock resimleri.....	49
Şekil 4.4:	Bir spor mağazası, sergilenen tarihi obje ve resim	50
Şekil 4.5:	AKM.....	53
Şekil 4.6:	Pompidou Kültür Merkezi.....	54

Şekil 4.7:	Aktörler.....	56
Şekil 4.8:	Silahtarağa Elektrik Santrali: harabe, hava fotoğrafı, müze, santral.....	56
Şekil 4.9:	Taşkışla Giriş Cephesi & Hava Fotoğrafı.....	57
Şekil 4.10:	Taşkışla Zemin Kat Planı.....	58
Şekil 4.11:	Taşkışla Enstantaneleri: orta bahçe, boşluk.....	58
Şekil 4.12:	Koridorlar, merdivenler, stüdyolar, boşluklar.....	59
Şekil 4.13:	AKM Fuaye.....	61
Şekil 4.14:	AKM Sahne.....	61
Şekil 4.15:	Tarihi duvarlarla Sığacık yerleşim alanı ve Seferihisar pazarı.....	63
Şekil 4.16:	Mekanda kendiliğinden düzen.....	64
Şekil 4.17:	Afrodisias Antik Kenti	65
Şekil 4.18:	Kız Kulesi, Üsküdar.....	66
Şekil 4.19:	Söylem Analizi.....	70
Şekil 4.20:	Söylem Analizi ile ortaya çıkan Kavramlar ve Temalar.....	72

MEKANIN YENİDEN ÜRETİMİNDE EKSİKLİK VE DEVİNİM

ÖZET

Bu tez çalışmasıyla, toplumsal, bilimsel ve sanatsal gelişmelerle ilişkili olarak mekan üretiminin dinamikleri ve etkileşimler araştırılmaktadır. Bitmişlik, tamamlanmışlık tavrı; mimari tasarım disiplini üzerinden eksiklik ve devinim kavramlarıyla tartışmaya açılmaktadır. Bu bağlamda, devinim ve eksiklik kavramlarının mekanın yeniden üretiminde dinamo etkisinin irdelenmesi, tezin kuramsal çerçevesini oluşturmaktadır.

- Mekanın yeniden üretimi sürecinde eksiklik ve devinim kavramlarının önemi nedir?
- Eksiklik mükemmeliyet midir?

Tezdeki yaklaşım, bu soruları sosyal, kültürel ve felsefi açılardan tartışmaktır. Bu tezin ana teması, ilişkili konuları eksiklik ve tasarım kavramları ekseninde ele alırken; mekanın yeniden üretiminde devinim, entropi, tamamlanmamışlık, oyun kavramları üzerinden olayları ve oluşları okumaya çalışmaktadır.

Mekanda devinimi tetikleyen dinamikler; ilişkisel düşünme, bellek, aktörler, dil, itici güç ve potansiyel olarak eksiklik, doğa, mekan ve eş zamanlılık olarak düşünülebilir. Bu bağlamda tezde eksiklik kavramına yoğunlaşılmıştır. Dengeli birliktelik sunan mekanın beraberinde getirdiği politik, tarihi, mimari, sosyal, kültürel alanlardaki bir çok soruna, eksikliklere, değişimlere, girişimlere ve dinamiklere dikkat çekilmeye çalışılmıştır. Günümüz üretim dinamiklerinin de parçası olması sebebiyle; karşılaşmalara, ağ ilişkilerine zemin hazırlayan ve kentin tarihsel sürecinde bellekte bir yere sahip olmaları sebebiyle bazı örnekler ele alınmaktadır. Devinimi harekete geçirici güç hem bireydeki bilinçdışı arzuyu oluşturan eksiklik hissi hem de devinim potansiyeli barındıran kışkırtıcı tasarımıdır.

Yeni ilişkiler kurabilecek özellikteki bağlara sahip düzeneklerin, belirli çerçeve içerisinden yeni deneyimler ve mekanlar üretebilecek niteliğe sahip olması beklenir. Zihinsel, fiziksel ve toplumsal inşa süreçlerine çerçeve olanağını daha fazla sunan mekan tasarımının; özneyi kışkırtmasına ve kendiliğinden olana imkan vermesine ihtiyaç duyulur. Eksiklik hissiyle oluşan problem, kriz süreciyle karışır ve ilişkilerin bulanıklaşmasıyla yeniden üretim sağlanır. Muğlaklık ve eksiklik hissiyle ortaya çıkan dinamiklere, mekanın devinimiyle oluşan ve kendiliğinden olan üretimlere; yeniden düşünme ve yeni olanı üretmede tasarımcının farkındalığı için işaret edilmektedir.

Bu tez beş bölümden oluşmaktadır. Giriş bölümünde tezin amacı, içeriği ve yöntemi üzerine açıklama yapılır. İkinci bölümde; eksiklik ve devinim kavramları üzerine odaklanılarak entropi ve tamamlanmamışlık kavramları farklı disiplinlere gönderme yapılarak anlatılmaya çalışılmaktadır. Üçüncü bölümde ise mekanın yeniden üretimi ve devinim kavramlarına eksiklik potansiyeli fikri üzerinden yaklaşılmaya çalışılmaktadır. Bu bölümde mekanın eksiklikle deviniminin ne ve nasıl olduğu üzerinde durulmaktadır. Bu irdeleme tezin sosyal, kültürel, politik tutumu ve eleştirel niteliğini belirlemektedir. Ayrıca bu bölümde bilim, sanat ve kültür disiplinlerinde eksiklik ve devinim kavramları üzerinden mekan yorumlanmaktadır. Disiplinler arasındaki bağlantı, paralellik ve etkileşim su yüzüne çıkarılmaya çalışılmıştır. Makro ve mikro ölçekte genele dair kurgular oyun olarak nitelendirilerek gündelik hayattaki döngüden bahsedilmektedir. Dördüncü bölümde ise örneklem olarak eylemi tamamlanmamış bazı mekanlar bağlamında; tüketim mekanında gerçeklik kaybı, İstanbul'da üç yapı, küreselleşme ve kapitalizme tepki gösteren bir şehir seçilmiştir. Buradaki durumlar, katmanlar, dinamikler üzerinden mekanın yeniden üretiminde ve deviniminde dinamo olarak

eksiklik okunmaya çalışılmıştır. Son bölümde ise tüm bu okumaların bir özeti üzerinden sonuç vermeye çalışılmıştır.

LACK AND MOTION IN REPRODUCTION OF SPACE

SUMMARY

In this thesis work, dynamics and interactions of reproduction of space are investigated in association with social, scientific and artistic developments. The notion of completeness, perfectness are opened up for discussion over architectural design discipline with the notions of lack and motion. In this context, dynamo effect of lack and motion notions' examination in reproduction is aimed to establish the theoretical framework of the thesis.

- What is the importance of lack and motion in reproduction of space process?
- Is lack the perfection?

Thesis' approach is creating the discussions from social, cultural and philosophical aspects. Work handles the issues on the axis of lack and design. This approach tries to read the events and becomings over concepts of motion, entropy, incompleteness and play.

Dynamics which are triggered by motion can be considered as; relationality, memory, actors, language dynamo and potential of lack, nature, space and concurrent time. In this context that study focuses on lack notion. The aim is taking attention on deficiencies, changes, initiatives, dynamics and problems in political, historical, architectural, social, cultural areas which belong to well-balanced spaces. Some examples are discussed according to being a part of the production dynamics in these days, having a place in the process of the city's historical memory and preparing the ground for the network relations and encounters. Incentive power of motion are lack established desire in the individual unconscious and lack consisting design that hosts of motion potential. Links should be able to form new relationships to produce new experiences and spaces within the determined framework. Space design, which offers more opportunity to frame mental, physical and social construction processes, may be needed to provoke the subject and allow for being spontaneously. Problem that occurs sense of lack then interfering with the crisis process and blurring points the dynamics that allow the reproduction. Text points design extents with space motion and spontaneity for re-thinking and awareness of designer.

This thesis consists of five chapters. In the introduction; there is the aim of the thesis, content and method are disclosed. In the second chapter focusing on the concepts of impairment, and movement struggling to grasp the concepts of entropy and incompleteness. In the third chapter the concepts of reproduction of space and motion are closed with the idea of the potential of lack. This section focuses on the what and how of space motions with lack. This thesis is to examine the social, cultural, political, and critical attitude determines the critique. In addition, this section consists of science, art, and culture disciplines perspective through the concepts of space and motion are cared for lack. Connections between disciplines, tried to be explained to show the parallelism and interaction. Macro and micro-fictions are qualified as the game and mentioned about everyday life cycles. In the fourth chapter in the sample of interest in the context of incomplete action; consumer venues loss of reality, three buildings in Istanbul, a city of globalization and capitalism have been selected to react. Reproduction of space and dynamo of the lack are tried to read from the states, layers, and tripping. In the last part, a summary of all of these readings have been submitted for the result.

1. GİRİŞ

Biyolojik açıdan bir hücre, mimari açıdan bir mekan, toplumsal ve kentsel açıdan bir şehir; yaşayan veya yaşama potansiyeli barındıran bir organizma olarak kabul edilebilir. Biyolojik açıdan bir organizmanın amacı; olagelen ve süregiden akışta, kendi devamlılığı sürecini gerçekleştirmesidir. Varlığını devam ettirme, değişim ve gelişim çizgisinde bir zamansallığa işaret eder. Bu bağlamda mekanın da bir organizma gibi, farklı süreçlerle sürekli değişimi ve devinimi söz konusudur. Mekanın değişimi ve devinimi; çağın sosyal, kültürel, ekonomik ve tarihsel gelişim katmanları süzgecinden geçirilerek anlaşılabilir. Bu tez çalışmasında bilimsel gelişmeler, çoğulculuk, zıtlıklar, üretim, tüketim, kültürlerarası iletişim ve etkileşimin farklı dinamiklerle artması sonucu mekanın dönüşümü incelenir.

Söz konusu dinamiklerle üretilen, evrilen, yıkılan, yeniden üretim potansiyeli olan yaşam alanı olarak mekanın; dönüşerek yeniden üretilmesinde fiziksel ve düşünsel eksikliğin rolü nedir? Mekanda dönüşüm olgusu birbiri içinde ötekini ve olası olanı barındırır. Lefebvre (2006) Diyalektik Materyalizm adlı kitabında, insan pratiğinden ve hayatın içeriğinden sürekli beslenen açık uçlu bir düşünme biçiminden söz eder. Arzular, duyu nesneleri, izlenimler ya da sezgiler, mekanda gömülü olarak kavramsal bir içerik oluştururlar. Bu düşünme biçimine göre, Lefebvre bu gömülü kavramları açığa çıkarmanın gerekli olduğunu vurgular (Lefebvre, 2006). Gömülü kavramların mekanın yeniden üretimini tetikleyen bir potansiyel olduğu düşüncesi bu tezde 'eksiklik' kavramıyla üst üste düşer. Tez, eksiklik hissiyle devinen ve eksikliğin mükemmeliyet olduğu tamamlanmamış mekanı anlamaya dairdir. Örneğin; Taşkışla koridorlarında farklı mekan kullanımlarına olanak sağlayan mekânsal potansiyel, bir gün sergiye, bir gün stüdyoya dönüşmeye izin verir. Zihinsel, fiziksel, toplumsal ve mekânsal kurgu bağlamında bina tanımlı bir eğitim modeline yönelik olsa da dönüşüme açıktır. Bu tezde eylemin yeniden tanımlanabilmesine olanak sağlayan açık mekanlar, tamamlanmamış mekanlar olarak kabul edilmiştir. Taşkışla'daki yeniden anlamlandırmaya açık olan eylemi tamamlanmamış mekanlara karşın; Diller & Scofidio'nun Blur binasında veya Bernard Tschumi'nin Folie'lerinde (Şekil 1.1) mekan kurgusu ve mekandaki eylemler ise daha da belirsiz ve tamamlanmamış olarak düşünülebilir. Mesela Blur binasında mekanın değişen atmosfer koşullarına bağlı olarak kullanıcının deneyimi değişebilir.

Şekil 1.1: Blur Binası, İsviçre & Parc de la Villette'de bir Folie, Fransa

Bazı binalarda deneyimlenen bitmişlik, mekânsal tamamlanmışlık olgusu bir mekan yaşamının devamlılığı ile gündeme gelmektedir. Gündelik hayat eşzamanlı etkileşim ve gerilim yaratır. Günümüz kentlerinde kullanıcısı belli olmayan, birey ile ilişki kuramayan mekanlar, açık uçlu olmasına karşın eksiklik hissi uyandırmaması birer problem olarak düşünülmektedir. Bu tez çalışmasında; tamamlanmamışlık olgusu açık uçlu düşünme pratiğine yol açması nedeniyle, dinamo olarak eksiklik ve devinim kavramları üzerinden tartışılacaktır.

Mekan insan ile var olur; mekanın ve insanın karşılıklı etkileşimi sonucunda birbirini ürettiği, var ettiği ve her birinin bu etkileşim nedeniyle evrildiği düşünülebilir. Dolayısıyla var olan mekan üretimi; mekansal - zamansal oluşumu bağlamında, 'mekanın yeniden üretimi' olarak adlandırılabilir. Bu çalışmanın amacı mekanın yeniden üretim sürecini anlamak ve eksiklik kavramının mimari tasarım sürecindeki önemini vurgulamaktır. Günümüzde yaşanan değişimlerle mekânsal ritüel ve normlara öykünme eleştirel olarak gündeme gelir. Değişimlerle birlikte 'yeni' olanın ihtiyaçlarını karşılayan ve potansiyel bir ortam yaratan mekanın yeniden üretimi devinim süreciyle açıklanabilir. Söz konusu devinim ile mekan; zihinsel, fiziksel ve toplumsal süreçlerin bir yansıması olarak değişime uğrar. Mekanın her defasında yeniden üretimi ve yeniden tanımlanması; bireyi özgürleştirebilir. Örneğin kendi özgür iradeleriyle yuvasını kuran hayvanlara göre insanın mekan üretiminin sınırsız olduğu söylenebilir. Ancak mekanı değiştirme ve yeniden üretme yetisi, insana bir tür özgürlük alanı sağlar. Bu kendiliğinden oluşum insanın dil ve yorum yeteneği ile, onu mekanını değiştirme yetisi olmayan hayvanlardan ayırır. Dil, özgönderimsel farklar sistemidir. Dolayısıyla insan, üretken, yaratıcı, dinamik yaşama ve yeniden üretme potansiyeline sahiptir.

Bu tez çalışmasında, toplumsal, bilimsel ve sanatsal gelişmelerle ilişki kurularak eksiklik kavramının açılımı yapılmıştır. Bu bağlamda mimari tasarımın diğer disiplinlerle birlikte düşünülmesinin sağladığı olanakları anlamak üzere mekan

üretim dinamikleri araştırılmıştır. Mekan üretim dinamikleri ve etkileşimleri bağlamında devinim ve eksiklik kavramlarının dinamo etkisi irdelenmiş, açık uçluluğu sağlayan eksikliğin mükemmeliyet olması çalışmanın kavramsal çerçevesini oluşturmuştur. Bu kavramsal çerçevenin, tasarımcıya mekanı yeniden düşünme ve 'yeni olanı' üretme süreçlerinde farkındalık yaratacağı düşünülmüştür.

1.1 Tezin Amacı ve İçeriği

Tez şu nedenlerden ötürü önemlidir: Sıradan insanın deneyimlediği gündelik hayatta mekan üretim süreci, 'eksiklik mükemmeliyettir' söylemi izleğinde sorgulanır. Mekan üretiminde etkin olan canlı ve cansız tüm aktörler¹ arasındaki iletişim ve etkileşim iç içe geçirilerek yeniden keşfedilir.

Bu tez çalışmasının mimari tasarım bilgisine katkısı şöyle özetlenebilir:

- Eksiklik ve tasarım kavramları ekseninde; entropi, dinamo, devinim, oyun, tamamlanmamışlık kavramları bağlamında mekan üretim sürecini anlama;
- Mekan ile insan ilişkisinin çok boyutluluğunun farkındalığı ile mekanın yeniden üretiminde nasıl eksiklik hissi yarattığını kavrama;

Ayrıca birçok disiplinde dile getirilen 'eksiklik mükemmeliyettir' söylemi; bilim, sanat, kültür bileşenleri çerçevesinde birbiriyle ilişkili kılınarak mekan üretim sürecinin okunmasına katkı sağlar. Mekan içindeki yaşamı fiziksel ve zihinsel farklılıklarıyla deneyimleyen insan yeni bir keşif sürecine girer; yeniden işlevlendirilen bir boşluk olarak mekan yeniden üretilir. Lefebvre'e (2007) göre, gündelik hayat yeni yaratımları olanaklı kılacak biçimde hazır tutulan bir zemin olabilir. Mekanın yeniden üretiminde itici güç olduğu varsayılan eksiklik kavramı bu tezde; gündelik hayatın mekânsal devinimi ile ilişkisi bağlamında incelenir. Mekanın yeniden üretim döngüsünde eksiklik hissiyle kriz ortaya çıkar; devinim yaratan bu kriz, mekânsal deneyimin farklılaşmasına neden olur. Eksiklik; genel olarak negatif çağrışımları olan bir sözcüktür. Bu tez çalışmasında eksiklik kavramsal olarak pozitif anlamlara işaret eden, harekete geçirici dinamo olarak düşünülmektedir. Mekanın yeniden üretimini tetikleyen bu dinamo kavramı, 'yeni' olan deneyimi çağırarak arzu da olabilir.

Devinimi sağlayan eksiklik kavramı üzerinden mekanın yeniden üretimine, kendiliğinden ve doğal süreçlere gönderme yapılır. Dolayısıyla gözlerimizi mekanı var eden insanın doğal motivasyonunu, içgüdülerini yansıtan doğaya çeviririz. İnsan

¹ Fransız sosyolog ve antropolog Bruno Latour'un (1947-...) maddi ve semiyotik ağların bir bütün olarak nasıl bir araya geldiğine dair Aktör Ağ Teorisi (AAT-ANT); karmaşık bir ağa bağlanarak incelenir ki, bu ağda canlı aktörlerle cansız aktörler arasında 'güçlü program'ın bile sürdürdüğü hiyerarşi ortadan kalkar, herkes ve her şey aynı düzlemde 'aktör' olurlar ve bilgiyi kuran anlam üretimi oyununa dahildirler. Tezde ise diğer disiplinler, kullanıcılar, toplum, mimarlık gibi aktörler etkin faktör olarak düşünülebilir.

da doğanın bir parçası olduğundan; tahmin edilemez, öngörülemez, küçük dalgalanmalardan etkilenir. Çevresine duyarlı olan insan ile doğanın benzer bir yapıda olduğu söylenebilir. Yerküre, canlı ve cansız varlık karakterleriyle, çeşitli geri besleme döngüleriyle, birbirine bağlanan, yaşayan bir organizmadır. Bu nedenle doğada yaşanan tüm değişimleri ve mekanın yeniden üretimine yansımalarını anlamak bizi karmaşıklık kuramına yönlendirir.

Doğrusal olmayan karmaşıklık kuramı, günümüz mimarlık ve kent konularını anlamamıza yardımcı olur. Öklid geometrisine ve Kaos kuramına gönderme yaparak tasarlanan mekan, yaşam potansiyellerini kurgulamaya katkı sağlar. Mekan tasarımında yaratılan eksiklik, olasılık barındırması açısından mükemmeliyet olarak düşünülebilir.

Waldrop'a göre, *“karmaşık olan sorunlar ancak bütüncül bir yaklaşımla ve eşzamanlı olarak çözülebilir”* (1993). Bütüncül bir bakışla mekana bakıldığında, bir bütünü etkileyen aktörler, iç içe geçer ve birbirleriyle alış-veriş halindedir. Bu bakış açısıyla mekan; matematik, fizik, felsefe, sosyoloji, mimarlık gibi birbirini etkileyen farklı disiplinler üzerinden okunabilir. Bu tezde bütüncül yaklaşımı derinlemesine anlamak için; Gödel Teoremi, Kuantum, Entropi, Karmaşıklık, Kaos gibi teoriler ve Tao düşüncesine gönderme yapılmaktadır.

Hareketi, dolayısıyla devinimi doğuran süreçleri anlamak için ise basit ve düzenli sistemlerden karmaşık ve düzensiz sistemlere geçiş bizi entropi kavramına götürür. Entropi; sistemdeki düzensizlik, karmaşa, belirsizlik, rastlantısallık nedeniyle ortaya çıkan bir durumu açıklar. Mekanda devinimi sağlayan dinamiklerin sebebini ve sonucunu entropi kavramı yardımıyla anlamak olasıdır. Entropi, eksiklik ve devinimi barındıran karşılıklı akış sürecidir. Bu akış, eylemi tamamlanmamış mekanların nasıl devinim potansiyeli barındırdığını açıklar. Bu kavramlar, tez çalışmasında sürekli devinim ve döngü yaratan, eylemi tamamlanmamış bazı mekanlar üzerinden örneklerle açıklanacaktır.

Christopher Alexander 'şehir ağaç değildir' derken; tasarlanan yapay şehirler ile kendiliğinden oluşan doğal yerleşimlerin farkından söz eder. Geleneksel yerleşmelerde olduğu gibi düzensizlik içindeki düzenin akışını sağlayan karmaşık yapı devinim yaratır. Kendiliğinden oluşan bu devinime karşın tasarlanan şehirlerde arzuyu olanaklı kılan eksiklikten söz etmek pek mümkün değildir. Örneğin Durumcular; gündelik hayatı, imgelemin ve yaratıcılığın hüküm sürdüğü bir oyuna dönüştürecek devrim peşindeydi. Hayatın her anına sızan söz konusu imgelem ve yaratıcılığın kışkırtmasıyla kriz, devrim ve oluş bir oyuna dönüşebilir. Bu durumda

'yeni' olanın üretimi olumsuz olarak değerlendirilen problem süreçlerinde ortaya çıkar. Örneğin; TOKİ ve AVM'ler gibi rant amaçlı mimarlık, politik güç tarafından dikte edildiğinden mekanın yeniden üretimine olanak tanımaz. Gündelik hayatı dikte eden, doğal karşılaşmaları sınırlandıran mekan etkisi yeni bir düzen kurma tepkisine neden olur ve kendiliğinden olanın yaratıcılığını engeller. Bu nedenle eksiklik kavramı ve mekanın yeniden üretimi; günümüz mimarlığını yeniden düşünme ve yeni olanı üretme süreçlerinde farkındalık yaratması açısından önemlidir. Bu bağlamda mimarlık bilgisine katkısı olabilecek kavramsal bir çerçeve önerilmektedir.

1.2 Tezin Yöntemi

Tezde ortaya konulan problematik farklı disiplinlerden ödünç alınan kavramlar çerçevesinde araştırılmıştır. Önerilen kavramsal çerçeve doğrultusunda mimarlarla yapılan görüşmelerin (EK C) söylem analizi (Şekil 4.19) yapılmıştır. Şekildeki tablo görüşmelerde yöneltilen sorular ve cevaplar bağlamındaki çıkarımlarla elde edilen temaları ve farklı kavramların birbiriyle ilişkisini göstermektedir.

Söylem analizi ile elde edilen niteliksel veriler, literatür araştırması üzerinden yorumlanmıştır. Bu çerçevede mekan ve aktörleri birbirini tamamlamakta, birbirlerinin yerine geçmektedir. Eksikliğin hep orada var olan dünyanın doğal ve olağan halini tariflediği anlaşılmıştır. Eksiklik itici gücüyle devinimi sağlanan mekanın yeniden üretimine neden olduğu gibi, bireyin mekan içinde kendini tanımasını sağlar. Çünkü her eylemde mekanı yeniden tanımlayan birey ve mekan arasında, birbirini var etme ve birlikte yaşama ilişkisi olduğu görülmüştür. Sürekli adaptasyon yeteneğini ve kendiliğinden olanı kavramsal çerçeve bağlamında anlamak için, bazı devingen yapılar üzerinden vaka incelemesi yapılmıştır. Dvingen yapıları temsil eden eylemi tamamlanmamış mekanları araştırmak, mekanın yeniden üretim sürecini anlama imkanı verir.

Örnek olarak incelenen yeniden üretilme potansiyeli olan mekanlar, hem insanla hem de kentle iletişimi ve etkileşimi ön planda olan, sosyal alan niteliği taşıyan binalardır. Tez çalışmasında mekanın yeniden üretimini açıklayan bu örnekler mekânsal devinim potansiyeline ve toplumsal bellekte bir yere sahip olmaları sebebiyle seçilmişlerdir.

Şekil 2.1: Ağ İlişkisi

Yaşam sürecinde hep bir denge arayışı vardır; yapma-bozma ilişkisi, mekan-zaman ve geçicilik-kalıcılık gibi devinim yaratan kavramlar çelişkilerle gündeme gelmektedir. Modern bireyle ortaya çıkan dolaşım olgusu özgürlük ve öteki kavramlarıyla farklı bir sistem oluşturmuştur. Mekan ve birey arasındaki adaptasyon arayışı, oluşa yol açan sürekli bir iletişim ve değişim durumu yaratır. Oluş halindeki sistemde tetikleyici etkin faktörler çeşitlilik gösterebilir. İhtimallere zemin oluşturacak varyasyonların çeşitliliği de kamusalda özele değin değişebilir. Örneğin bir sosyal alanı veya evi ele alırsak; mekan birçok aktörün bileşeninden oluşmaktadır. Yaşamla yoğrulan kültürel ortamda fiziksel ve/veya zihinsel deneyimlerle yaşanan bedensel, algısal ve belleğe dair farklı süreçler düşünülebilir.

Özne olarak (kültürün etkisiyle ortak özelliklere sahip) insan ve nesne (öteki) olarak dışsal çevresi bağlamında, insan - mekan ilişkisi yeniden düşünülmelidir. Doğa, insan (bedensel, zihinsel ve dili kullanan toplumsal bir varlık olan) ve mekan (farklı ölçeklerde: oda, bina, şehir) ağında ortaya çıkan devinim üzerinden mekan üretimi incelenmektedir.

Mekan ve insan birbirini doğurmakta ve birlikte değişmektedir. Mekanın yeniden üretiminde bireysel olanın pozitif olarak besleyici ve açık uçlu olması beklenebilir. Kitlel olarak kabul edilende ise sisteme dahil olan ve baskın yanıyla devinimi sağlayacak olan eksikliğin, negatif yönlendirme olasılığı söz konusu olabilir. Kentlerin dönüşümü ve mekanların üretimi üzerinden bireysel ve kitlel açıdan eksiklik düşüncesini irdeleyebiliriz. Bireysel eksiklik hissi, kendiliğinden olabilir ve mekan üretimini tetikleyerek mekanı insana göre değiştirebilir. Örneğin, siyasetçiler kent hakkında bazı tepeden inme kararlar vermektedir. Bu, bir şehirdeki bir köprü inşaatı veya HES gibi projeler olabilir. Kent mekanını kullanan birey için dışsal olarak tanımlanan problem olarak mekanda eksiklik hissi, negatif etkili niyetler olabilmektedir. Bireyin talebi ve siyasetçinin arzı kentsel mekan üretiminde daha uzlaşmacı bir yaklaşımla ele alınabilir. Mekanın yeniden üretiminde hangi aktörler iktidardadır? Kesin olmasa da tüm aktörlerin iktidarda rolü olabilir. Tüketim, küresellik ve gerçeklik gibi tepeden inme hedefler ve yönlendirmelerin; bireyin mekanın yeniden üretimi ile ilişkisi nasıldır? Bu ilişki göreceli olabilir. Toplumsal, kültürel, sanatsal ve bilimsel etkileşimler ve paralelliklerle mekan üretiminde eksiklik potansiyeli anlaşılmalı çalışılmaktadır.

2.1 Eksiklik Kavramı

Eksiklik; bütünlük için tam halinden önce, esnasında ve sonrasında var olması gereken değerdir. Eksiklik; döngüyü hem bozan hem de yapıcı kılan unsurdur. Krizin sebebi ve kendidir. Olası devamlılığı sağlayan hem problem hem de çözüm olabilir. Bu çalışmada mimarlarla yapılan söylem analizine göre; eksiklik kavramı ilk çağrışımları ile genel olarak negatiflik vurgulansa da, beklenen bir hal ve bitmemişlik durumuna işaret edilmektedir. Mekanın yeniden üretiminde eksiklik ise küçük mekanizmalardan genel sistemlere değin yaşamın doğal ve olağan halinin dinamosu olarak görülebilir. Yaşamın doğal ve olağan hali olarak devinimin sağlanması için her şey eksiklidir. Eksiklik, dördüncü bölümde akış potansiyeline sahip ve değişime imkan veren bazı yapılar üzerinden incelenmektedir.

Eksiklik kelimesinin Türkçe ve farklı dillerdeki ve kültürlerdeki kelime anlamları, çağrışımları kavramı anlamada yeni ufuklar açar. Bu bağlamda, eksiklik kavramının kelime anlamları aşağıda belirtilmektedir. Eksik; mükemmel olmayan, ihtiyaç duyulan şey olarak belirtilmektedir. Eksiksiz duruma getirme ise tamamlamak olarak karşılık bulmaktadır.

Eksiklik	→	Eksik olma durumu, eksik olan miktar, noksan
Eksik		Bir bölümü olmayan, noksan, natamam Mükemmel olmayan, kusurlu İhtiyaç duyulan şey
Eksikli		Kendisine bir şey gerekli olan, muhtaç Kadın (Akalın, 2009)
Eksik		Kusur
Eksiksiz		Yetkinlik, erginlik → mükemmeliyet (Cin, 1971)
Tamamlamak		Eksiksiz duruma getirilmek, tamam olmak, bütünlemek Bitirilmek (Akalın, 2009) kelimesiyle ifade edilmektedir.

Eksiklik kelimesinin İngilizce' de karşılık bulan anlamları:

deficiency	→	eksiklik, yetersizlik, eksik, kusur , açık, noksan
lack		eksiklik , yoksunluk , yokluk, noksan
deficit		açık , eksiklik, hesap açığı, dezavantaj
shortage		eksiklik, kıtlık, açık, yokluk
failure		başarısızlık , yetmezlik, kusur, bozukluk, eksiklik, fiyasko
imperfection		kusur, eksiklik, hata , kusurluluk
insufficiency		yetmezlik , yetersizlik, eksiklik
lacuna		boşluk, eksiklik, aralık

Eksiklik kelimesi İngilizce’ de -im ön ekiyle imperfection (kusurluluk) kelimesiyle karşılık bulmaktadır. Bu kelime mükemmelliğin varlığına değil, yokluğuna işaret etmektedir. Oysa bu tezde eksikliğin mükemmeliyeti sağladığı tartışılmaktadır. Diyalektik düşüncede kusurluluk kusursuzluğa yol açar; ya da tam tersi kusursuzluk kusurlu olma halini anlamaya yardımcı olabilir. Bu çalışmada eksiklik elbette fiziksel/ sayısal açıdan da düşünülebilir; ancak çıkış noktası sadece fiziksel mimari bileşenlerin eksikliği değildir. Belki kalıplaşmış mekan tanımlamalarına gidilmeyerek, anlam kaymaları yaratılarak eksiklik kavramını yeniden düşünmek mümkündür. Lacuna kelimesi ise boşluk ve aralık gibi yan anlamları karşılar. Belirlenen problem, duyulan ihtiyaçla hissedilen eksiklik aracılığıyla, bu eksikli boşluktan ve aralıktan bakılarak mekanın üretiminde farklı çağrışımlar için ortam sağlanabilir.

İtalyancada fiil hali mancare (özlemek) olan mancanza kelimesine karşılık gelen eksiklik kelimesidir. Özlemek; bir kimseye veya bir şeye kavuşmayı istemek anlamına gelmektedir. Eksikliği hissedilen şeyi özlemek, Deleuze’ün arzu makinesi² kavramını anımsatmaktadır. Arzu makinesi de bir şeye, ötekine kavuşmayı istemek anlamına gelir. Esnek olan mekanın bileşenleri de eksik olma haliyle birer arzu makinesi olabilir. Psikanalizde, arzu tamamlandıkça eksikli olan tarafından yeniden arzulanır ve eksikliğin kurgudaki yeri devinimi sağlamaktadır. Arzu; mekan ihtiyacına, etkileşimlere cevap veren eksiklik ve potansiyel ile eş anlama gelir. “*Eğer üretim ve yeniden üretim varsa arzulanın makineler vardır*” (Akay, 2011). Graham’a göre (2010) üretim süreçleri; işgücü, cinsiyet, iktidar bağlamında düşünüldüğünde kapitalist kalkınmaya dair söylemler bireyi ama özellikle de kadını noksanlık, boşluk, etkisiz olmakla ilişkilendirir. Küreselleşme ve kapitalizm bağlamında mekanın üretimini anlamak amacıyla; gerçeklik, tüketim ve birey ilişkisinden dördüncü bölümde bahsedilmektedir.

Eksiklik, iktidar ve iradeyle devinim yaratır. Mekanın yeniden üretiminde iktidar; insan ve insanın algısı, mimar ve/veya mekan olabilir. Beden - mekan ilişkisinde sorunsal; bilinçdışı arzuyu kuran eksikliğin iktidarların baskınlığına maruz kalma

² Nedir arzulanın makine? Arzu ilktir ve sosyal alanda sürekli yersiz yurtsuzlaşır. Kesintiye uğrar. (kesinti - akışkanlık - kesinti) Arzunun hareketi öznellik hareketidir. Manipüle eden kimse yoktur. Deleuze Platon’un aksine gerçeklik yoktur, her şey simülakada oluşur der. Deleuze’ün bilinçaltı değil bilinçdışıdır. Arzulanın makine: tercih ediyorum o halde arzuluyorum. Ben de öteki tarafından arzulanıyorum. Bu karşılıklı bir durum. Öznelliğini unutmuş bir ilişki içerisinde, ikisi de arzulanın makinedir.

Akışkanlık içinde akıp kesilmeler bireyi oluşturur. Birey bir esneklikte var olur. Çizgilerden oluşur. Katı, bölünmez bir bütün değildir. Yersiz yurtsuzlaşmadaki çizgiler de şöyleydi: birçok şey bireyi oluşturur ve onu yersiz yurtsuzlaştırır. Coğrafya, tarih, geçmiş, göçebe denilen yer kavramı... Yersiz yurtsuzlaşın kişi şimdiki zamanda bir süreliğine yerini bulur. Zaman, içinde bulunduğumuz anlar mı yoksa içine gireceğimiz boşluk mudur? (Akay, 2011)

ihtimali olabilir. Ancak her mekanda herkes kendi gerçekliğini sürekli yeniden ürettiğinden, bireyin daha etkin iktidar olduğu düşünülebilir. Akış halindeki, tanımlanan bütünde eksiklik hissi; mücadele ve müdahaleyi getirerek mekanda devinim sürecini yaratabilir. Bu devinim sürecinde de mekan yeniden tanımlanabilir.

2.1.1 Gödel'in Eksiklik Teoremi

Eksiklik kavramı pozitif bilimlerden matematikte de araştırılmaktadır. Gödel'in teoremi, Modernizmi belirleyen Yeni Pozitivist Akıl anlayışına yol gösteren bir çalışmadır. Gödel; bütünlük ve tamlik beklentilerinde bir kesinlik, sınır olmadığını göstermesi açısından önemlidir. Değişen anlayış, matematikte olduğu gibi felsefe ve bilim gibi diğer disiplinleri de etkilemiştir. Matematikçi Hilbert, matematikteki tüm ispatların, belli bir yöntemle, yani aksiyomatik bir sistem vasıtasıyla, elde edilebileceğini düşünüyordu.

Temel aritmetikteki tüm doğruları, aksiyomlarından türetebilirse, matematikteki tüm doğruları da bu aksiyomlardan elde edebilecekti. Hilbert'in çağdaşı olan Gödel (1931) bunun olanaksızlığını gösterdi: (Franzen, 2005) (Nagel, 1994)

Bu önerme ispatlanamaz ifadesini (G) aritmetik sisteminde formülize etti.

G ifadenin değilini (Bu önerme ispatlanabilir) de formülize etti.

G ifadesinin aritmetik olarak doğruluğu hesaplanabilirse, G ifadesinin değilinin de doğruluğunun hesaplanabileceğini gösterdi.

Eleştirel bakışı oluşturan ortak çerçeve aşağıdaki çıkarımda yer almaktadır:

1. Karşıtını barındıran bir sistem tutarlı ise eksiksiz değildir. Dolayısıyla kesinlikten bahsedilemez.

Gödel'in matematiksel temelin karar verilemezliğini, olanaksızlığını kanıtlaması; kısıtlayıcı olmaktan çok özgürleştiricidir. Biçimselleştirme matematiğin kendisinden çok, dayatılan mimari iradede türetilmiştir. Gödel'e göre biçimsel sistemler, ancak tutarlı oldukları sürece tamamlanmamışlardır. Tamamlanmamış yaşam sürekli tamamlanmaya meyillidir. Aslında doğal olana, yapay olanın yapılışı ve olanaksızlığıyla yaklaşılmaktadır.

2. Sistemin tutarlılığını sistemin kendi içinden (sistemin kendi formüllerini ve işlemlerini kullanarak) ispatlamak mümkün değildir.

Sistemleri farklı, çoklu bakış açılarından yorumlayarak irdelemek gereklidir. Dolayısıyla sistemler her zaman eksiktir ve eksiklik mükemmeliyettir. İnsan içinde bulunduğu koşullara uyum gösterir, belki kabullenir. Bu sadece fiziki ortamla ilgili değil; düşünceler, sosyal davranışlar, etik kurallar gibi toplumsal hayatı etkileyen

unsurlar için de geçerlidir. Yeni tanımlamalar ve üretim için insanı teşvik edecek olan eksiklik hissi motivasyonu sağlamaktadır.

Şekil 2.2: Escher, 1956, Resim Galerisi Tablosu

Escher'in tablosunda (Şekil 2.2) ve matematikçi Gödel'in teoreminde göze çarpan ortak yanlar; muğlak olanı ön plana çıkartma, net olmayan, çelişki içeren tamamlanmamış olguya gönderme yapmaktır. Bu olgu mekan ve insanın birlikte varoluş biçiminde olduğu gibi, mekanın yeniden üretiminde de benzer özellikler taşır. Mekanın görünen ve görünmeyen sınırlarının tam olarak tanımlanamaması birbiri yerine geçen, kendiliğinden oluşan dönüşüm ve akış sürecini açıklar.

2.1.2 Mekan ve birey ilişkisinde beden ve zamansallık

Kendi yaşamsal sürekliliğini sağlayan her tür canlı, kendi koşulları içinde ait olduğu mekanı yeniden üretir. Bu bağlamda organik bir bütün olarak birey - mekan ilişkisi mekânsal ve algısal olarak birbirini karşılıklı olarak var eder ve birlikte evrilir. Mekânsal yaratım, geçmiş ile gelecek eşliğinde ortaya çıkan şimdiki zamanı sonsuz kılar. Çünkü bir bütün olarak şimdiki zaman; geçmiş ile gelecek arasında salınan zamansallığı mekansallığa dönüştürür. Bireyin mekan ile ilişkisinden elde ettiği bilgi, hareket halinde olması nedeniyle, zaman - mekan ilişkisinin sınırlarını da zorlamaktadır. Etkileşim ve devingenlikle ortaya çıkan kaos; düzenin ve ritmin tohumlarını da içinde barındırabilir. Bu tez çalışmasında bireyin mekan ile ilişkisi, zamansallık ve devinim yaratması açısından beden mekan ilişkisi olarak adlandırılabilir.

Hareketle beden arasındaki ilişki, karşıtlık içeren kavramlarla paralellik göstermektedir. Bedenle kavrayış, sezgiyi harekete geçiren, esnek düşünceye neden olan algısal muğlaklık içerir; deneyim ortaya çıkan ilişki ağına, yani bir örüntü - çerçeveye gönderme yapar. Deneyimleyen beden kendini dünyadaki oluş biçimleriyle ifade edebilir. Beden ve mekan arasında ben ve ötekinin yer değiştirmesi gibi bir ilişkisel - oluş mevcuttur. Sınırlar, hareket ve oluş üzerinden yaşam alanı düşünülmemekte ve örüntü çerçeve düşünmektedir. Mekanın yeniden üretimi sürecinde hareketi sağlayan, bireydeki eksiklik hissinin bir sonraki adımın, devinimin itici kuvveti (dinamosu) olmasıdır. Sonuç olarak, yok yer ve her yer birbirini tanımlar ve biri diğerini içinde barındırır.

Kesinlik içermeyen döngüdeki eksiklik, hem bütünleyici hem de yok edici unsur olarak insandan kaynaklanır; mekanın beden ile ilişkisini çeşitli aktörler üzerinden tanımlar. Aktörler arası ilişkide, iktidar olan ötekini etkileyebilir; diğer bir deyişle, özne - nesne ilişkisinde de birbirinin yerine geçme çelişkilerle ilerler. Mekan hem nesne hem de özne olarak bedenin karşısında iktidar kurmaya çalışır. Aynı zamanda beden de hem nesne hem de özne olarak mekanda bir iktidar oluşturur. Bireyin her hareketi mekanı tanımlar; bedenin hareket etmesiyle kendi etrafında adeta bir çember oluşur. Yaşanan deneyim, bedenin bir uzantısı olarak mekanın bütüncül tanımına dahil olur. Bedensel deneyiminin bellekte³ dondurulması ve mekanın yeniden katlanması karmaşıklık ve çelişki içeren birey mekan ilişkisinin bir yansımasıdır. Zihinsel, fiziksel ve toplumsal süreçlerde belleğin başka bir zaman diliminde yansımaları da söz konusu olabilir.

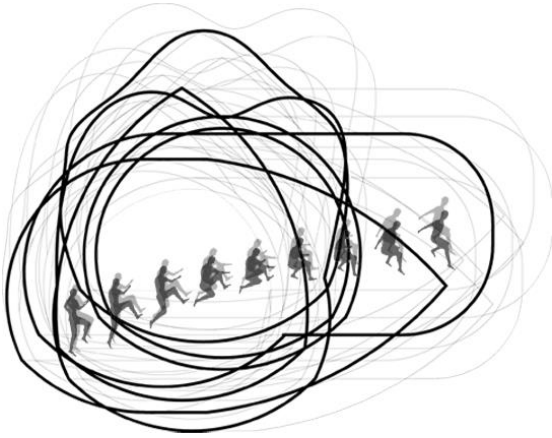
Bu açıdan bakıldığında, “*Mekan, ne dışsal bir nesne ne de içsel bir yaşantıdır*” (Heidegger, 1951); çok boyutlu davranış katmanları ile ortaya çıkan dinamik, düşsel bir yapıda farklı ilişkilerden doğabilir. Beden mekanla, mekan da bedenle tanımlanabilen hem oluş hem de arayış süreçleridir. Beden mekan arasındaki karşılıklı ilişki simbiyotik bir ilişki olarak düşünülebilir.

Bu tez çalışmasında mimarlarla yapılan görüşmeler sonunda mekan - birey arasında simbiyotik bir ilişki olduğu ve bunun eksiklik kavramını anlamak için önemli olduğu doğrulandı. Simbiyotik ilişki ve eksiklik kavramları; bitmemişlik ve sürekli olma halini barındırmaları, yaşamsal döngünün olağan halini göstermektedir. Söylem analizinde sorgulanan bu ilişkide mekan - bireyin birbirini karşılıklı olarak var etme ve dönüştürme hali olduğu görüldü. Ancak mekan - birey ilişkisinde birbirinden yarar

³ Barthes'in Eiffel Kulesi'yle ilgili anektodu bunu örnekleyebilir (1996).

sağlayarak 'ortak yaşam' anlamında simbiyotik⁴ kavramının bazı açılardan yetersiz olduğu söylendi. Sadece birlikte yaşama değil; mekan - birey ilişkisinde birbirini üretme ve birlikte evrilme söz konusu olduğundan, birlikte oluşumu vurgulayan ko-biyotik⁵ kavramının, eksiklik kavramını anlamak için kullanılabileceği vurgulanmıştır. Bu kavram mekan ve bireyin birbirini yeniden yaratması ve birbirine ihtiyaç duyması durumuna gönderme yapar. Her yeni süreçte mekanı yeniden yaratan kullanıcının eksiklik hissi ile hayal gücünde mekanı tamamlaması mekanın yeniden üretimine yol açabilir.

Ürün - kullanıcı - tasarımcı - ürün döngüsünde ko-biyotik ilişkilerden söz edilebilir. Amaca yönelik olarak mekan tasarımında, mekanın yeniden üretimi, karşılıklı beslenme ve etkileşim içinde ortaya çıkar. Birey - mekan etkileşimini gösteren Şekil 2.3'teki ilişkisel diyagramda; figür olarak insan ve figür olmayan mekan birbirini etkileyerek sürekli yer değiştirir. Zihinsel ve fiziksel etkenlerden oluşan iç ve dış dinamikler ilişkisel diyagramda, bireyin mekan içindeki hareketinin dönüşümünü gösterir. Figür olmayan mekan zamanın değişen her anında formsuz mekan olarak ucu açık, tamamlanmamış, (figür olma eğiliminde) yeniden üretilen mekanın birey ile olan ilişkisini açıklar.

Şekil 2.3: Beden Mekan Etkileşimi

⁴ Simbiyoz nedir? Evrimsel açıdan bir önemi var mıdır?

Simbiyoz veya simbiyozis, 'ortak yaşama' anlamındadır. Birden fazla canlı türünün, belirli koşullar altında bir arada yaşaması, simbiyozis olarak tanımlanır. Bir arada yaşayan bu türler, birbirlerinin varlığından yarar sağlarlar. Simbiyozis çeşitleri, 3 ana başlık altında toplanır:

1) Kommensalizm: Birlikte yaşayan iki türden birisi bu birlikten yarar sağlarken, diğerinin herhangi bir kazancı veya zararı yoktur. Bu birliktelikte türler birbirlerinden ayrı da yaşayabilirler.

2) Protokooperasyon: Birlikte yaşayan her iki tür de bu birlikten fayda sağlar. Ancak bir önceki tip gibi bu birlikte de, türler ayrı ayrı yaşamaya devam edebilir.

3) Mutualizm: Bir önceki tipten, bir arada yaşayan türlerin birbirlerine tamamen bağımlı oluşları ile ayrılır.

Simbiyozis tiplerinde, ileri derecede uyum görülür. Türlerin yapılarında, dış görünüşlerinde ve davranışlarında, büyük değişiklikler ortaya çıkar. Yine simbiyozis sayesinde, birçok tür hayatta kalma şansını ve başarısını yükseltmiş olur. Bu da, seçim hızını ve bu türlerin doğal seçimdeki şansını artırır. Birlikte yaşayan türlerden birisi, bu birliktelikten zarar görüyorsa, bu durum da 'parazitizm' olarak adlandırılır (Candaş, 2012).

⁵ Ko-biotik kavramı görüşülen mimarlardan Sait Ali Köknar tarafından şu şekilde ifade edilmiştir: "*Simbiyotik ilişki olması için iki tarafın birbirinden yararlanması gerekiyor. Mekan ve birey birbirlerini doğuruyorlar. Simbiyotik değil de ko-biyotik demek lazım. Eş yaşamsal değil de birbirleriyle ortak yaşamsal*".

Beden - mekan ilişkisi, Merleau-Ponty'ye göre zamansaldır; figür olmayan mekanın öne çıkması ve görünür olması aynı zamanda figür olan bireyin belirsizleşmesine neden olur. Zamansal oluş mekanı belirsiz kılarken birey görünür hale gelir. Tıpkı vazo profil örneğinde olduğu gibi bakışın odaklanmasıyla mekan birey arasındaki figür olma - olmama durumu yer değiştirir. Ponty'e göre birey ve mekan arasındaki bu ilişkide *"bakış odaklanır böylece mekan potansiyellerinin ufku açılır ve tüm perspektiflerden keşfetme imkanı doğar. Bir şeyin tüm perspektiflerden keşfi için beden hareket edebilmesi, yer değiştirebilme yetisine sahip olması gerekir"*. Bu olgu yeniden üretim ve oluş için devrimin önemli bir itki olduğu şeklinde yorumlanabilir. Yukarıdaki diyagramda da oluş halini gerektiren muğlaklık; bedenin mekan ile ilişkisinde ortaya çıkan eksiklik hissiyle nasıl arayış, döngü ve dinamizm yarattığını açıklar. Mekanda bedenin hareketlerine göre mekânsal deneyimin değişimi paralaks duruş olarak ifade edilebilir. Paralaks duruşa göre, hareketle mekan tanımlanmakta ve yeniden yaratılmaktadır. Mekanda var olan eksiklik hissi bireyi harekete yönlendirir; her farklı duruş hattı mekanın yeniden üretilmesine neden olur.

Mekânsal deneyim dinamikleri aynı zamanda toplumsal, kültürel, ekolojik ilişkiler ağı içerir; ancak bu çalışmada birey etkileyen ve etkilenen aktör olduğundan beden ve zihin ön plandadır. Varoluşçu fenomenoloji temsilcilerinden Merleau-Ponty, Heidegger'in 'dünyada olma' kavramı ile mekânsal deneyimi 'beden' üzerinden okur (Direk, 2003). Ponty, 'dünyada olmayı' 'algının fenomenolojisi' ile özdeşleştirmiş, 'yaşanan beden' kavramını algı çözümlemesinin merkezine koymuştur. Mekânsal deneyim algılanan dünyanın bir uzantısıdır; algılayan beden - algılanan mekan arasında birbirini var eden bir ilişki söz konusudur. Algısal muğlaklık içeren bu ilişki birey - mekan ilişkisinde tamamlanmamıştır, tamamlanma eğilimi gösterir. Mekanın yeniden üretiminde algısal muğlaklık, eksiklik düşüncesiyle birey - mekan ilişkisini dinamik kılar.

Gündelik yaşamın mekânsal deneyim ile değişen zaman kavrayışları; bireyin mekanı yeniden üretmesine neden olan dönüşümleri pekiştirir. Mekan zaman ilişkilerinde eksiklik olduğunda ortaya çıkan mekânsal boşluk tamamlanmayı bekler. Dolayısıyla bu eksiklik mükemmeliyeti çağırmaktadır. Bu mekânsal boşluklar, bireyin belli bir anda ve mekanda yaşadığı (hissettiği) kişisel ve öznel gerçeklikle ilgili tüm farkındalıkları içerir. Farkındalık, geçmiş deneyimlere, kişisel değerlere ve bağlama göre değişken olabilir. Dolayısıyla insanın mekanla ilişkisindeki devinimi sağlayan eksiklik hissi önemlidir. Harvey'ye (2012) göre post-modern yaklaşımı benimseyenler, eksiklik hissini uyandıran devrim sürecini, 'anarşi' ve 'değişim'in

bütünüyle 'açık' durumlarda 'oyun' oynadığı denetlenemez ve 'kaotik' bir şey olarak görme eğilimindedirler (EK A). Bu bağlamda kendiliğinden olan karşılıklı varoluş hallerinde, eksiklikle gelen arayış döngüyü ve devinimi doğurur.

2.2 Devinim Kavramı

Devinim; sürece, harekete, eyleme ve algıya ilişkindir. Söylem analizinde (Ek C) sorgulanan devinim kavramı için *"sürekli olarak mekanla ilişkinin dinamik bir ilişki olduğu"* belirtilmiştir. Hareketi tetikleyen süreklilik için devinim kavramı önemlidir. Bu bağlamda eksik olan mekan sürekli dinamik olma eğilimindedir. Oysaki denge hali hareketsizlik yaratır; devamsızlığa neden olur. Platon tarafından varlık ile oluş arasındaki hareket alanını anlatan 'Chora', kavramı devinilen uzama gönderme yapan bir terimdir. *'Kendindeki eksiklikle ötekini var ederek kendini mümkün kılmak'* söylemini Chora kavramı üzerinden Gibson ve Graham şöyle açıklar: *"Her şeyin anası ancak yine de ontolojik statüden yoksundur: O halde Chora, mekanı mümkün kılan uzamdır, uzamsız biçimden uzamsal gerçekliğe geçişin aralığı, kendini uzamsallaşmaya açan ve diğerlerini mümkün ve fiili kılmak üzere kendini silen boyutsuz bir tüneldir"* (Gibson, Graham, 2010). Yukarıdaki söyleme göre devinim bir tepki olarak düşünülebilir. Tepkinin etkiler bütünü tarafından yaratıldığı kabulü ile devinimin etki yani itici gücü olan eksiklikten doğduğu söylenebilir. Söylem analizine (Şekil 4.19) göre de mekanda devinim ve mekan-birey arasındaki simbiyotik ilişki zihin - dil birlikteliği ve müdahaleyi barındırmaktadır. Bu bağlamda devinim tasarlanabilir mi? sorusuna yanıt bulmak için Bernard Tschumi ile ilgili *'Bernard Tschumi' (2000)* adlı derlemeye göz atabiliriz.

Devinimin mimarlıkla ilişkisini kuran Tschumi'ye göre mimarlık statik değildir. Mekan da sadece fiziksel değildir; mekan, eylemi ve devinimi barındırır. Tschumi'ye göre mimarlık, felsefe ya da matematik gibi soyut örgütleyici bir alandır. Mimarlık; olay, zaman ve toplumla oluşmaktadır. Olay ise belirlenebilecek koşullarla birleşerek aniden oluşan bir 'an' olabilir. Mimarlıkta sınırların aşılması ile yeni olanın yakalanması söz konusudur. Tschumi'ye göre biçim ve işlevin bir araya getirilmesi olay mimarlığı ile ilişkilidir; aslında kendiliğinden ortaya çıkan olayı yansıtan mimarlık, sürekli değişim, 'devinim' halindedir. Kendinden organizasyonlu, rastlantısal boyutlar içeren olay mimarlığında devinim tasarlanamaz; doğal süreçlerle, mekan-zaman-birey ilişkilerinin açtığı yolda kendiliğinden oluşur.

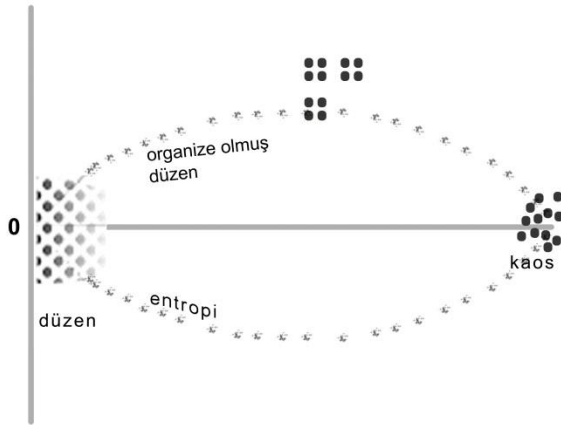
Devinim kelimesinin Türkçe' de ve farklı dillerdeki anlamı ve çağrışımları kültürel farklılıklarla değişir. Farklı çağrışımlar birbirinin anlamını zenginleştirir; yeni ufuklar açar. Devinim kavramının açılımları ve çağrıştırdığı sözcükler:

Devinim	→	Devinme işi hareket Bir toplumdaki olayların ana özelliğini varlık biçimini belirleyen toplumsal süreçlerin bütünü (felsefe) Bir ruh durumundan başka bir ruh durumuna geçiş (felsefe) Bir düşünce sürecinin başlaması, hareket (felsefe) Zaman içinde durum değiştirme (Akalın, 2009)
Dinamik		Fr. Dynamique (fizik) Hareketli her an yer değişebilen, duruk karşıtı (Akalın, 2009)
Bitmek		Tükenmek, sona ermek Bitki, tüy saç vb. şeyler çıkıp yetişmek Beklenmedik zamanda ortaya çıkmak (Akalın, 2009)

kelimesiyle ifade edilmektedir. Devinim; sürece, harekete, eyleme, algıya ve değişime ilişkindir. 'An'da devinimi sağlayacak aktörler ve koşullar belirlense dahi aktörlerin ilişkileri ve etkileşim dinamikleri belirlenemez. Sürekli değişim halindeki hayatın çerçevesinin örgütlenmesi uygun olabilir. Dolayısıyla mekanın yeniden üretimindeki hareket süreçleri olan devinim, başlangıç etki kuvveti dinamosu olacak olan eksiklik hissiyle harekete geçebilir.

2.3 Entropi ve Tamamlanmamışlık Kavramları

Entropi; bir sistemdeki düzensizlik, karmaşa, belirsizlik, rastlantısallık olarak açıklanır. Gündelik hayatta entropiyi örneklersek zamanını ve enerjisini verimli olarak kullanan insanlar düşük entropide ve düzenli yaşarlar. Bu insanların hayatında her şeyin yeri bellidir; kararsızlık düşük seviyededir. Buna karşın yüksek entropide kararsızlık artar; kaos ortaya çıkar. Bu bağlamda mekanda devinimi sağlayan dinamiklerin sebebi ve sonucu olarak entropi düşünülebilir. Entropi, batı düşüncesinde Kaos kuramları, doğuda ise Tao düşüncesine paralel söylemlerle anlamlandırılır. Brian Arthur'a göre karmaşık yaklaşım bütünüyle Taocudur. Taoculuğun doğasında düzen yoktur. *"Dünya 'Bir' ile başlamıştır, bir ikiye bölünmüştür, iki çoka dönüşmüştür, çok da sonsuz şeylere götürmüştür."* Taoculukta evren engin, amorf ve sürekli değişim halindedir. Entropi; kaos ve düzen düzleminde değerlendirildiğinde, organize olmuş düzen (birlik içinde çeşitlilik) ile ters orantıda bir değere sahiptir (Şekil 2.4).

Şekil 2.4: Entropi (Çengel, 1996)

Kendiliğinden olan ucu açık geleneksel mimarlık; sürekli değişim ve kaos halindedir. Doğanın parçası olan insanın geleneksel değerlere göre ortaya çıkardığı Mardin evleri zaman içinde mekânsal kültürel değişimi yansıtan, eksiklik potansiyeli taşıyan entropisi yüksek yerleşimdir. Metin olarak mimaride metinsel anlamın karar verilemezliği, tamamlanmamışlığı barındırmaktadır. Mardin evlerine karşın tamamlanmış tasarım kriterlerine göre üretilen Bursa TOKİ Konutlarının entropisi düşük bir yerleşim olduğu söylenebilir (Şekil 2.5). Bu alt bölümde değişimi çağrıştıran entropi kavramının mimarlıkta tamamlanmamışlık, eksiklik ile ilişkili olduğu, devinim yaratan yerleşimlerin de zihinsel ve fiziksel eksiklik ile entropi kavramı arasında bir ilişki olduğu düşünülmüştür. TOKİ konutlarının değişime izin vermeyen bitmiş bir bütünü temsil etmesi Entropi yasasıyla çelişir.

Şekil 2.5: Bursa TOKİ Konutları (solda) & Mardin evleri (sağda)

Entropi yasası, termodinamiğin ikinci yasasıdır. Birinci yasa, evrende madde ve enerjinin daimi olduğunu, bütünün yeniden yaratılamayacağını ve yok olamayacağını açıklar. Termodinamik yasalarına göre evrende farklı biçimlerde var olan madde ve enerji hiçbir zaman öz olarak değişmez, sadece şekil değiştirir. İkinci yasa olarak anılan entropi, madde ve enerjinin sadece düzenliden düzensize doğru bir doğrultuda değiştirilebileceğini bildirir. Jeremy Rifkin ve Ted Howard'ın ifade

ettikleri gibi, “Esas olarak, ikinci yasa, tüm evrende her şeyin bir yapı ve değerle başladığını; değişmeyen şeyin değişim olduğunu vurgular ve değişim rastlantısal olarak kaosa doğru gider”.

Fritjof Capra'nın tanımı ise “entropi, düzensizliğin ölçüsüdür ve zamanla artar. Yunanca ‘enerji’ ve ‘tropos’ sözcüklerinin birleşmesinden meydana gelen (en+tropy) entropi, fiziki bir sistemin evrim derecesini ölçen bir niceliktir” (Capra, 1996). Sir Arthur Eddington (1927) bunu “entropi, zaman okudur” şeklinde özetler; tersinmezdir. Entropinin değişimi çağırması sebebiyle sistemde devinimin ve eylemin tamamlanmamışlığının bir ifadesi olduğu söylenebilir. Bu bağlamda hem değişen hem de değişmeyen paradoksal bir olgu olması nedeniyle yaratıcı üretim, değişimin değişmeyen şey olması anlamına gelebilir. Batı düşüncesinde rastlantısal olanın kaosa yol açan, kendiliğinden olan ve anlık geçiciliğe sahip değişim ve devinim süreçleri düşünülebilir. Kesin ve net çözüm arayışlarının öncelik kazandığı süreçlerin tamamlanmışlık tavrı ise bu devinimi kısıtlamaktadır.

Bu tez çalışmasında eksiklik kavramı, tamamlanmamışlık, devinim, entropi açılımlarıyla mekanın değişime açık olma halini anlamada önemlidir. Eksiklik hissi yaratan beden - mekan ilişkisi, bazı binalarda, yerleşimlerde sınırlar, hareket ve oluş üzerinden mekanın yeniden üretimine yol açar. Mekânsal deneyimi devingen kılan bu durum sürdürülebilir mimarlık için bazı ipuçları taşır. Birey - mekan ilişkisinde devinim yaratan eksiklik, tamamlanmamışlık aslında bir tasarım meselesidir. Günümüzde sayısal teknoloji bu kavramların mekânsal deneyim ile nasıl tasarlanacağını mümkün kılar. Örneğin olay mimarlığı eksiklik içeren deneyimi muğlak kılan çoğul okumalara yol açan bir tasarım yaklaşımı olarak düşünülebilir. Arzu uyandıran mekânsal deneyimi mümkün kılan mekanın yeniden üretimi farklı arayışlara neden olabilir. Bu ve benzeri olası durumlara yol açan eksiklik kavramı, daha önce de vurgulandığı gibi çelişki ve karmaşıklık içerir; ortaya çıkan algısal muğlaklığı netleştirme eğilimi mekanda devinim yaratır.

3. KURAMSAL ARKA PLAN

Bir önceki bölümde eksiklik kavramının açılımı farklı açılardan irdelenmiştir; bu bölümde ise mekanın yeniden üretimi bu kavramsal çerçeve bağlamında söylem analizleri doğrultusunda yorumlanacaktır. Ayrıca bilim, sanat kültür ilişkisinde ortaya çıkan güncel kuramlarla gündelik hayatın oyun ilişkisi arasındaki bağlantı mekanın yeniden üretimini anlamada katkı sağlar.

3.1 Mekanın Yeniden Üretimi

Mekanı bir organizma olarak düşünürsek, birey - mekan arasındaki akışın, mekanın dönüşümünü sağlayan bir itici güç olduğu söylenebilir. Bu nedenle, mekanın yeniden üretimi, mekanda yaratılan bir enerji türünün bireyde ortaya çıkan bir enerji türüne akması ve dönüşmesi ile ya da tam tersi bir süreçle yaratılır. Çok yönlü akışı ve karşılıklı etkileşimi yansıtan bu durum eksiklik kavramını hissettirir. Aslında mimarlarla yapılan görüşmelerde de eksiklik kavramının dünyanın olağan halini tanımladığı; mekanın potansiyeli ile kullanıcısının anlam dünyası arasındaki etkileşim sonunda eksiklik hissinin ortaya çıktığı; söylenmiştir (EK C). Yapılan görüşmelerde mekanın bir bütün olduğu varsayımıyla eksiklik kavramının tamamlanmış olan tarafından ortaya çıkan bir yanılsama, algısal muğlaklık yarattığı vurgulanmıştır. Tıpkı muğlak olanı netleştirme eğiliminde olduğu gibi, bitmiş gibi görünen bütünü eksik olduğunun farkındalığı ile yaratılan devinim olgusu eksiklik olarak tanımlanabilir. Görünmeyen, saklı duran bir eksiklik hissinin keşfedilmesi de mekanı yeniden üreten zihinsel süreçlere de gönderme yapar.

Mekanın yeniden üretiminde önemli bir aktör olan birey, günümüzde teknolojinin sunduğu iletişim, ulaşım, üretim olanaklarıyla; bireyleşme, öznelleşme ve aynı zamanda sosyalleşme güdüsüyle gündelik hayatı farklılaştırır. Gündelik hayatın farklılaşması, mekanın sanat ve kültür ilişkisi ile yakın temasını gerektirir. Bireyin içinde bulunduğu sosyo - kültürel yapı onu şekillendirdiği gibi onun şekillenmesine de neden olur. Birey çocukluğundan itibaren içinde bulunduğu kültürle şekillenirken özne haline gelir ve kendi gerçekliğinden başka (öteki) kendi dışında bir gerçeklikle karşılaşır. Kendi öznelliği dışında fiziksel, psikolojik, toplumsal çevrelerden bilinçdışı

- bilinçli olarak etkilenen birey, mekan ile ilişkisinde sürekli kendini yeniler. Tıpkı Heraklitos'un "*aynı nehirde ikinci kez yıkanılmaz*" dediği gibi bireyin mekan ile ilişkisinde bir devinim söz konusudur. Bu karşılıklı ilişkide mekan ise birey ile birlikte devinir. Zaman - mekan ilişkisinde de bireyin içsel dünyası ile dış dünya arasında bir akış - devinim hali bulunur.

Mekanda devinimi anlamak için iç - dış mekan ayrımı olmayan akışkan mekan örneklerine kısaca göz atılabilir. Örneğin Büyük Beşiktaş Çarşısı birbirinin yerine geçen akışkan mekanın yarattığı gerilimi açıklar. Mekânsal ve algısal açıdan iç - dış gerilimli bir mekan örneği olarak Şekil 3.1'deki Büyük Beşiktaş Çarşısı'na ilişkin şu alıntı gerilimi açıklar: "*Çarşı'nın kendisi bir yapı bozum denebilir. Tüm dinamiklerin iç içe girdiği ve birbirlerini beslediği bir uzam. Yani karmaşık bir yapı*"dır (Akdeniz, 2008).

Şekil 3.1: Büyük Beşiktaş Çarşısı

Karmaşıklığı barındıran bu yapı; hem kapalı hem de açık hacimleri barındırması ve iç içe geçen bir tüketim mekanı olması sebebiyle mekânsal devinimi anlamak için örnek olarak verilebilir. Aslında bir geçiş mekanına vurgu yapan bu bina arada kalmış bir tüketim mekanı olan çarşı, yarı açık olsa da yine de dışa dönük olmayan bir mekandır. Kendiliğinden oluşumlu Beşiktaş Çarşı bölgesindeki mekânsal karakter ile hem yarışır hem de onun uzantısıdır. Günümüzde AVM örneği Kanyon ise sokakta alışveriş yapma keyfini modern ve seçkin bir ortama taşıyan bir bina olarak tanıtılır. Tamamen kapalı kutu olmayan dış atmosfere açık iç mekanlar barındırmasıyla kullanıcı ile iletişim kurar. Mekan - birey arasındaki bu iç - dış gerilimli iletişim, mekanın yeniden üretimini ve devinimi sağlar.

Lefebvre'e (1991) göre “mekan okunmadan önce, yaşanmak üzere üretilir”. Mekanın yeniden üretiminde yaşanan deneyim içinde barındırdığı eksiklik hissi ile devinim yaratır. Marcus'a göre ise yaşanan mekanın üretimi söylem (soyut + somut üretim) dışı olduğu kadar söylemseldir (Gibson, Graham, 2010). Somut, fiziksel bir üretim olduğu kadar soyut ve zihinseldir. Mekan üretiminin soyut - somut söylemsel nitelik barındırması; mekanın soyut ve sosyal eşiği olabilir. Aldo Van Eyck (1962) çoklu okuma ve anlamlandırma olarak 'ara - uzam' gerçekliğini tanımlar. Bu ara - uzam olma, belirsizlik, mesafeli duruş; mekanın sürekli yeniden üretimine yol açar. Zihinsel ve fiziksel müdahaleyle mekan her 'an' değişebilir.

Şekil 3.2: Barcelona Pavyonu (solda) & Malevich'in Siyah Kare adlı tablosu (sağda)

Mies van der Rohe'nin (1929) tasarladığı Barcelona Pavyonu'nda yaşanan deneyim; iç - dış mekan geçişlerinin yarattığı ara - uzam gerçekliği açısından önemli bir örnektir. Şeffaflık ve açıklık vurgusuyla iç ve dış mekan arasındaki sınırın belirsizliği zihinsel açıdan yeniden mekan üretimine ve farklı algılamalara fırsat sunabilir. Şekil 3.2'de görüldüğü gibi, Malevich'in Siyah Kare adlı tablosu ile Barselona Pavyonu, mekânsal deneyim açısından benzerlik taşır. Üç boyutlu Barselona Pavyonu ve Malevich'in iki boyutlu tablosu; yapısal olarak kesin çizgilerle tanımlanmış gözükse de, zihinsel olarak hiçlik-varlık ara-uzamında sonsuzluğu anlatır. Barselona Pavyonu'nun mekânsal deneyiminde olduğu gibi Malevich'in tablosunda da eksiklik hissi ile yaratılan algısal muğlaklık mekanın yeniden üretimine yol açar.

Mekan üretiminde kendinden organizasyonlu oluşumlara neden olan dinamikler; Gezi Parkı direnişinde olduğu gibi toplumsal, siyasi ve ekonomik çıkarlar; mekanı yeniden biçimlendirir. Farklı sosyo - kültürel yapıda insanları bir araya getiren direniş daha önce geçiş mekanı olan Taksim Gezi Parkı'na yaşanan bir mekan karakteri kazandırdı. Gündelik hayatın tüm yansımaları kendinden organizasyonlu bir mekan karakteri yarattı. Farklı grupların çeşitli ihtiyaçları zaman - mekan ilişkisini muğlak kıldı; bu belirsizlik gündelik hayatın yansımalarını daha özgür ve özgün mekânsal düzenlemelerle farklılaştırdı. Tamamlanmamış bu düzenlemeler eksiklik hissini

güçlü kılan mekan üretimlerine yol açtı. Bu açıdan bakıldığında, Gezi Parkı Direnişi aykırılık, eksiklik ve arayış olgusu içerdiğinden, mekanın yeniden üretimi için farklı bir örnek oluşturur. Aykırılık, eksiklik ve arayış olgusunun kendiliğinden oluşan mekânsal düzenlemeye yansması, karşıtlıklar içeren bir deneyime yol açar. Bu aykırılık, eksiklik ve arayış olgusunu Bertolt Brecht'in, "*tanıdık olanda tuhaf olanı, günlük olanda açıklanamaz olanı, kuralda kurala uymayanı keşfediniz*" sözleriyle yeniden düşünmek mümkündür. Kentsel mekanda ve mimari örneklerde mekanın yeniden üretimine yol açan eksiklik kavramı benzer dinamikler içeren bir niteliği temsil eder.

3.2 Eksiklik Nasıl Devinim Yaratır?

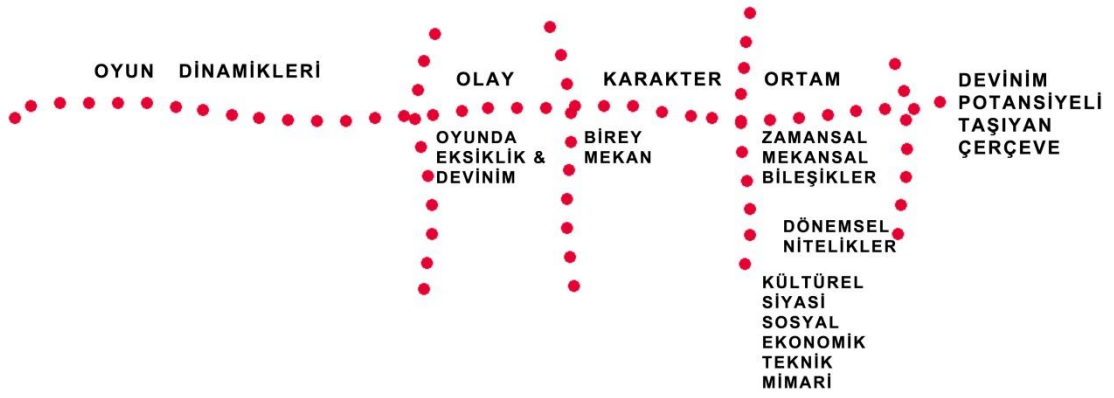
Mekanın yeniden üretiminde eksiklik ve devinim adlı bu tezde, '*Eksiklik mükemmeliyettir*' söyleminden hareket edilerek, eksiklik eksenini esas alınır. Farklı disiplinlerde eksiklik kavramı üzerinden mekan - birey ilişkisine bir açılım getirilmeye çalışılır. Eksiklik, tasarım probleminin keşfine, mekanda dinamik etki yaratma olasılıklarına ve mekânsal devinimi anlamaya imkan verir. Kendinden organizasyonlu tasarımda devinim ise değişim potansiyeli içerir. Buna karşın bir kurgu olan oyun kavramı aslında mimari tasarıma gönderme yapar. Oyunda tasarım dinamikleri ile hikaye⁶ oluşumu benzer bir sürece işaret eder; olaylar, karakterler ve ortamın eylemleri bu sürecin dinamikleri olarak düşünülebilir. Eksiklik, iletişim ve etkileşimin yer değiştirerek ve birbirini tetikleyerek oyunun yeniden keşfine, yeni hikaye üretimine yol açar. 'Yeni'nin oluşum sürecinde; değişim dinamiklerinin etkileşim ve iletişim sürecini Capra şöyle açıklar:

Fritjof Capra'ya göre kendi kendini düzenleyen, yani kendinden organizasyonlu sistemler, dengeden uzak ve açık sistemlerdir. İçsel değişim dinamiği döngüsü ile doğrusal olmayan denklemlerle betimlenen yeni yapıların ve 'dallanma' (değişim dinamiği) gibi yeni davranış biçimlerinin kendiliğinden ortaya çıkışını açıklar. (Capra, 1996)

Bu açıdan bakıldığında, mekânsal dinamiklerin sürekli birbiri ile döngüsel bir ilişki kurması, eksiklik içeren düzende '*dallanma*' denilen yeni bir davranış biçimine yol açar ve oyunun hikayesini güncelleştirir.

Tschumi, '*mimarlık, mekanda yaşanacak olaylarla ilgilidir*' der. Olay mimarlığında mekan dinamikleri, koşulları belirleyen hikaye süreci bileşenlerinden oluşur. Hikayenin bileşenleri olaylar, karakterler ve ortamlardan oluşan bir kavramsal çerçeve oluşturur. Bu çerçeveye dahil olan dinamikler arasında düzensiz etkileşim ve iletişim durumları gerçekleşir (Şekil 3.3).

⁶ Oyun kavramında hikaye, içerdiği karşılığı gerçek veya tasarlanmış / aslı olmayan söz, olay olarak da açıklar.

Şekil 3.3: Mekanın Devinimi Dinamikleri

Her olay, uzlaşmış gerçeklikte bir kurgu olarak oyun niteliğinde olma ve devinim sağlayan eksiklik potansiyeline sahiptir. 1960'lar Türkiye'sinde köyden şehre göçle konut ihtiyacının, ekonomik ve politik nedenlerle karşılanamamasıyla oluşan gecekondulaşma süreci örnek bir olay olarak düşünülebilir. Bunun kurgu olarak oyun olma eğilimi, kendiliğinden oluşan gecekondulaşma (Şekil 3.4) yerleşmelerinin eksiklik içeren mekanı yeniden üreten dinamiklerinden kaynaklanır. Herhangi bir kurala veya tasarım ilkesine bağlı olmadan kendiliğinden ortaya çıkan bu yerleşmeler, hem sisteme dahil olmamış aykırı olan, hem de ihtiyaçla kendiliğinden oluşan eksiklik hissi uyandıran örneklerdir. Bu ihtiyaçla doğan kendiliğindenlik ise mekânsal deneyimi dikte etmek yerine gündelik hayatın yansımaları olan çeşitli hikayeler barındırır.

Şekil 3.4: Gecekondulaşma, İstanbul

Gecekondularda zaman - mekan ilişkisi değişken ve göreceli olabilir; kullanıcı kendi gereksinimleri doğrultusunda ekleme ya da çıkartma yapabilir. Bu nedenle yaşam tarzının yansımalarını, mekan ile yaşantı arasındaki ilişkiyi gözlemlemek mümkündür. Oysaki tasarlanmış kentsel yerleşimlerde mekan - zaman ilişkisi yaşanmış gerçekliği yansıtmaz; fiziksel mekanı temsil eden tarihi binaların bir çoğunun anılarda kalmasıyla, zaman - mekan ilişkisi kaybolmuştur. Virilio'ya (1998)

göre “fiziksel mekanın kayboluşuyla, zaman mekanın önüne geçer”. Ortam, zamansal ve mekânsal ilişkilerden oluşuyorsa; zamansal olan ile geçmiş, şimdi ve geleceği birbiriyle ilişkisi içinde düşünebiliriz. Bu eşzamanlı oluş, zamanı mekan içinde eritir. Mekanın oluşum dinamikleri, kültürel, siyasi, sosyal, ekonomik, teknolojik vb. etmenlerdir. Mekan üretimi, siyasi (iktidar) erkin hem dahil olduğu hem de kışkırttığı etkileşimle oluşabilir. Sürekli güncellenen hikayedeki mekan - birey ilişkisinde sistemde olduğu kabul edilen aykırılık, eksiklik hissi yaratır. Arzu olarak düşünülen bu eksiklik ise mekanın yeniden üretiminde devinim yaratır.

Tarihi süreçteki sosyal, kültürel, dinsel vb. durumlar düğümlendiğinde krizlerle yoğrularak bulanıklaşmakta ve devrimlerle mekan tekrar şekillenmektedir. Fiziksel, zihinsel ve/veya toplumsal süreçlerin etkisiyle, gömülü eksiklikle oluşan devinim mekanı yeniden üretir. Üretim süreciyle vurgulanmak istenen; üretimin yeniden üretim olduğu ve var olanla yeniden tamamlanması, tanımlanmasıdır. Örneğin, belli dönemlerde farklı disiplinler oluş kuramı ile bu olguyu ayrıntılı açıklar. Tarihsel süreçte toplumsal, bilimsel hatta siyasal devrimlerle farklı disiplinlerdeki kuramsal gelişmeler arasındaki paralellikleri görmek için, bu olgu kronolojik olarak da (EK B) okunabilir. Bir sonraki alt bölümde ise mimarlık ile ilişkilerini anlamak için bilim, sanat, kültür alanlarına göz atılmaktadır.

3.2.1 Bilim ve mekanda devinim

Tezin bu bölümünde, disiplinlerin bakış açısını etkileyen kavramlardan biri olarak karmaşıklık üzerinden mekanda devinim anlatılır. Karmaşıklık, Batı düşüncesi çerçevesinden incelendiğinde kavramın kaynağı olan Kaos kuramı, 1920’lerden itibaren gelişmeye başlamıştır. İndirgemeci ve mekanik bir bakış açısıyla, bazı fenomenlerin neden sonuç ilişkilerine öncelik veren doğrusal düşünme biçimi ile açıklanamadığı ortaya çıkar. Galileo ve Newton’un mekaniktik dünya görüşü yerini, Prigogine ve Mandelbrot’un doğrusal olmayan ve kendini örgütleyen evrensel dünya görüşüne bırakır. Bu görüş bir çok disiplinin karmaşıklık kavramıyla yeniden düşünülmesini sağlar. Kendinden örgütlü oluşlara ve akışlara sahip ilişkileri anlamak için devinim ve kuantum ilişkisine bakılabilir.

3.2.1.1 Karmaşıklık

Karmaşıklık kelimesinin Yunanca kökleri, 'birlikte örülmüş' anlamına gelmektedir. Karmaşıklığın evrensel bir tanımı olmamakla birlikte Melanie Mitchell'e göre (2009), *"Karmaşıklık, zor, aniden, kendiliğinden ortaya çıkan ve kendi kendine organize davranışlar sergileyen bir sistemdir". "Karmaşıklık; belirme, buluş, öğrenme ve kendini uyarılmanın doğasıyla ilgilidir"* (Battram,1999). Karmaşıklık çelişki yaratan çokluk ortamının ortaya çıkardığı günümüz mimarlık dünyasını yansıtan bir kavramdır. Venturi'ye göre (2005); iç gereksinimlere göre belirlenmiş, dış kabuktan farklılaşan mekânsal yapılanmalar arasındaki çelişkiler gerilim ve karmaşıklık yaratır. Birbiriyle çelişen tüm aktörlerin bir arada ve akış içinde olması durumunda mimaride de karmaşık bir yapı mevcuttur. Mekan üretiminin tüm aktörleri sürekli birlikte örülmekte ve etkileşmektedir. Bu açıdan bakıldığında mekan üretimi de karmaşık bir süreçtir.

Karmaşıklığın evrensel bir tanımı olmamakla birlikte 1960'larda kaos / karmaşıklık kavramları bir sistem olarak tanımlanır. Karmaşık sistemler, bütünü oluşturan parçaların değil; parçalar arasındaki etkileşimin özellikleri ile temsil edilmesi anlamına gelir. Merkezi otoritenin olmadığı dinamik bir sistemde, kendi kendine hareket eden parçalar arasındaki etkileşimi açıklar. Karmaşıklık, etkileşim dinamikleri ile yeni ve birbiriyle uyumlu yapıların kendi kendini örgütlemesine göre öngörülemeyen davranışlarla ortaya çıkar.

Peter Allen'e göre *"Karmaşık sistemlerde⁷ önemli olan şey düzenin başlangıcı ve evrim sürecidir. Süreçler tersinemezdir, zamanın akış yönü önemlidir"*. Basit ve düzenliden, karmaşık ve düzensize akan karmaşık sistemlerde düzen ve kaos arasında bir gerilim olduğu söylenir. 1960'lardan günümüze yaklaşırken, bilim, sanat, kültür alanındaki gelişmelerin değişimleri ve etkileşimleri ön plana çıkardığı görülebilir. Değişim ve etkileşim eksiklik hissiyle ortaya çıkar. Eksiklik farklı olanın arayışı ile devinim yaratır. Eksiklik arayışı 'yeni' olanın yakalanmasına, keşfedilmesine neden olur.

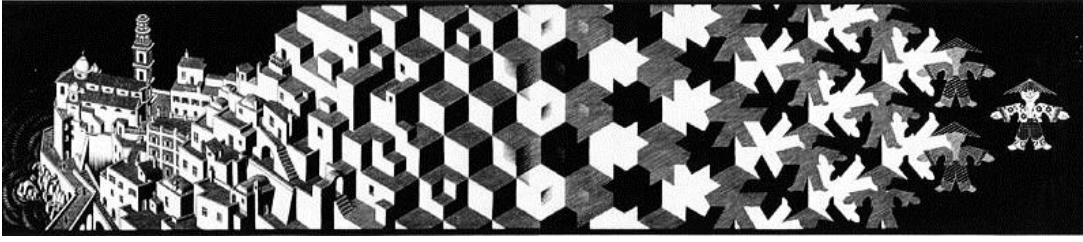
⁷ Basit ve düzenliden, karmaşık ve düzensize karmaşık sistemler şöyle açıklanabilir:

Basit ve Düzenli: Akışkanlar eşikten yani türbülansa girmeden önce düzenli ve basit davranır. Sebep sonuçlu, determinist ve zamana duyarsız yani statik çözümler dünyasıdır.

Basit ve Düzensiz: İlk ve başlangıç noktasına duyarlı sistemlerden düzenlilik beklenmemektedir. Kelebek etkisi başlangıç koşullarına hassas bağımlılık olgusudur. Ufak bir değişikliğin sürecin sonunda sonucu etkileyebilmesi, 1970'lerden sonra Prigogine'yle başlar. Polkinghorne da, kaos teorisinde madde ve enerji korunumunun sağlandığını ve gelecekte daha bütüncül ve açık bir teorisinin geliştirilebileceğini düşünür.

Düzenli ve Karmaşık: İçi dışına karışmıştır.

Düzensiz ve Karmaşık: Örneğin, Türbülans anında sonsuz sayıda molekül titreşir ve her birinin sonsuz serbestlik derecesi ve boyutu vardır.

Şekil 3.5: Escher, 1940, Metamorphosis I

Düzenli ve karmaşık sistemlere örnek olarak yaşam biçimleri, üst üste karmakarışık katlanmalar gösterirler. Escher bahsi geçen kuramsal paradigmadan habersizdi; ama topografyada karmaşayı, iniş çıkışı ve sonsuz devamlılığı (Şekil 3.5) bilmekteydi. Bach ise ‘müzikal sunusu’nda anahtar (boyut) değiştirerek tıpkı sonsuz uzayıp gidebilecek bir devamlılığı bestelemiştir. Mekan üretiminde de açık uçlu olma ve eksikliğin sürekliliği önemlidir. Escher’in grafiklerinde ve Bach’ın müziğinde olduğu gibi mekanın devinerek yeniden üretimini sağlayan karmaşıklık ve değişim söz konusu olabilir. Mekan devinerek değişecektir.

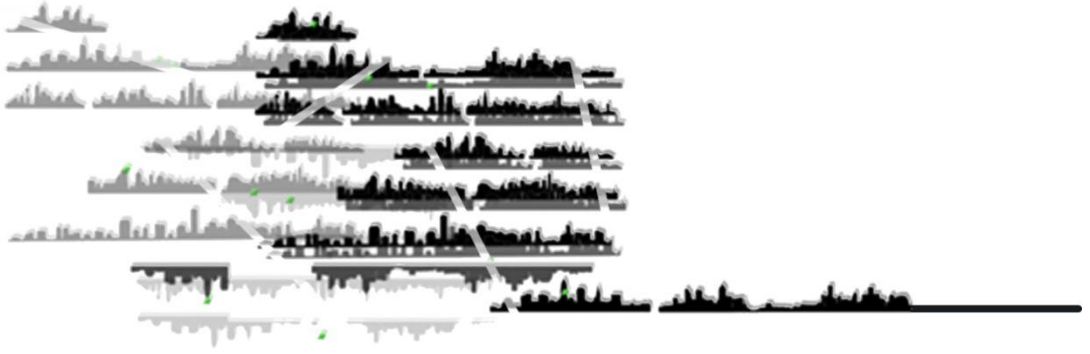
3.2.1.2 Mimaride karmaşıklık

1960’larda mimaride karmaşıklık üzerine tartışmalar başlar. Form, program, uygunluğu, mekânsal kullanımlar bağlamında modernist rasyonele zıt yaklaşımla karmaşık yapıli düşünce biçimi ortaya çıkar. Mimaride karmaşıklık kavramı çelişkiler arası akış sürecinde mekânsal oluşuma neden olur. Oluşum bir ara - uzamda karşıtlıklar arası salınım hareketiyle buluşma ve birleşmeleri barındırır. Statik mekansallığın sorgulanması, akış içinde bütünleşmelerle durağan sonuç ve üründen ziyade, etkileşimli bir sürece odaklanmaktadır. Sürekli değişen ve devinen mekanda dinamiklerle örülen, bitimsiz üretim gündemdedir. İçsel, dışsal, yerelden küresele değin farklı ölçeklerdeki dinamikler etkileşimde rol oynamaktadır.

Küresel kaos; karşıtlar arası salınım ile rastlantısal bir ara - uzamda yer alır; birlik içinde çeşitlilik gösterir. Düzensizlik içinde düzen ile düzen içinde düzensizliğin karşılıklı etkileşimi, kaosla düzen arasında bir oyundur. Yerel ve küresel kaos birbirini tetiklerken; yerel ve mikroskobik kaos şehirdeki tekil unsurların davranışlarının sonucunda oluşur. Tekil olanın bütüne etkisi, kelebek etkisi yaratır. Dünyanın her yerinde aynı mekan kurgusuyla gerçekleştirilen konutlar, şehirler benzer bir etki alanı içinde yayılır. Günümüzde kullanıcısı belli olmadan çok katli konutlar ve şehirler üretilmektedir. Mimarlık üretimiyle kullanıcı arasındaki yabancılaşma, yabancılaşmanın doğurduğu eksiklik hissi ve tüketim kültürü kelebek etkisi yaratır. Bu sorunlu yaşam biçimi için yerelliğin toplumsal hareketle yeniden inşasına Seferihisar’da çabalanmaktadır. Kırsal bölgelerdeki kendiliğinden oluşumlu

yerleşimlere öykünen Seferihisar (yavaş şehir) ilçesi örneğine ise dördüncü bölümde ayrıntılı olarak incelenmiştir.

Kaosun şehirlerde baş göstermesiyle, şehirler düzenden kontrol edilemez karmaşık ortamlara mı dönüşmektedir? Bu kontrolsüzlük olumsuz bir nitelik midir? Şehrin kimliğini veren kültür ve alt kültürün oluşturduğu bir çoğulluktan söz edilebilir. Şehirler çokluğun oluşturduğu buluşma yerleridir. Hiç bir şey kararlı değildir ve belki uzun bir süre önemini koruyamayabilir. Birbiriyle ilişkili, bağa sahip her şey yaşadığımız dünyada birbirinden etkilenir. Şehirlerin fonksiyonları farklı düzenlerde ve ölçeklerde benzerlik gösterebilir dolayısıyla şehirler kendine özgü fraktallere sahiptir (Şekil 3.6). Fraktal sistemlerin özgünlüğü ise bir temel biçim karakterinin, bütün sistemin yapısının oluşumunda tekrar etmesi, kararlı yapı niteliğine sahip olmasıdır. Bir tür sistematik örüntü içeren bu yapıların oluşum mantığı ile geleneksel şehirlerin mekânsal organizasyonu arasında benzerlik olduğu söylenir. Bu benzerlikler ve arayışa yol açan eksiklikler ise şehre kimliğini verir.

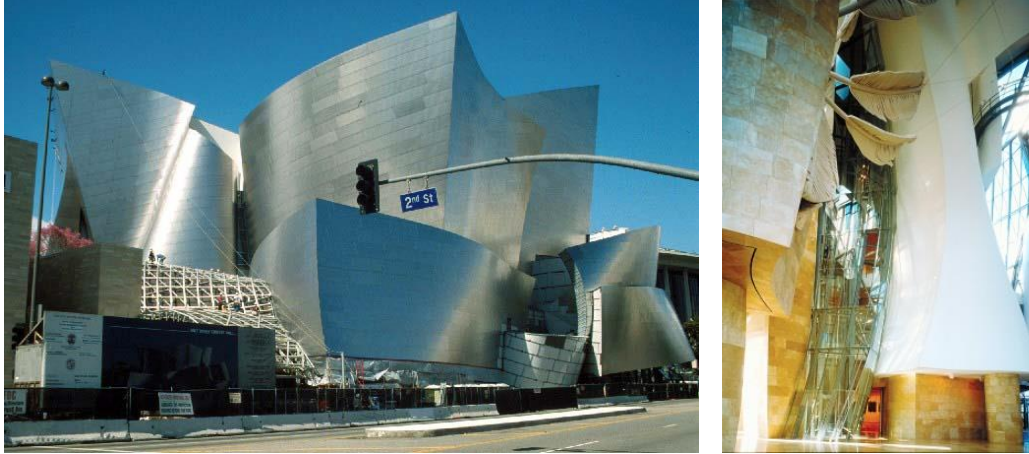

Şekil 3.6: Fraktal Şehir-Ler

Kaotik mimari de lineer olmama, zamansal katlama ve geribildirim gibi kaos kavramlarını barındırmaktadır. Kaos ve karmaşadan oluşan Post modern mimarinin otoritelerinden Charles Jenks'e (2006) göre Post modern mimari "*dalgalardan ve girdaplardan oluşur. Mimari; sürekli ve kesik kesik dalgalanan, artan ve azalan yapıdadır*". Hareketle gelen devinim ancak sürekli dengeye ulaşmaya çalışan mekanlarda gözlenebilir. Fraktal yapılarda benzerlik ve farklılık bir aradadır; ancak Post modern mimari bağlamdan kopma, aynışmayı getirmektedir. Şehirler üst ölçekte küreselleşme ve kapitalizm gibi dinamiklerin etkin faktörleriyle de aynışmakta; kimlik kaybı ortaya çıkmaktadır. Günümüz şehirlerinde mekanın üretiminde hem aynışma hem de her insanın deneyiminde farklı bir mekan üretimi gerçekleşebilir. Yani sürekli güncellenen hikayelerde aktörlerin özgünlüğünün artması veya azalmasının mekanın yeniden üretimine etkisi vardır.

“Mimari, yapanın kontrolünü aşan bir yapış ya da oluş olması anlamında kusursuz bir olaydır” (Karatani, 2006). Tasarım da oluşu esnasında değişmeye meyillidir, sonucu tam olarak tahmin edilemez.

Mimari ürünler bağlama göre değişmekte, dönüşmektedir. Mekanın bizzat kendisi tüketim nesnesi olabilir (Şekil 3.7, 3.8, 3.9). Gehry’nin popüler kültürün parçası olan, markalaşan mimarisinin ticari ve sosyal amacına ulaştığı söylenebilir. Ancak mimari açıdan insan ölçeğinde ve tasarımda, çevre ilişkisi bakımından soru işaretleri barındırır. Zihinsel ve fiziksel olarak kaosun eşiğinde olma haliyle; arzu olarak mekanda eksiklik hissinin sürekli gündemde olduğu düşünülebilir. Arayışa neden olan ilişkisel kurgu için eksik olma hali; üretim ve yaratım için gerekir. Frank Gehry’nin bağlamından kopartılmış form ve malzemeyle tasarlanan yapıları için tüketim nesnesi denebilir mi? Oysaki Gehry’nin, Eisenman’ın veya Libeskind’in yapılarında her mekan yeniden üretime açık bir kurgu içerir; dolayısıyla tamamlanmamışlık hissi ile canlılığını korur. Bu bağlamda insan her daim kendi tanımlamalarını, yorumlarını yaparken gündelik hayatın içinden mimarlık ile ilişki kurar. Bu ilişki kendiliğinden ‘oluş’a işaret eder; öznel müdahale ve mücadele ortamı yaratarak özgür ve özgün üretimlere olanak sağlar. Mekanda aktörlerinin ilişkileri ve etkileşimleri karşılıklı beslenmeyle kendiliğinden oluşan ‘yeni’ mekanı yeniden üretir. Gündelik yaşamda kullanıcı, mekânsal deneyimle mekanı her defasında yeniden üretmekte ve tüketmektedir.

Şekil 3.7: Guggenheim Müzesi, Frank Gehry, cephesi (solda) & iç mekanı (sağda)

Şekil 3.8: Galiçya Kültür Şehri, Peter Eisenman (ortada)

Şekil 3.9: Berlin Yahudi Müzesi, Daniel Libeskind (sağda)

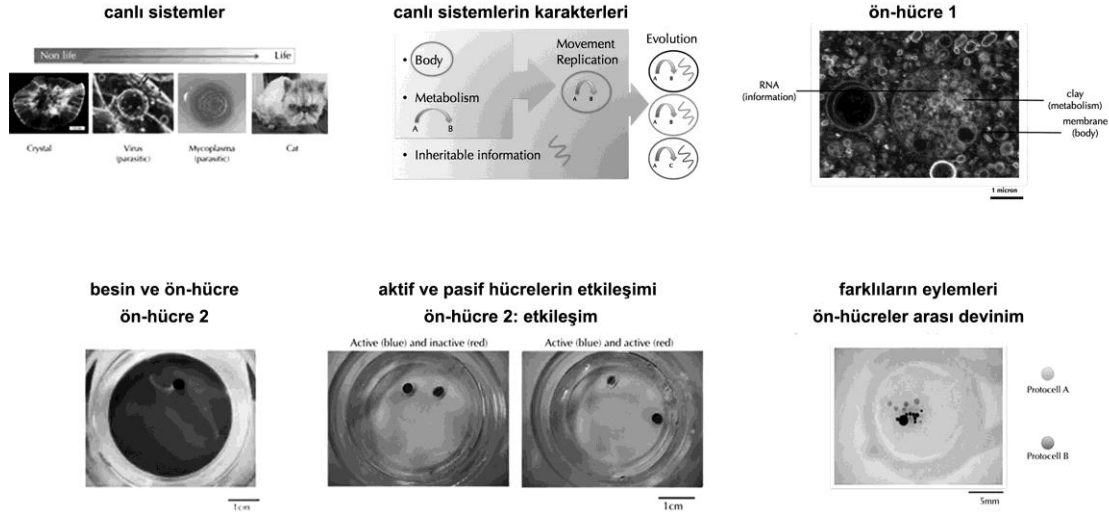
3.2.1.3 Kuantum ve devinim

Bu bölümde, doğanın bir parçası olan insanın, mekanın oluşumu üzerinde nasıl bir rol oynadığı araştırılmıştır. Kendiliğinden olanın mantığını ve sürecini anlamak üzere çeşitli kaynaklara başvurulmuştur. Duruma göre değişen, enerji akışı içeren yapıların mantığını anlamak için öncelikle Kuantum kuramına başvurulmuştur. Kuantum kuramına göre, varlık bir enerji alanından türer ve kendisi de yoğunlaşmış enerjidir. Yapı varlığını sürdürmek için enerji toplamakta ve enerji akışı sağlamaktadır. Bu organizma kendini ve çevresini yeniden düzenlerken çevre kaynakları kullanır. Bu kullanım için sistem enerji girişine açık ve dengesizlik içinde olmalıdır. Arayış sürecindeki devinimi için de ara formda ve yeniden düzenlemeye meyilli, yeniden oluşturulabilir bağlara⁸ sahip olmalıdır. Buna göre döngüdeki ilişkisel oluşlara imkan tanıyan eksiklik, kavramsal olarak bir kusur değil mükemmeliyettir. Mekanın yeniden üretimi için de eksiklik benzer şekilde yeniden oluşa, yeni ilişkilere yol açması açısından mükemmeliyet olarak düşünülebilir.

Biyolojik açıdan organizmanın üstün amacı; olagelen ve süregiden akışta, kendi devamlılığını gerçekleştirmesi olarak düşünülür. Varlığını devam ettirme hareketle, oyunun hikayesini sürekli güncellemesiyle devinerek gerçekleşebilir. Oluş kavramı bağlamında farklı disiplinlerdeki paralellikleri görmek için biyoloji alanında devinim kavramına ve kuramsal arka planına göz atabiliriz.

⁸ Video: Southern Denmark Üniversite'sinden Martin Hanczyc laboratuvarında 'ön-hücre'ler, yani canlı hücre gibi davranan kimyasal madde damlaları yapıyor. Onun çalışmaları Dünya'da ve belki başka yerlerde de, yaşamın ilk kez nasıl ortaya çıktığını gösteriyor.

http://www.ted.com/talks/martin_hanczyc_the_line_between_life_and_not_life

Şekil 3.10: Organizmanın üstün amacı olarak varlığının devamlılığı için devinim

Canlı hücre gibi davranan kimyasal madde damllarına ön-hücre denir. Hanczyc'nin ön-hücrelerle yaptığı Şekil 3.10'daki deneyde, canlı ve cansız arasındaki sınır sürecinde devinimler gözlemlenir. Ön hücrenin bulunduğu ortama besin bırakılmasıyla hücre besinin yoğunluğuna doğru harekete geçmektedir. Bir diğer deneyde ise aktif ve pasif hücrelerin etkileşimi gözlenmektedir. Hücreler birbirlerine doğru, birbirlerinin etrafında hareket etmektedirler. Farklıların eyleminde hareketlenme, yönelimden öte birleşim ve ayrılmayla sentezin üretimi de söz konusudur. Ön-hücre varlığına hitaben ihtiyaç duyduğuna, eksikliğini gidermeye yönelik harekete geçerek devinmektedir. Söz konusu ihtiyaç nedeniyle yaratılan dinamo etkisi hareket ve devinime yol açar; ihtiyaçtan kaynaklanan dürtüyle süreci tamamlama o 'an' gerçekleşir. Değişen dengelerin arayış sürecine yol açmasıyla eksikliği gidermeye yönelik yeni ilişkiler kurulur. Kurulan ilişkilerin yeniden düzenlenmeye açık olması, kendiliğindenliği ve akışı sağlar. Belirsizlik, eksiklik, arayış, etkileşim ve devinim ile yeniden üretim süreci ortaya çıkar. Bu devinime, arzuyla yönelinen adaptasyon süreci veya yeniden üretim denebilir.

3.2.2 Sanat ve mekanda devinim

Bu bölümde, sanat üzerinden mekanda devinim kavramına tersten bakmayı ve düşünmeyi sağlayan yaklaşımlar ele alınmıştır. Avangart > sanat > avangart sanat > tiyatro sahnesi - uzamı > absürt tiyatroya değinilerek mekanda devininin izi sürülür.

Tepki, döngü sağlayan bir itici güçtür; bu bağlamda avangart harekette öncü olandır. Avangart Kuramı; 20. yüzyıl kültür, sanat ve edebiyat üzerine incelemelerde bir eşik sayılır. Değişken ve dönüştürücü güç olarak, hareketi sağlar. Bürger'in (1984) işaret

ettiği gibi modernizmin tarihinde avangart sanat radikal dalgalar, kopuşlar, karşı çıkışlar içeren bir nevi kriz sürecinin ürünüdür.

Bu açıdan bakıldığında sanat, bir mekanın üretimini okumamızı sağlayacak hem bireysel hem de toplumsal eylemlerden biri olarak düşünülebilir. Sanat uzlaşılan gerçekliği yıkarak hayal gücünü harekete geçiren, karşılıklı eyleme, üretime ortam sunan, duygu yaratandır. Mekan tasarımı da sanat gibi değişime, farklı eylemlere açık olmalıdır. Avangart sanat; kültür ve gerçeklik tanımları içindeki kabul edilmiş normları sarsıp sınırlarını değiştirmeyi amaçlar. İmgelemin ve yaratıcılığın hüküm sürdüğü mekânsal oyunu ve mekanın üretimini anlamak için ayrıca tiyatro sahnesindeki oyun sürecinin, mekânsal devinimin tersten okunması düşünülebilir.

Tiyatro, bireyin toplumsal ve bireysel yaşayışından çeşitli kesitleri, yaşantılardan alıntılanan bir kurmacayı sahnede gösterme etkinliğidir. Sahne mekanı; yaşamın sahnelendiği her şeyin olduğu yerdir. Çağdaş tiyatrodaki kurgu boşluktur; gerek mekânsal gerekse zamansal boşluklar seyircinin hayal gücünde farklı şekillerde yorumlanabilir; bu olgu eksiklik olarak düşünülebilir. Tiyatroda eksik bırakılan boşluğu seyirci tanımlar ve seyirci de oyunun bir parçası olmaya başlar. Dolayısıyla oyunda yeniden inşa olanağı sağlayan açık uçlu kurgu gözlenir. Tiyatro bir anlamda hayatın simülasyonudur. *"Tiyatroda mekanın üretimi bir ölçüde terstir"* (Brecht, 1994). Tiyatroda yaşanmış olan gerçeklik yeniden üretilir; oysaki mimarlıkta mimar henüz gerçekleşmemiş, yaşanmamış mekanı hayal gücünde tasavvur eder, inşa sürecinde mekanı yeniden üretir. Dolayısıyla hem tiyatrodaki hem de gündelik hayattaki olayın geçtiği mekanın yeniden üretimini mimarlık üretiminde de benzerlik taşır. Bunun için mimarın mekânsal dinamikleri anlama ve yorumlama becerisi önemlidir; çevresel etkileşimle oyunun hikayesini sürekli güncellenir duruma getirmelidir. Mekanda devinimin gerçekleşmesi sonucu değişim ve yeni olan ortaya çıkar.

Peter Brook (1968) *"Herhangi boş bir uzamı alıp ona sahne diyebilirim. Bir adam bu boş uzamdan geçer, başka biri de ona bakar, işte bir tiyatronun oluşması için gereken şey bu kadardır. Her yer tiyatrodur"* der. Yani tiyatro hikaye bileşenlerinden; ortamı, eylemi ve karakteri barındırır. Artaud'ya göre *"Tiyatro, düzene sokulan bir anarşiden doğar"*. Belki de toplumsal, siyasal ve kültürel anlamda her türlü farklılaşma ve sürüden ayrılma talebidir, anarşidir. Anarşi uzun süreli kullanımın eksik olabileceğini hatırlatan ve genel algıda negatif olarak değerlendirilen bir sözcüktür. Ancak düzenin sonunun yanı sıra yeni bir düzen içindir. Örneğin; I. ve II. Dünya Savaşı sonrası yaşamın anlamını sorgulanır. O dönemde ortaya çıkan Absürt Tiyatro; Avangart ve deneysel köklere sahiptir. Sorgulamaya teşvik eden bu durum

bir eksiklik hissinden kaynaklanır. Mimarlıkta kullanıcıyı da mekanın yeniden üretimine dahil eden karşılıklı etkileşimlerle, arayışla, rastlantısal oluşlarla benzer bir durum ortaya çıkar. Mekanın yeniden üretimi gibi yeni bir düzende farklılaşma çabası, sürekli değişen mekânsal ve düşünsel uzamda sınırların ihlal edilmesine neden olur.

3.2.2.1 Görsel devinim

Mekanın yeniden üretimindeki düşünsel süreci etkileyen dinamiklerden biri olan görsel algının; baskın bir etkin aktör olduğu düşünülebilir. Florenski'ye (2001) göre; *“insan bilincinde imge sadece tek bir durma noktasından algılanmaz, aksine görme ediminin doğasına uygun olarak çok merkezli bir perspektif söz konusudur”*. Örneğin; Picasso: uzaydaki üç boyutlu bir cismi iki boyutlu yüzeye aktarma çabasında, şekilleri yanal yüzeylerine bölüştürüp her birini iki boyutlu yüzeyde göstermeye çalışmıştır. Mekanın algısında çokluk ve değişkenlik için ise yine Blur Binası Folie'ler (Şekil 1.1) veya Libeskind'in binası (Şekil 3.9) gibi mimari örnekler düşünülebilir.

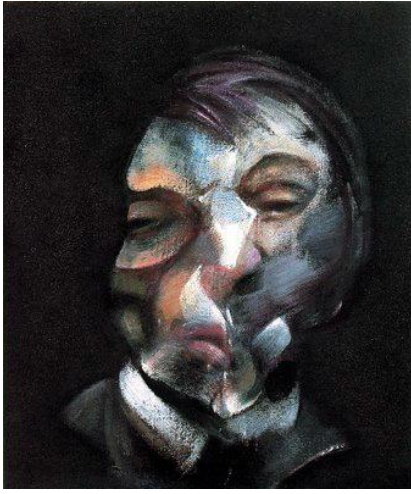
Mekan izlenimcilerin tablolarında kurucu nitelik kazanmıştır. Puslu, sisli dumanlı, ışık dolu arka plan özneyi çerçeveleyerek, ressam ve izleyiciden eşit statülü dikkat talep eder. Resim ve izleyici arasında tesadüflerle oluşan mekan yaratılmıştır (Şekil 3.11). Kübizm mekanı geometrik biçimlerle bezeler. Mekan ve maddi nesneyi iç içe geçecek şekilde düzenleyerek açık uçlu bir belirlenim sistemi tasarlar. Bu akım biçimi hem parçalar, hem de her kurucu mekanda yeni baştan biçimlendirir (Kern'den aktaran Gibson, 2010). Parçalarken eksiklik hissi yaratır; ve yeniden mekan üretimine olanak sağlar. Eksiklik mükemmeliyettir söylemini akla getiren üretken bir durum yaratır.

Şekil 3.11: Claude Monet, 1875, Şemsiyeli Kadın (solda) & Camille Pissarro, 1897, Montmartre Bulvarı (sağda)

Mekan, hem açık bir dengesizlik ve belirlenimsizlik mekanı olarak hem de rastlantısal ama üretici bir süreç olarak temsil edilir. Bu pozitif 'Chora'⁹ denilen uzamın içkinlik ve olasılık imgesinde, siyasal içerikten yoksun olmayan Post modern oluşları görmek mümkündür (Lechte'den aktaran Gibson, 2010).

Bacon'ın Şekil 3.12'de görülen eserinde deneyimlenen algısal muğlaklık, sürekli bir hareket ve arayış durumu doğurur. Bacon'ın resimlerinde figür ve figür olmayan arasındaki sınırlar olmadığı için göz figürden figür olmayana doğru hareket etmektedir. Buna paralel olarak düşünce de birinden diğerine sürekli akabilir. Hareket ve akışa neden olan figürdeki eksiklik figür olmayanda başka bir bütün yorumuna yol açmaktadır.

Şekil 3.12: Francis Bacon, Self-portrait, 1971

Belirsizlik ve eksiklik hissiyle yeniden tanımlanan bütünler eksiklik mükemmeliyettir söylemini vurgular. Bacon'ın çağdaşı Beckett'in oyunlarında ise hareketin aynılığının hareketsizliği getirmesiyle, kurgusal ve algısal bir döngü oluşur. Örneğin Beckett'in Godot'yu Beklerken oyunu; ölüme protesto, bir varoluşçudur. Belirsizlik ve tamamlanması beklenen bir eksiklik hissiyle harekete ve arayışa devam edilmektedir. Hiçbir şey için yaşamaya devam etmek, hareketin anlamsızlığı, abartılı - genellenmiş karakterleri, dinsel, filolojik, dünyevi maddeleri, metaforları ve sembol kullanımlarını barındırır. Özgürlük beyne aittir onun için karakterler kendine hapistir. Sarmal döngü ortamındaki içsel dünyanın dışavurumu ve dışavurumsuzluğu bir aradadır. Dolayısıyla mekanın yeniden üretimi için kısır döngüden çıkarak yeni tanımlar yapılması özgürleştiricidir. Bacon resmi ve Beckett oyunundaki muğlaklık ve devinimi sağlayan arayış ortak yanlarıdır.

⁹ syf:15 varlık ile oluş arasındaki hareket alanı olan Chora, devinilen uzam

Şekil 3.13: Daniel Libeskind, 2001, Berlin Yahudi Müzesi (havadan, iç mekan, merdiven)

Örneğin Libeskind'in Şekil 3.13'deki Berlin Yahudi Müzesi binasında ise Bacon'ın resimlerinde (Şekil 3.12) bahsedilebilen muğlaklık ve arayış, bedenle deneyimleme imkanı bulunur. Tarihte olanlarla yaşananların bileşimi bellekteyken, kullanıcıdan kullanıcıya farklılaşan mekanın yeniden üretimi gerçekleşir. Dengesiz, belirsiz, rastlantısal ve üretici bir sürece sahip mekan çeşitli ve değişken algıya sahip bireylerle etkileşime girer. Hareket ve oluş durumuyla kısır döngüden çıkarak yeni tanımlar yapılması özgürleştirir.

3.2.3 Gündelik hayatta oyun

Bu alt bölüm insan ve mekanın karşılıklı olarak birbirini biçimlendirişinde, yaşamın sürekli yaratıcı oyununda, ilişkileri anlamak üzerine bir düşünce izleği olarak düşünülebilir. *“Raban, kentin hiçbir zaman disiplin altına alınamayacak kadar karmaşık bir yer olduğu konusunda ısrarlıdır. Labirent, ansiklopedi, pazaryeri, tiyatro; kent, gerçek ve düş gücünün kaynaşmak zorunda olduğu bir mekan tarifler”* (Harvey, 2005). Gündelik hayattaki sıradan insanın mekan ile ilişkisine odaklanılır ve farklı disiplinlerdeki kavramlarla konu derinleştirilir. Gündelik hayatta mekan üretiminde; karşılıklı eylem, bir aradalık ve ilişkisellik üzerinden oyun kavramına bakılır. Oyun; gerçeklik yansıması, hazırlanma evresi, bir kurgudur. Mimarlık, gündelik hayatın sahnelendiği bir oyun mudur?

Gadamer'in dört önemli kavramından biri, Kant'ın estetiğinden alarak yeni bir anlam kazandırdığı (Kant'ın ise zihinsel yetilerin özgür oyunu anlamında kullandığı) 'oyun' kavramıdır. Oyun kavramı Doğruluk ile Yöntemin özellikle iki yerinde çok önemli bağlamlarda, özelde estetiğin öznelliğini aşmak genelde ise modern felsefenin öznelliğini aşmak için başvurulmuş bir kavramdır. Bu bağlamlardan ilkinde Gadamer, tıpkı bir oyunda yer alan oyuncunun oyunun kendisi tarafından yutulması gibi, sanat yapıtlarıyla girdiğimiz ilişkide oynadığımız oyunda öznenin doğruluk yaşantısına geçebilmek için nasıl kendini kaybettiğini betimlemektedir. Gadamer, yorum bilgisi deneyimine aracılık eden dil üstüne yoğunlaşarak,

Wittgenstein'in sonraki dönemine çok yakın bir biçimde dili öznenin bilinciyle temellendirmek yerine söyleşim ya da söyleşi diye adlandırdığımız 'dil oyunu' ile temellendirir. (Uzun, 2010)

Homo Ludens (oyun oynayan insan) ve Homo Faber (iş yapan) olarak insanları adlandıran Huizinga'ya göre insan topluluğunun kaynağındaki bütün etkinlikler oyuna dayanır. İnsan, sürekli var olanı yeniden yaratmaktadır. *"Belirli bir oyunsal ludik kalitesi olmayan gerçek kültür var olamayabilir. Çünkü kültür kapalı gibi görülmekle birlikte, kendi limitleri içinde son derece özgürdür. Bir anlamıyla denilebilir ki kültürün de oyunsal birtakım düzen ve kuralları vardır. En önemlisi amacında insanın mutluluğu düşüncesi bulunmasıdır"* (Huizinga 'dan aktaran Eti, 1971). Gündelik hayatta mekanın yeniden üretimi de belli bir oyun çerçevesi içinde gerçekleştiğinde mekan bireyin özgürlük alanı olabilir.

Wittgenstein, oynadığımız ve kurallarını oynarken oluşturduğumuz oyundan bahseder. Yaşantı, uzlaşılan gerçeklikte oyuna dahil olmaktır. Dengeleri sağlarken mevcut kurguyu, yeniden yaratmak için bozma ve kurma gibi uzlaşılan yeni gerçeklikten söz edilebilir. Eksikliğin olmaması yeniden yaratma için bozmaya imkan vermeyen, stabil bir durum teşkil edebilir. Bozma olmadığı için kurma gerçekleşemez ve yeni gerçeklik anlayışını dondurur.

Şekil 3.14: Beşiktaş Çarşısında Bina Onarım İnşaatı (Aralık, 2012)

Oysaki tüketim mekanı için fiziksel olarak yeniden üretilen yapı, yer-kent-insan-eylem ölçeğinde bir kurgu olarak oyuna dahildir. Şekil 3.14'teki yapının kentsel alan olan sokakla ilişkisi, tüketime teşvik amaçlı bir yüzeye dönüştürülen bölücü pano ile görsel olarak kesilmiştir. Örnekte olduğu gibi, geçici olan yeni mekanlarda zihinsel

yeniden üretimler, yeni ilişkiler, iletişim her an gözlemlenmektedir. Gündelik hayatta çatışma mekanında dengeler değişebilir. Mekan ve bireyin mekandaki diğer dinamiklerle etkileşim içine girerek ortamdaki eylemlere ve ilişkisel oluşlarla, uzlaşılan gerçeklikte var olanın yeniden yaratılması gündeme gelir.

3.2.3.1 Rastlantısal olasılık

Bilim - sanat ilişkisi bağlamında mimarlık, diğer disiplinler üzerinden yeniden okunmaktadır. Keza sisteme kendi içinden bakarak okumak kısır döngüye yol açabilir. Sistemlerin döngüleri devinimi sağlayan eksikliklerdir. Bitimsiz olasılığa sahip yeniden üretimde tamamlanmamışlığı mümkün kılan eksiklik nerede aranabilir?

Formel mantık üzerinden düşünürsek; somut içerik ve soyut biçimiyle mekanın rasyonel düşünceyle olan ilişkisi çelişki doğurur. Formel mantık; kesinlik ve üretkenlik, çeşitlilik ve değişkenlik ilişkilerini indirgeyerek okur. Gödel'in eksiklik teoremine göre, sistem tutarlı ise eksiksiz değildir ve kendi içinden ispatlanamaz. Yani araştırmada bahsedilen bir bütüne ait döngü bir eksiklik hissine, bir boşluğa sahip olmalıdır. Diğer bir deyişle döngüyü harekete geçiren eksikliklerdir.

Çelişki içeren bütüne ait döngüde varlık ve hiçlik arasında bir salınım mevcuttur. Karşıt kavramlar arasında gidip gelme hareketi, aslında birlik sağlar ve eklenerek çoğalan dönüşüm birlik oluşturan bütünü daha üstün kılar. Bu yaklaşım Kuhn'un (1962) tanımladığı paradigma oluşum mantığıyla benzeşmektedir. Diyalektik materyalizmin odağında yer alan çelişki, yaşayan, dönüşen, değişen her şeye hareket sağlar.

İçeriğin birbirine dönüşme ve birbiri içinde ötekini, olası olanı barındırma durumu vardır. Bir 'taş' ne olmak istediğini, heykeltıraşın sezgileriyle, ortak deneyimiyle, ele verir. Bu malzeme içinden 'gömülü' kavramları çıkarmak gereklidir. Mekan-birey ilişkisinde birbiriyle etkileşerek, yeni oluşların yaratılmasında karşılıklı iletişim söz konusudur.

Yaşam sözcüğü organizmanın canlılık yetisini dile getirirken, hayat sözcüğü buna ek olarak onun varoluş bilincini anlatır. Heidegger, insanın evren, toplum, hayat karşısındaki konumunu ortaya koymuş bir düşünürdür. Heidegger'e göre insanın varoluşu bir 'dasein'dir. Da sözcüğü Almanca'da orada anlamına gelen bir gösterme zamiridir. Sein sözcüğü de aynı dilde varlık demektir. İnsan varlığı bir 'orada' varlıktır. Birey, her nerede ise oraya atılmış, fırlatılmış, bırakılmış bir varlıktır. Hiçbir insan sosyo-ekonomik, sosyo-kültürel statüsünü, bedensel olanakları, zekâsı vb. gibi varoluşsal belirlenimlerini, önceden seçemez. O kendisini, içinde bulunduğu haliyle 'oraya' atılmış olarak bulur. Fırlatılmışlık, atılmışlık kavramları insanın varoluşsal

belirlenimlerinin tümüyle rastlantısal ve kendiliğinden oluşunu anlatır. Bu rastlantısallık, tüm olasılıklara açık olma hali olumsuz bir durum değildir, olumlu gelişmelere yol açar; ancak farklı bir açıyla bu olgu algılanabilir.

Derrida ise bu anlamda rastlantısallığı özgürleştirici bulmaktadır; oluşa yol açan bir zamansallığı da içinde barındırır. Doğal süreçlerle tesadüfen beliren oluş halini Lefebvre (2006) şöyle açıklar: “*Oluş, bitmek bilmez bir analiz gerektiren üstün gerçekliktir. Asli uğrakları da varlık ve hiçlik, özdeşlik ve çelişkidir. Oluş sürekli gelişim-evrimdir, sıçramalarla ani başkalaşımmlarla, alt üst oluşlarla dolu*” dur. Oluş kurgular ve rastlantılar arasında aklın yolculuğunun devinime yol açmasıyla mekanın yeniden üretilmesidir.

Bireyin kendiyle ve diğer insanlarla ilişki kurması, kendini gerçekleştirmesidir. Gündelik hayattaki rastlantısal oluşlarla gerçekleşen mekan üretimi de oyundan ibarettir. Bu devinim bir arzu olan eksiklikle sağlanabilir. Calvino kentteki bu kaynaşmış kaos üretimini şöyle anlatır:

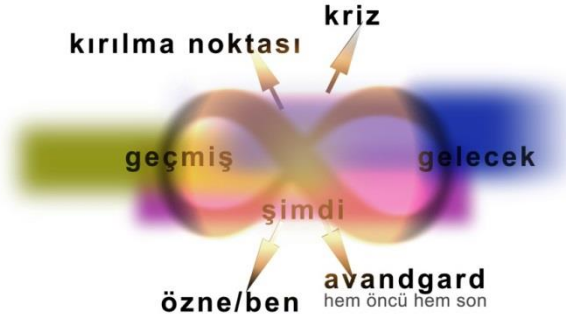
Kentlerle ilişkimiz rüyada olduğu gibidir: hayal edilebilen her şey aynı zamanda düşlenebilir, oysa en beklenmedik rüyalar bile bir arzuyu, ya da arzunun tersi bir korkuyu gizleyen bilmecedir. Kentleri de rüyalar gibi arzular ve korkular kurar; söylediklerinin ana hattı gizli, kuralları saçma, verdiği umutlar aldatici, her şey, başka bir şeyi gizliyor olsa da. (Calvino, 2009)

Eş zamanlılığa sahip çoklu gerçeklikler mekan-zaman-birey ilişkisine göre yeniden tanımlanır. Mekanın yeniden üretiminde rastlantısal oluş çelişkilerle belirerek sürekliliği sağlar. Mekandaki devinim anlamak için ilişkisel oluşa sahip döngüler daha ayrıntılı olarak bir sonraki alt bölümde yer alır.

3.2.3.2 Devinim ve döngü

Mekan üretim sürecinde aktörler arasında sürekli gerçekleşen dinamik ilişkiler; devinimi, eksiklik hissiyle harekete geçilmesini ve müdahaleyle gelen mücadele süreçlerini doğurur. Mekanın deviniminde müdahale, Kuhn’un paradigma tanımına benzer; paradokslarla dönüşen, devinen bir döngüye sahiptir. Aynı zamanda da bağımsız farklı bir oluş paradigması olarak oyun, Kuhn’un paradigma tanımındaki oluş yapısından farklıdır. Açık sistemde süreç; oluşları barındıran, deneyimlerle değişen, paradokslar içeren bir oyundur. Oyunda müdahaleye imkan sağlayan şey, mekanda eylemin tamamlanmamış ve tamamlanmayacak olmasıdır. Ancak sürekli ve bitimsiz yeniden üretim sürecinde bir paradoks vardır. Tamamlanma ve tamamlanmama paradoksu arzuyu, hayali ve olasılıkları barındırır. Söylem analizine (Şekil 4.19) göre de mekanın yeniden üretim süreci ve dinamikleri ile eksiklik

kavramı arasındaki ilişki, zamansallık açısından 'an'ın geçiciliği ve sürekliliğini gündeme getirmiştir. Eksiklik ve değişim olarak devinimin bir 'an'ını temsil eden diyagram Şekil 3.15'te görülmektedir. Mekan bireyle olduğu gibi; birey de mekanla ilişkisi içinde var olur; birbirini her an yeniden üretir ve tanımlar. Hareket deneyimi yönlendirirken devinim oluşmaktadır. Devinim sırasında değişimi sağlayan o an, potansiyel olan eksikliktir.

Şekil 3.15: An = Devinim ve Döngü Sürecinde Üretim ve Kriz Anı

Bu bakış açısının zamansallığı yapısal olarak ileri geri salınım hareketi ile temsil edilir. Bu yapı, her şimdinin geriye hareketle geçmişi hatırlaması ve ileri hareketle geleceği öngörmesi arasında salınır. Zaten var olan, ortamdaki üretim aynı zamanda yeniden üretimdir. Üretimde süreklilik söz konusudur. Algısal süreklilik, zamansal-mekânsal akışa kurgusal olarak sonsuz bir hareket kazandırmaktadır. Yap-boz, yeniden üretilen kurgu, mevcut olanı bozup yeni olanın yaratılması bir bütündür. Geçmiş, şimdi ve gelecek bir aradadır. Başlangıcı ve bitişi, başı ve sonu yoktur. Bu açıdan bakıldığında, doğrusal olmayan mekânsal ilişkiler sisteminde deneyim ve devinim aktörleri kimlerdir / nelerdir? Şekil 3.16 bu ilişkiler sistemi içinde yer alan aktörleri 'ben', fabrikasyon vb. alt bileşenler ve paralel kavramlar bağlamında devinim ve deneyim olgusunu açıklamaktadır. Bu ilişkiler sistemi fiziksel, bedensel, zihinsel, toplumsal ve zamana dair süreçlerle inşa edilir. Şekil 3.16'te 'ben' kendiliğinden üretimi, fabrikasyon ise yapay ve kurgusal olanı temsil eder.

Şekil 3.16: Bir İlişkiler Sistemi (üretim)

Özne (ben), kendi gerçekliğini kurgulayan ve nesne ile uzlaşan bir ilişki ortaya koyar. Öznenin kendi varoluşunu ispatlaması için ötekine (Şekil 3.17) ihtiyacı vardır; kendi varlığının kabul görmesi açısından hiç bir şeyin gerçekliği meşru değildir. O halde meçhul ve meşru bir aradadır. Özne veya nesne bağlamında oyunun devinimini sağlayan eksiklik, arzudur. Kurgudaki gerçeklikte oyunun oyuncuyu yutmasıyla gerçeklik kaybı mı oluşmaktadır? Söylem analizine (Şekil 4.19) göre gerçeklik kaybı sorunsalı; zihinsel ve toplumsal araçların rolü, tüketim mekanı kurgusuyla ele alınmaktadır. Güdülenme ve iktidarın etkisi üzerine düşünülmektedir. Kültür ve tüketicinin iktidar baskınlığı gerçekliği ne kadar etkilemektedir? Mekanın üretiminde, fiziksel, zihinsel ve toplumsal inşa süreçlerinde sürekli devinim ve etkileşimli döngü gündemdedir. Dolayısıyla mutlak olan üstün bir iktidar; ne tasarlanan, ne tasarlayan, ne mekan olabilir.

Şekil 3.17: Ben ve Öteki (ontolojik)

Marx'ın bakış açısıyla "gerçeklik, birlikte yapılanın geçici sonucudur". Geçici bir uzlaşım, kurgudur. Geçici ve kalıcı arasında gel - git vardır. Bir oyun olan gerçeklik, kök-sap ilişki gibidir denebilir. Sürekli yeniden ve yeni üretilen her gerçeklik; özgün ve farklı gerçekliklerdir. Marx'a göre,

"Üretim yalnızca ürün imalinden ibaret değildir. Bu terim bir yandan (toplumsal zaman ve mekanda dahil olmak üzere yapıtlar yaratılmasını kısacası tinsel üretimi; öte yandan maddi üretimi şeylerin imalini belirtir. İnsanın kendisini üretmesi ve toplumsal ilişkilerin de üretimi buna dahildir. Bu terim yeniden üretimi de kapsar. Bir toplumun özündeki toplumsal ilişkiler bir yıkım tarafından parçalanana kadar ayakta kalırlar, ancak bu süreç içerisinde hareketsiz, edilgen değildirler. Karmaşık bir hareketlilik içinde yeniden üretilirler."

Üretim; insanların birbirleriyle ilişkilerin, doğayla insanın birbirlerini anlaması, ifade etmesi ve etkileşimleri olabilir. Karmaşık süreçle üretilen ürün de yine arzunun kendisi olabilir. Devinim karşılıklı beslenme ve etkileşim sürecinde döngüdeki harekete dairdir.

3.2.4 Kültür endüstrisi ve mekanda devinim

Çelişkili karaktere sahip küresel kültür endüstrisi olgusu; homojenleştirir ve standartlaştırır. Aynı zamanda da üretkenliği, yaratıcılığı, açıklığı barındırır. Dolayısıyla kültür endüstrisinin mevcudiyeti mekanda devinimi çağırabilir. Günümüzde tüketim toplumuna dair bu endüstrinin metropol/kent bağlamında kaçınılmaz etkisi söz konusudur. 1970'lerden beri kültürel, politik, ekonomik köklü değişimler yaşanmaktadır. Bu değişimler, farklı gerçekliklerin nasıl bir arada var olabileceğine, birbirine değebileceğine, iç içe geçebileceğine ve eş zamanlı ilişkilere dair soruların ön plana çıkışı yönündedir. Bu açıdan bakıldığında, eksiklik hissiyle gelen devinim, devrimci bir potansiyel midir? Mekanda devinim; karşılaşma, çarpışma, çatışma ve sürtünmelerle yeni olanı doğurmaktadır.

Tamamlanmaya çalışıp doyurulamayan bu arzu; dinamo etkisi yaratarak devinimi sağlamaktadır. Kültür-aile-birey bağlamında, imgesel olan ego¹⁰ kültürel düzende simgesele 'bilinçdışı arzu' ya dönüşür. Gerçeklik ise uçurumun ötesinde kalan erişilemeyecek ama devinimi sağlayan eksiklik yeri, arzu olarak kalacaktır. Kent psikanaliz üzerinden birey - mekan ilişkisi bağlamında okunursa, kendi içinde de çelişkilidir. Hiç tamamlanmayan, sürekli değişen ve gelişen kent hem tasarlanana (yapay) hem de kendiliğinden olanı (doğal) barındırır.

Mekan - birey arasındaki karşılıklı ko-biyotik ilişkide; gerçeklik, deneyim ve tüketim arasında etkileşim, birbirinin içine geçme ve gerilimle gerçekleşmektedir. Mimar mekan tasarlarırken, düşünme ve düşünme ara-uzamında deneyimlenen anlam dünyasını cisimleştirir. Ancak "*Elmanın lezzeti... meyvenin damakla buluşmasındadır, sadece meyvede değil*"dir (Borges'ten aktaran Pallasmaa, 2005). Mekan; kullanıcı, deneyimleyen, yani tüketici ile yeniden üretilir. Mimarlık; formlarda, algılarda, imajlarda veya yorumlanan bilgide cisimleşen gerçeklikten ziyade mekan ve kullanıcı arasındaki ilişkide vardır. Ortam insanın fiziksel, duygusal, zihinsel ve

¹⁰ Ego ve onun yaşam dünyası başlangıçta İmgesel alana aittir. Daha doğal olandan kopulmamış olunan bir evredir bu. Daha sonra Babanın Adı'nın devreye girmesiyle, yani Simgesel yapı ile imgesel olan bastırılır. Simgesel burada, Kültürel Düzen'in simge sistemini ifade eder. Bilinçdışı bunun sonucu oluşur. Gerçeklik ("gerçek gerçeklik" bu anlamda, simgeselin kurdugu gerçeklikten ayrı olarak Simgeselin ötesinde kalır. Gerçeklik, Simgesel bastırmanın sonucunda Uçurum'un ötesinde kalmış olan eksiklik yeri/ya da noktası olarak ifade edilir. Bu bağlamda Simgesel'den Gerçeklik'e bir köprü ya da bağlantı noktası yoktur. Gerçeklik, Bilinçdışı Arzu'nun ötesinde kalmıştır. Gerçeklik'e asla ulaşamayacak olunması nedeniyle Bilinçdışı Arzunun doyurulması olanaklı olamaz. Arzu, bu anlamda asla ulaşamayacak ve tamamlanamayacak olan kökensel bastırmadan kaynaklanan eksiklik yeri'dir. Oidipus aracılığıyla simgesel sisteme geçiş öznenin kuruluş sürecidir. İnsan yavrusu, böylece kendi bütünsel gerçekliğinden kopararak simgesel gerçekliğin alanı içinde insan olma yoluna girer. Bu sırada, Oidipus yasası gerçek gerçeklik ile kişinin kendi arasında ve daha da öte kişinin kendi gerçekliği ile gerçeklik düşüncesi arasında bir yarılmaya / bölünmeye yol açar. Çünkü kendini Kültürel Düzenin simgeleriyle düşünen özne, bu anda kendine yabancılaşıp, kendine ve çevresine dair bakışı dolaylı olarak mesafelenmektedir.

Zizek, Mimari Paralaks'ta diyor ki; postmodernizm tarihsel deneyimin karışık çoğulluğunu yeni bir düzen içinde anlaşılabilir kılan yeni bir Ana-Gösteren işlevini görmüştür. Lacan'ın terimleriyle düşünüldüğünde;

imgesel	postmodernizm ve deneyim üzerine kurulu dünya,
simgesel	modernizm ve pragmatik faydacı hesaba dayalı, ideolojik anlamlar
gerçeklik	gerçekçilik ve fizik yasaları - beklenen işlevlerin karşılanmasıdır

sosyal bağlamlarından oluşmaktadır. Peki ya bu ortam, birey yönlendiriliyorsa? Örneğin, reklam sektörü ve duygusal manipölasyonlarının etkisi altında kalan birey; gizli arzuyu tüketim yoluyla ve tatminle kamusal arzuya dönüştürür. Dolayısıyla bireyin, geleceğin kapitalist iş gücünün doğurganlığında ve toplumsal üretim dinamikleri içinde payı olmaktadır. Kullanıcısının mekan üretimindeki rolü yadsınamaz.

Kültür ve tüketim zemininde yüzen üretim - tüketim döngüsü, 20. yüzyılda olduğu gibi 21. yüzyılda da başat bir öneme sahiptir. Tüketim toplumunda sistemin bir parçası olarak kendini yeniden üretmeye meyilli öznel gerçeklik, toplumsal süreçlerle etkileşim halindedir. Gerçeklik kaybı yanılsaması, arzunun kültür endüstrisi döngüsünde yer almasıyla ortaya çıkan özne - nesne ilişkisi bağlamında meydana gelir. Mimarlığın, üretim - tüketim döngüsündeki **rolü** nedir? İktidarın güç dengelerini bozmasıyla ortaya çıkan gerçeklik kaybı yanılsaması; eylemi tamamlanmamış tüketim mekanı üzerinden dördüncü bölümde incelenmektedir.

Kültür endüstrisinde bireyin sürekli hareket halinde olması, oluşa neden olan fiziksel ve zihinsel denge arayışı onu farklılaştırır. Yeniden üretimine yol açar. Tüketim zemininde döngüdeki eksiklik hissiyle yeniden tanımlanma ve tamamlanma eksiklik mükemmeliyettir söylemini çağırıştırır. Kaosla düzen arasındaki oyunda kurgulanan yaşam olasılıkları, bireyin mekan ile ilişkisindeki algısal sürekliliği eş zamanlı kılar ve kendi gerçekliğini sürekli yeniden üretir.

4. MİMARLIKTAKİ EKSİKLİK KAVRAMI: TAMAMLANMAMIŞ BAZI MEKANLAR

Özneyi / kullanıcıyı kışkırtarak onun denge halini bozan itici gücün eksiklik olduğunu söyleyebiliriz. Tasarım sürecinde alışık olmadığı bir mekanı kullanıcının deneyimlemesini, aykırı bir durum yaratarak farklı olanı keşfetmesini sağlamak, eksiklik hissi yaratan şeyin yaratıcı tasarım düşüncesi ile harmanlanmasıyla mümkün olabilir. Tez, hem kullanıcının, hem de tasarımcının; eksiklik kavramıyla mekan üretimi ilişkisindeki rolünü irdelemektedir. Eksiklik mükemmeliyettir söyleminden hareketle, eksiklik hissi uyandıran tasarım önemlidir. Olagelen ve süregiden değişimin anlamlandırılması ve yönlendirilmesine dair, bireysel veya kolektif inşa süreçlerinde ve mekanda akışın peşine düşülür. Foucault da “*eylemi, düşüncüyü ve arzuları, çoğaltma, yan yana getirme ve dağılma yoluyla geliştirmeyi dile getirir*” (1983). Yeniden oluşturulabilir zihinsel ve fiziksel bağların inşa süreçlerindeki oluşun dinamikleri ve bütüncül hareketi mekan üretimi bağlamında incelenmiştir.

Bu bölümün alt bölümlerinde, tüketim mekanlarında üretim dinamikleri etkileşiminde zihinsel, fiziksel ve toplumsal süreçleri irdelenir. Gerçeklik kaybı yanılsaması, İstanbul’da üç yapı, küreselleşme ve kapitalizme tepki gösteren bir ilçe örneklem olarak ele alınır. Küresel ve yerel ölçekte yaşananlar, karşılıklı etkileşimler bağlamında irdelenmektedir. Mekanlar, müdahale ve sonrası yeniden üretim potansiyellerini de barındırır. Oluş ve arayış halindeki mekanların çok katmanlı oluşlarla var olduğu düşünülmektedir. Bu da mekanın yeniden üretiminde eksiklik ve devinim üzerine tartışmaya olanak sunar.

4.1 Eylemi Tamamlanmamış Tüketim Mekanında Gerçeklik Kaybı Yanılsaması

Mekan - birey ilişkisinin kapitalist iş gücü doğurganlığında ve toplumsal üretim dinamikleri etkileşiminde mekanın üretiminde gerçeklik sorgulanır. Öznede ve kültürde aynışma, tüketime teşvik eden mekan tasarımı söz konusudur. Kullanıcının mekan algısı ve deneyiminde tasarım yoluyla yönlendirme olabilir. Tasarımda yönlendirme çabası olsa da etkileşim muğlaktır. Karmaşıklık bağlamında; zamanda puslu geçişler ve bilinçte ise iç içe geçmişlik durumu hakimdir. Gündelik

hayatta tüketim stratejisi, kültür endüstrisi mekanın tanımlanmasında gerçeklik kaybı yaratılabilir mi? Oysaki gerçekliği zihinsel süreçlerde düşünürsek bireyi tamamen yönlendirmek pek mümkün değildir. Gerçeklik görecelidir; zihinsel, algısal, fiziksel anlamda farklılık gösterir. Bu göreceli değere, bir kayıp değil de tüketim dayatması¹¹ denebilir. Bu açıdan bakıldığında tüketim olgusu insan iradesinin etkisiyle eksiklikten kaynaklanan karşılıklı bir etkileşim süreci ile ilgilidir.

Bu alt bölüm, tasarlanmış/kurgulanmış mekan kullanıcısının, tamamlanmamış mekandaki devinimle kullanıcı deneyimlerinin gerçeklik dayatması üzerinden tartışır. Gerçeklik kaybına tüketim dayatması yaklaşımında, olaylar kurgusunun etkin olduğu söylenebilir. Araç olarak mimarlıkta, kurgunun etkisiyle karakter ve ortamın yönlendirilmesi söz konusu olabilir. Birey - mekan ilişkisi bağlamında düşünürsek günümüz modern toplumunda özne ve nesneyi ayırmak mümkün müdür? Her ikisi birbirinin yerine geçebilir. Bu bölümde modernite - birey etkileşiminden bahsedilerek sonraki alt bölümlerin de düşünsel altlığı hazırlanmaktadır. Gerçeklik kaybının ne olduğunu anlamak için hakikat kavramı sorgulanır.

Jacques Derrida, göstergeyi merkezsizleştirir; gösterenin arkasında bir gösterilen, ya da hakikat olmadığını ileri sürer. Bu açıdan bakıldığında güncel kültür, güncel mimarinin entelektüel çerçevesi bu sembolik örtüşmeyi masaya yatırır ve hakikat arayışını sorgular. Hakikat sadece zaman - mekan ilişkisi ile sınırlı değil, aynı zamanda kullanıcının bedeni, zihni ve deneyimlerinde var olmaktadır. Mekanın biricikliğini, halesini, gerçekliğini yok eden kopyalanmış mekan tasarımları her yerdedir. Dolayısıyla tasarım hakikati ne kadar yansıtır, tasarım suç mudur? Aynılık ile gelen özne kaybı, halen de kaybını getirir. Ancak fiziksel ve toplumsal inşa süreçleri aynılığa götürse dahi zihinsel süreçlerle farklılık olabilir. Tasarımın özneyi kışkırtan olası durumları, eksikliği düşünmeye sevk eden tasarımdan beslenir.

Tasarım ve eksiklik arasında bağlantı kurma çabası, kullanıcının ötekiyle ilişkiye girdiği alış veriş merkezleri, müzeler gibi kurgusal ve yönlendirici mekanlar üzerinde yapılan incelemeler doğrultusunda olası eksiklik kavramını anlamaya yardımcı olur. Örneğin mağaza ve müze gibi göstermeye ve tüketime teşvik amaçlı kurgulanan mekanlarda yönelim odakları mevcuttur.

Yaşanan mekanlar kültürün bir parçasıdır. Yaşam döngülerindeki öteki gerçekliği tanımlayan kültür; çocukluktan itibaren rol alır. Hem problem hem de çözüm bir döngüdür. Aynı zamanda tüketimin tasarım bileşeni olan kültür, tüketime boyun eğerken, karşılıklı olarak birbirlerini beslemektedir.

¹¹ İngilizcede karşılığı 'imposition' olabilir.

Toplumsal etkileşim bağlamında mekanın yeniden üretiminde birey ve mekan irdelenir. Kültüre dair gelenek, ürünün aurası olan biricikliğinden kopartılabilir mi? Kültürel mirasın (geleneksel değer) tasfiyesi; tasarlanan mekandaki tanımlanan ve deneyimlenen anlamı, 'hafıza'yı siler. Bunun yanı sıra var olan eski ile yeni arasında da füzyon gerçekleşebilir. Füzyonlarla gerçekleşen kayboluş; kullanıcıları, kaybeden bireylere mi dönüştürmektedir? Toplumun parçası olan birey, bilinçaltını toplumsal belleğe bilinçli olarak sunar. Ancak İnsanlar tüketim bağlamında tamamen koşullanmış, güdümlü prototiplerdir denemez.

"Leowenthal'in deyimiyle 'kitle kültürü tersine psiko-analiz'dir. Kültür Endüstrisi, bireyleri çok katmanlı, boyutlu kişilikler olarak kavrar. Modern düşünce özne ile nesneyi birbirinden kategorik olarak ayırarak başlarken, bugün ise modern toplumda özne ile nesneyi birbirinden ayırmak imkansızdır. Her ikisi de birbirinin yerine geçebilir haldedir". (Dellaloğlu, 2003)

Mekan olmadan insanın, insan olmadan mekanın varlığından söz edilemez. Mekan insan ile ko-biyotik ilişkidir. Mekanı tanımlayan birey ve modern mimarlıktaki çelişkiler düşünülürse: Mimar Adolf Loos 1908'de '*Ornament and Crime*'da: biçim işlevi izler, süsün tasfiyesi gerekmektedir dediğinde; işlev ve teşhirin karşıtlığı söz konusudur. Venturi'nin binanın kamuya anlam ifade etmesinin önemini vurgulamasıyla ise işlevsizinin mevcudiyeti durumu ortaya çıkar. Klasik modernizm de bir koda uyulması gerekliliği, postmodernizmde ise birden çok kod vardır. Bu anlam çokluğu yığınının ise 1980'lerden günümüze postmodernizm, zamanın ve öznenin yokluğu hissi gündemdedir. Bu bilgiler ışığında modernleşmenin en büyük getirilerinden biri bireyleşmeyi ise özne nasıl yok olur?

Şekil 4.1: Herkesin (aynı) olduğu yerde hiç Kimse Yoktur & Halenin Kaybı

Mekanik yeniden üretim çağından beri, seri üretim ve yüksek miktarlarda üretme imkanı, pazar ihtiyacını ve aynılığı doğurur. Benjamin'in sanat yapıtı için vurguladığı 'halenin kaybolması' nitelemesi belki de modern birey için de geçerlidir (Şekil 4.1). "*Benjamin'e göre, herkesin aynı olduğu yerde kimse kalmamıştır. Özne bitmiştir, tükenmiştir*" (Dellaloğlu, 2003). Ancak günümüzde mekan gibi modern birey, aynılaştırmanın yanısıra sürekli yeniden kendini üreten ve üretilen bir üründür.

Şekil 4.2: Gösterme amaçlı tasarım insanları nasıl etkiler

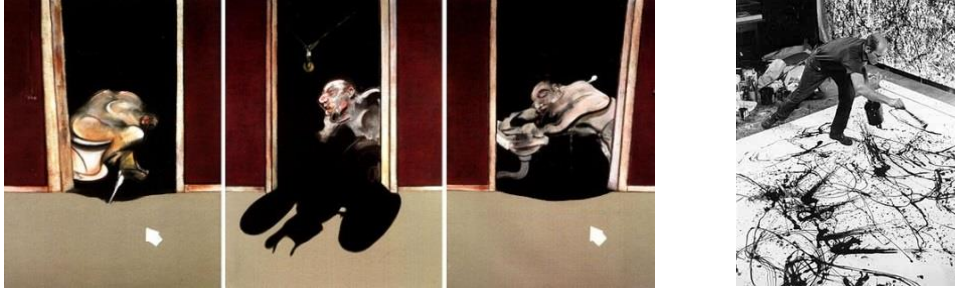
Mekan tasarımı ve onun tüketim üretimleri olarak düşünersek, gösterme amaçlı tasarım (Şekil 4.2) insanları nasıl etkiler? 21.yy'da mimarlığın; insanın deneyimini, ilişki kurduğu bedeni, zihni ve dünyayı şekillendirme potansiyelinde bir paradigma kaymasından bahsedilebilir. Eğer zihin gücün aracıysa; deneyim, beden, dünyayla ilişkili algı gibi öteki bileşenler nasıl etkilenmektedir.

"Akıl, özneye takılmış bir 'protez'dir. Her protez içinde yer aldığı bedenin içindedir, ama aynı zamanda ona dışsaldır. Protez akıl, modern iktidarın aracıdır. Modern özne bir cyborg'dur. Cyborg yarı insandır, yarı robottur. Hem insandır hem robottur, ne insandır ne robottur" (Dellaloğlu, 2003).

Peki insan iktidarın kontrolünde midir? Belki de ihtiyaç duyulan döngünün içinde ona dahildir. Birey - tasarım ilişkisinde eksiklik hissi bireyde olduğundan dinamo arzudur. Tasarımın arzı ve talebi arzuyla ilişkilidir. Bireyin yönlendirilmesi tasarım tarafından yapılırken, tasarım da döngüdeki birey tarafından talep edilendir. Gerçeklik akış içerisinde, dinamizmin geçiciliği ile ilişkilendirir ve açık uçludur. *Benjamin'e göre (1999)*

"Bir sanat eserinin en mükemmel yeniden üretimi; bir elemanın eksik olması, onun zaman - mekandaki varlığının yapıldığı yerdeki tek varlık olmasıdır".

Yeniden üretim; eksiklikle gelen mükemmeliyeti ve sürekli geçişlerle bir bütün olanı oluşturur. Zihinsel ve fiziksel üretim süreçlerinde yaşayan ve cansız arasındaki simbiyotik ilişki üzerine; Şekil 4.3'teki resimde spontane, yap-boz yaparak ve içinden geldiği gibi bir katlanma durumu vardır. Histerik bir dışavurum örneği olan Bacon'ın resimlerinin aurasını ve Pollock'un özgüllüğünü oluşturan algısal muğlaklıktır. Bacon'ın muğlak resimleri; içsel dünyanın bilinçaltı tarafından düşünmeksizin dışavurumu olarak yorumlanabilir. Zaten 20.yy sanatı bilinçaltı ve bilinçdışı gösterileri sergiler. Eksiklik hissi barındıran muğlaklık hem resim öncesi bir kaos hem de düzen ve ritmin tohumları olarak serpişir. Zihinsel süreçte izleyicisine göre farklı algılanan tasarımlar, Benjamin'in bahsettiği biricikliği barındırır. Algısal muğlaklıkla mücadelede ve kaosla düzen arasındaki bu oyunda, zihinsel süreçlerle ise yeniden üretimler oluşur.

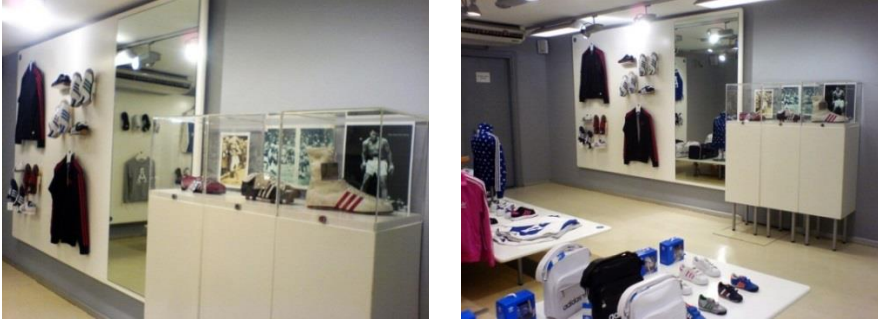
Şekil 4.3: Bacon ve Pollock resimleri

Tüketim - mekan - tasarım bağlamında kaos ve algısal muğlaklıkla kullanıcının kontrolü kaybetmesi midir? Bacon ve Pollock resminin belirsiz ve yeniden tanımlanabilir olma özelliği de izleyenin kontrol kaybına neden olan muğlak sınırlar içermesinden kaynaklanır. Bu resimlerde de düzensizlik içinde bir düzenden, aynı zamanda düzen içinde de bir düzensizlik durumundan bahsedilebilir. Algısal muğlaklığa sahip resimler veya bir mekan süreç tasarımıdır ve bu süreç devamlı yenilenir, katlanır, gerçekliği muğlak kılar. Tıpkı tüketim-mekan-tasarım üçlüsünün yarattığı muğlak durum gibi kaostan düzene akıştır.

Mekanların tek bir amaca yönelik tasarlanması da bir yanılsamadır. Örneğin; kopya tasarımlı tüketim mekanlarında yüksek sesli müzik, kanı hızlandıran ışıklar, renkli boyalar ve belki psikolojik baskı kullanılmaktadır. Bu atmosfer Beckett'in Son Oyun'undaki Clow karakteri gibi bir karar verici yardımcısı ve yönlendirici olabilir. Ancak tek başına iktidar değildir.

"Mekanın, meta imgesi çerçevesinde yeniden kuruluşu, G. Simmel'in, S.Kracauer'in, Benjamin'in, situationistlerin, D. Harvey, S. Sassen gibi radikal coğrafyacıların anlattığı şekliyle kapitalist modernitenin başat hikayelerinden biri. Bugün bu olgu öyle bir düzeye erişti ki yalnızca, meta ile gösterge değil, meta ile mekan da bir ve aynı şey olarak görünüyor".
(Foster, 2003)

Mikro ve makro ölçekte bazı örnekler vermek gerekirse; Las Vegas şehrini, Guggenheim müzelerini ve bilinen bir markanın mağazasını ele alalım. Bu mekanları nesne - nesne, nesne - özne, özne - özne bağlamlarında görmek ve görünmek üzerinden değerlendirebiliriz (Şekil 4.4). Tarihte kullanımı esnasında başarılarla imza atmış bir ürünün sergilenmesi ve yan rafta yenilerinin satılması görülmektedir. Varlığı var olmayanla temsil eden auraya sahip meta imgeleri mekana kimlik katar ve tüketilecek ürünün tanımlanmasında kullanılır. Yanındaki sıradan bir objeden farkı nedir? Her defasında eylemi tamamlamak üzere gezinen kullanıcıda yeniden üretim kullanıcının zihninde gerçekleşmektedir. Söylem analizinde (Şekil 4.19) eylemi tamamlanmamış mekan; arzuyu, eksikliği, açık uçluluğu ve devinimi barındırmaktadır. Birey bedensel, algısal ve belleğe dair kendi gerçekliğini tanımlar.

Şekil 4.4: Bir spor mağazası, sergilenen tarihi obje ve resim

Guy Debord gösteriyi (teşhiri), “*sermayenin, bir imge haline gelecek ölçüde birikmesi*” şeklinde tanımlıyor. Örneğin Gehry mimarlığında veya Las Vegas şehrinde, şimdi tersi de geçerli olan: gösteri, “*imgenin, sermaye haline gelecek ölçüde birikmesi*”dir (Foster, 2003). Mimari ürün bir tüketim nesnesine dönüşmüştür. Yine de tüketim toplumunun bir parçası ve göstergesi olan mekanda gerçeklik, her bireyde sürekli ve yeniden oluşmaktadır.

Ekonomik, sosyal, fiziksel değişkenlerle, memnuniyet ve davranış tasarım tarafından yönlendirilebilir çünkü öncelikle bilinçaltı düzeyinde gerçekleşir. Yapılan söylem analizine göre bugünün tasarım dünyasında da bahsi geçen gerçeklik kaybı sorunsalı hakkındaki çıkarımlar ise, gerçekliğin öznel ve zamansal boyutlara dair olduğudur. Göreceli ve anlık kabullere dayalı bir kavram olarak gerçekliğin kaybindan olmasa da fiziksel, zihinsel ve toplumsal güdölme amaçlı dayatmadan bahsedilebilir.

Eksiklik hissi yaratan mekan tasarımı önemlidir. Eksiklik (kusurluluk) ve yarattığı potansiyel mükemmeliyettir. Gerçek; arzulanan ve tam olmayı çağrıştıran bir kurgudur. Var olan ve yorumlanan olarak gerçekle gerçeklik arası boşluk; üretkenlik doğurur ve yaratıcılığı çağırır.

Fiziksel, sosyal, toplumsal, kültürel süreçlerin; ilişkiselliği, tarihselliği ve kimliksizliği oluşturduğu noktada, mekanda üretkenliği sağlayacak olan dinamik; kullanıcının zihinsel süreçleridir. Dolaşımın, tüketimin, iletişimin üretildiği, kendi gerçeklik dünyalarını yaratan mekanlarda öznenin yokluğu dönemi; deneyim, ilişkilenen beden, zihin ve dünyanın birliği ile şekillendirilebilir. Eğer bugün zihin gücün aracı ise, zihin kontrolü ele almalı ve gücün - iktidarın kendisi olmalıdır. Tasarımın; zihinsel süreci tetikleyecek, çözülüp yeni ilişkiler üretebilecek deneyimler ve mekanların inşa süreçlerine çerçeve olanağı sunması beklenir. Dolayısıyla tasarımın özneyi kışkırtmasına çaba gösterilebilir.

4.2 İstanbul'da Eylemi Tamamlanmamış Üç Yapı

İstanbul da diğer kentler gibi bağlamsal iç içe geçmiş katmanlardan, mekânsal pratiklerden oluşmaktadır. İstanbul'u diğer kentlerden farklı kılan zıtlıkları içinde barındıran dengeye bakan kaos yapısının fazlalığıdır. Denge arayışı hareketi mevcudiyeti; füzyonları, yeniyi oluşturmaya meyil sağlamaktadır. Zamansal ve mekânsal birikimle dönüşümsel ilişkiler kurulur. Kent; değişimle sürekli yeniden tanımlanan mekanlar ve sürekli birleşmeye çalışan parçalı bütün olarak düşünülür. Sürekli bozulan dengenin değiştiği ilişkide; kent ile yapının insan algısına etkidiği boyut dikkate alınmıştır. Mekanların deviniminde üretim süreci ve dinamikleri anlaşılmalı çalışılır.

Bu bölümde İstanbul'daki devinen bazı yapılardan; kent merkezinde bir kültür merkezi olan Atatürk Kültür Merkezi (AKM), dönüşen hizmet binası olarak Taşkışla ve eski sanayi - yeni eğitim yapısı olarak Silahtarağa Elektrik Santrali (SES) incelenir. Bahsedilen yapılar; ömürleri sürecinde, hem insanla hem de kentle iletişimi ve etkileşimi ön planda olan, sosyal alan niteliği taşıyan binalardır. Yaşam süreçlerinde işlev ve mekan dönüşümüne uğrayan örneklerdir. Olagelen ve süre giden bu devinim potansiyelinin fazlalığı ve kentin tarihsel sürecinde toplumsal bellekte bir yere sahip olmaları sebebiyle seçilmişlerdir.

4.2.1 Atatürk Kültür Merkezi

AKM; kent merkezindeki sosyal, politik ve ekonomik konumuyla önem kazanmaktadır. Şehrin tarihi, sosyal ve turistik merkezlerinden birinde Taksim meydanında konumlanır. Bu meydan tarihte; kutlamalara, olaylara ve eylemlere sahne olan bir yer olarak belleklerde anılarla yaşamaktadır.

Lefebvre¹², 'Right To The City' (1968) sloganıyla kent hakkını gündeme getirerek birey ve toplum bazında çağrıda bulunur. Sosyal hayata dönüşmüş ve yenilenmiş yaklaşımı, arzu olarak özetler. Karşılıklı ilişkide kentin ve bireyin özgürleşmesi, mekanın ve sosyal ilişkilerin üretilmesi içindir.

Sosyal alanlar; ev, iş yeri, ibadet mekanları haricinde farklı bir mekandır. Ev; fiziksel (~biyolojik) - psikolojik - zihinsel alanlarda etkileşimin daha az olabileceği, deneyimlenen, yaşanılan ev, aile bireyleriyle bir araya gelinecek mekandır. Keza işyeri de kentlerdeki yaşamın kaçınılmaz döngüsünde bir nevi zorunluluktur. Sosyal alan;

¹² Fransız felsefeci Henri Lefebvre (1901 - 1991) gündelik hayat, kentler ve sosyal mekanlar konuları üzerine yoğunlaşır. Farklı kökenlerden gelen ve disiplinlerde eğitim görmüş bireylerden oluşan Philosophies grubu felsefede devrimi ararken Sürrealistler ve Dadacılarla temasa geçerler. Grubun bir diğer ortak yanı da politik görüşlerinin Marksizm-komünizmden yana olmasıdır. Lefebvre'in bir özelliği de hayatını kazanmak için şoförlük ve fabrikada işçilik yaparak, deneyimlediği hayattan kesitleri yorumlamasıdır.

bireyleşmenin başladığı, özgürlüğün okunduğu, tercih kullanılan alandır. Günümüzde de beş asır önce de benzer durumlar yaşanmaktadır. Düşünme ve tasarlama eylemlerinin gerçekleştiği, sivil hareket potansiyellerinin yuvalandığı yerler kapatılmaktadır. Bireylerin güdümlenmesi, siyasal iktidarın (gücün) işini kolaylaştırmak yolunda amaç ve araçtır. Mekanlar düşünce biçimlerini etkilediği gibi, düşünce biçimleri de mekanın yeniden üretilmesinde etken rol alır. Örneğin; yüzyıllar önce de Osmanlı'da, kahve satışı yapılan kahvehanelerin¹³ ticari bir yanı olsa da sosyalleşmeye, ortak kullanıma açık bir mekandır. Dolayısıyla bilgi paylaşımına ve ortak belleğe de ortam sunan mekan niteliği taşır. Hem zihinsel hem de fiziksel devinimin gerçekleştiği mekan olarak kahvehaneler; bilgi dolaşımı dolayısıyla döneminin bir nevi kültür merkezleridir. Bu süreçler eksikliğe sahip sürekliliğin değişimini ve devinimi barındırır.

Sanat, zamanı ve mekanı taşıma özelliğine de sahiptir. Bir meddahın anlattıkları hem günlük yaşamın (politikası sahnesi) hem de kültürel belleğin aktarımını (masallar, destanlar, öyküler ve efsaneler ile) sağlamıştır. Günümüzde ise güncel ve klasikleşmiş eserlerin sergilenerek topluma ulaştığı, bireyde çeşitli katkı ve/veya sorgulama döngüsünü başlatan, soru sorduran itici kuvvetin sahnelendiği kapalı mekanlardan biri de, yakın zamana (2008) kadar halka ait olan İstanbul Atatürk Kültür Merkezi'dir (AKM).

Kentin aktörlerinin mekanın devinimi sürecine dahil edilmemesinin olumsuz etkisini de örnekleyebiliriz: T.C. Devletine ve imparatorluklara ev sahipliği yapmış, jeopolitik konumuyla dünyanın kalbinde duran İstanbul'da bir kültür merkezi (AKM) yapma hevesi, ödenek yokluğu nedeniyle 23 senede (1969) tamamlanmıştır. 1970'de Arthur Miller'in Cadı Kazanı adlı (dönem eleştirisi) oyun oynanırken çıkan yangında yanar ve yenilenir. Bu; politik, ekonomik, sosyal açılardan çok manidar ve trajik - komik bir zeminde yorumlara da açık, bir olay bilgisidir. Maddi ve politik zorluklarla tamamlanan kentin kültürel kalbi niteliğindeki mimari yapı; 2008'den günümüze (2013) dek tadilat gerekçesiyle kullanılamamaktadır. Bu süreçte dahi polis üssü gibi farklı kullanımlara dönüştüğü bilinmektedir.

Mekanın üretiminde durağanlığın ve bireyleşmenin azalmasıyla aynılığın; asıl-asıl sorumlusu kullanıcıdır. Lefebvre'in (1991) dediği gibi *"sosyal mekan sosyal bir üründür. Üretilen mekan, düşünce ve hareketin bir aracı gibi hizmet eder. [...] üretim anlamında olduğu kadar kontrol, hakimiyet ve güç anlamındadır"*. AKM'de de

¹³16. yüzyıldan beri, kahvehane Orta Doğu ülkelerinde erkeklerin toplandığı kahve gibi içecekler tükettiği, sohbet ettiği, kitap okuduğu ve çeşitli masa oyunları oynadığı yerlerin başında gelir. 1550'lerde de İstanbul'dan ilk kahvehane açıldı.

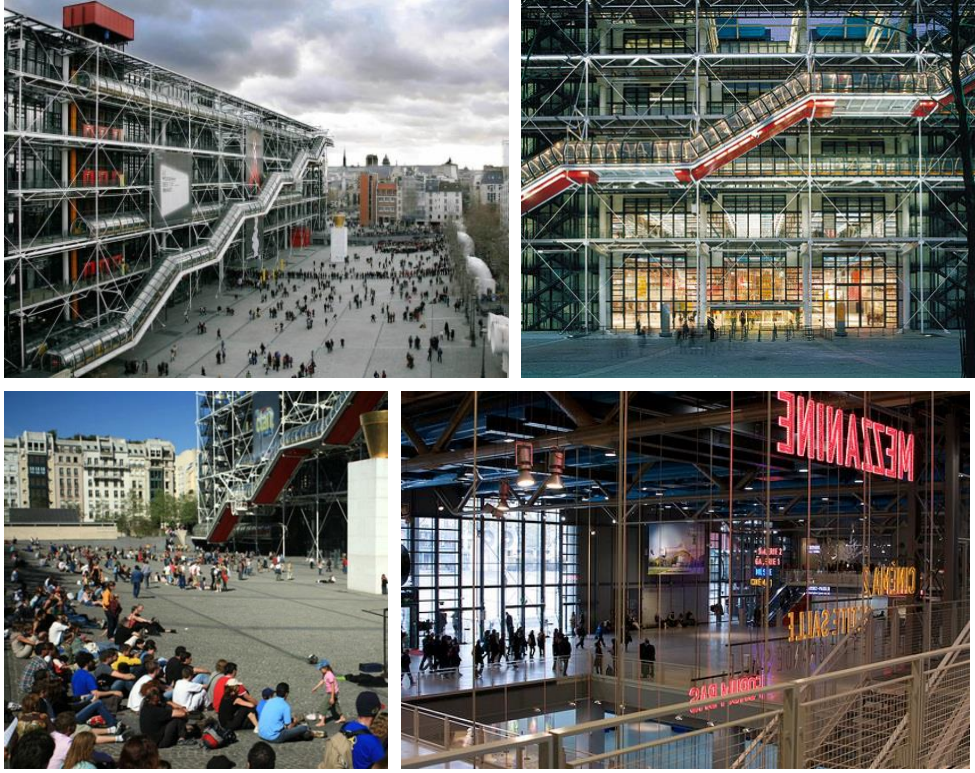
devinimi sağlayacak olan eksiklik arzudur. Başta devlet olan dinamikler bağlamında, halkın durağanlığı, tamamlanmışlık ve kabullenmişlik tavrı sebebiyle halkın tepkisizliği gündemdedir. Mekan, sermaye ve politik iktidar (baskın aktör) tarafından teslim alınmıştır.

Modern toplumun bütün gerilimlerinin yansıdığı alan olan gündelik hayatı içinde barındırma potansiyeline sahip kabuk olarak bir kültür merkezi de Fransa'daki Pompidou Kültür Merkezi'dir. Şekil 4.6'da görülen Pompidou'nün önündeki az eğimli kamusal alan ve yapının içine serbest girişle aktif olarak kullanılması, binayı kente bağlar. Bu kentle kurulan ilişki AKM'de de Şekil 4.5'te görülen hacim önündeki boşluk ve şeffaf fuaye cephesinin şehre açıklığıyla sağlanabilmekteydi. Ayrıca her iki yapının da tasarlanma amacı da olan kentin, tarihin, kullanıcının (bir turistin bile) ve geleceğin belleğinde bir yere sahip olduğu söylenebilir. Pompidou; kentin kalbindeki kütüphaneyi özgürce kullanma, etkileşime girme fırsatı sunmaktadır. Yapı, fiziksel olduğu kadar sosyal ve psikolojik sınırları da kaldırmaktadır. Belki de hayat mücadelesindeki güdümlü prototiplere, farkındalığı az bireyleri uyarıcıdır.

AKM 1950'lerin modernist, yalın ve işlevsel mimari anlayışının tipik örneklerinden biridir. Sadece 'ucube' eleştirisi yapan politikacıların değil, halkın çoğunluğunun da pek fark etmediği veya umursamadığı bir binadır. İdeolojik ve stratejik yeriyle insanların buluşma yeri olan bir meydanda sembol niteliği de taşımaktadır.

Şekil 4.5: Atatürk Kültür Merkezi

Şekil 4.6: Pompidou Kültür Merkezi

Geçmiş, şimdi ve gelecek bir bütündür. Tabula rasaya dönüştürüp patates baskıyla yaratılan mimari; toplum belleğini de siler. Belki günümüzü de kapsayan modern dönemde kimlik, bellek yitimi ve aynılaşıma; hem mimari hem de özne-birey bazında gerçekleşmektedir. Nietzsche “*tanrı öldü*” dediğinde, modernite bireyleşme üzerine olduysa da özne olan bireyin yokluğu dönemi kastedilir. Mimarlık ve birey ilişkisi bağlamında düşünürsek; toplum belleğinde yeri olan ve kimliğe sahip binaların yok olması bireyin de halesini siler, gelenekselin tasfiyesine yol açar.

AKM, kültürel ve turistik tüketim objesine dönüştürülme potansiyeline sahip bir binadır. Sonuç olarak kendi kendini amortize edebilecek bir konuma da sahiptir. İmge - sermaye bağlamında birikimin dengeli olduğu imaj veya fiziksel yatırımdan çok sosyal ve kültürel santral potansiyeli barındıran bir kabuk niteliğindedir. İmgenin illa da Gehry eseri olmasına gerek yoktur. Ne AKM’yi ne de TRT binasını yıkmaya gerek vardır. Bir özneyi (kent-bina-toplum) o yapan özgüllüğü, kendi aurasıdır. Tüketim toplumunun arzu nesnesi haline getirilmiş, mimarlık üretimi olarak kopyalanan yapılarla kimlik yaratılamaz. Sadece görselliği ile değil, yarattığı aura ile birlikte yeniden düşünme olanağı sağlayan mimariye ihtiyaç duyulmaktadır.

Belki de mimari sonuçlar, sosyal durumu (kapatılmış kutu) gözler önüne serer. Dönemsel iktidarın yönlendirici tutumunu yansıtan (her iktidarın olacağı gibi kendi çıkarları doğrultusunda, katı kuralları olan ve özelleştirerek özgürleştirme yolundaki),

gerilimlerinin yansıdığı ürünlerdir ve dönemle tutarlı izler bırakır. Bireysel ve kitlesel mekan üretiminin politik etkisi aynı olmayabilir. Bireysel mekan kendiliğindenliği barındırırken, kitlesel tavır ise dikte edici olabilir.

Karatani'nin (2006) tariflediği gibi “*hakim metafor olarak mimarinin yerini 1970'lerde 'metin' alır*”. Metindeki olay tamamlanmamış olarak bulunur. Mekan - birey arasındaki potansiyel; anlık deneyimlere, yorumlara, olaya meyillidir. Radikal metamorfoza açık tamamlanmamış tasarımlar da değişken öznenin müdahalesiyle, deneyimlenecek mekanlar olabilir. Ancak zıtlıkların birbirini barındırması, beslemesi beklenen taze kanı, döngüyü ve yeniyi sağlayacak olandır. Çünkü farkların farkı birbirini besler. Kent hakkını almak; farklı disiplinlerle birlikte arzular, duyu nesneleri, sezgiler, doğa ve insani deneyim harmanı politikasıyla mekan yaratmaktır. Bireyin kendini ve şehri değiştirmesi için, hem bireysel hem de kolektif güç her daim gündemde olması beklenendir. Yapının; kimliğini sağlayan bellekteki yerini kaybetmeden, kullanıcı, yapı çevresi ve kent bağlamında devinime devam etmesi sağlanmalıdır. İnsan odaklı yaklaşımla iletişim - etkileşim sağlanarak üretilecek mekan; bireydeki eksiklik hissi düşünülerek üretilmelidir.

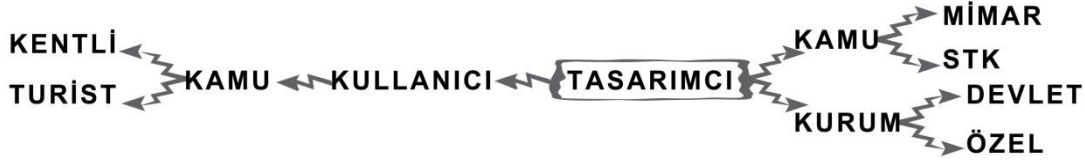
4.2.2 Silahtarağa Elektrik Santrali

İşlevi itibarıyla sanayi döneminin teknolojisi ve ihtiyaçlarını yansıtan yapı, kent ve insanlık tarihinden bir iz olarak belleklerde yer almaktadır. Dönemsel değişim ve ihtiyaçlarla doğan problemler eksikliği yaratır. Her çağda bir problem ve/veya ihtiyaç karşısında teknolojik gelişmeleri sağlayan eksiklikler, kesinlik yoktur. Dolayısıyla mekan görece de olsa, daha mükemmele yönelir. Mekanın yeniden üretiminde kullanıcı, yapı çevresi ve kent bağlamında ele alındığında yine devinim gündeme gelir.

Kentin elektrik enerjisini üreten; gerçek anlamda da bir dinamo işlevi gören elektrik santrali, 1914'ten itibaren ulaşım ağına ve yaşam mekanlarına enerji sağlamış ve 1983'te ekonomik ömrünü tamamlamasıyla kapatılmıştır. Silahtarağa Elektrik Santrali; günümüzde fiziksel ve düşünsel açıdan da dinamo işlevi ile kente enerji sağlayarak devinim yaratma potansiyeline sahip eğitim alanıdır. Mekanın ulusal endüstriyel miras niteliğindeki elektrik santralinden korunarak, müze ve eğitim alanına dönüştürülmesinde ne gibi dinamiklerin rol oynadığı düşünülmüştür.

Yapı - kent dönüşümünde iletişim ve etkileşim halinde devinimi sağlayan; aktörler ağına dahil organizma; irade ve iktidar olarak fallustur. Fallus adı verilen bu gösteren 'tamlığın, bütünlüğün ve gücün göstergesi' olduğu yanılgısını doğursa da aslında

sadece eksik¹⁴ göstergesidir. Devinimi sağlayan iktidar ve eksikliktir. Tasarımı yönlendirici güç; Şekil 4.7'deki aktörlerden bazıları, birebir problemi yaşayan kullanıcı veya dış-güç olarak kurumlar ve kamu olabilir.

Şekil 4.7: Aktörler

Santral'in dönüştürülmesine yönelik çalışmalar; kamu, özel kesim ve sivil toplum kuruluşlarının da katkılarıyla yürütülmüştür. Devletin üretim tesisinin işlevini kaybetmesi ve özelleşmesiyle dönüşüm etkisi başlar. Sanayi devrimi ile beraber, yapı malzemelerinin ve tekniklerinin gelişmesiyle endüstri yapıları yeni bir anlam kazanmıştır. Üretim faaliyetlerinin gerçekleştirilebilmesi için geniş açıklıklı, yüksek tavanlı büyük yapılar inşa edilmeye başlanmıştır. Dönüşüm süreçlerinde bu yapılar için koruma ve yeniden kullanım önerileri sunulurken, bu endüstriyel miras gelecek mekanların çerçevesini oluşturmaktadır (Şekil 4.8).

Şekil 4.8: Silahtarağa Elektrik Santrali: harabe, hava fotoğrafı, müze, santral

Elbette lineer olarak veya neden - sonuç ilişkisiyle doğrudan açıklanamayacak olan yapı üretimine ve devinimine ortam hazırlayan kent; yatırımcıyı farklı özellikleriyle harekete geçirmektedir. S.E.S.; uygun alan - hacim, kentte arsa konumu, arsa

¹⁴ Eksik (F. manque, İ. lack): İhtiyaç ile talep arasındaki dilsel boşluğa yerleşen arzunun 'ihtiyaç' kanadı, ortada bir 'eksik'in olduğunu gösterir. Psikanalizde ilksel eksik, doğmuş olma durumudur. Çocuğun annenin bedeninden ilksel ayrılmasının yarattığı ilk hadım edilme, bir uzvu eksik olma, ya da daha doğrusu, kendisi birinin eksik bir uzvu olma durumudur. Bu durum dil öncesinde, kopmuş olduğu bedene geri dönme ihtiyacı olarak ortaya çıkar. Özne dilin alanın girip bu ek-sikliği simgesel olarak ifade etmeye kalktığı zaman ise eksik, tat-mini mümkün olmayan bir arzu, asla ele geçirilemeyecek bir nes-neye duyulan bir arzu olarak belirir. Arzu (Anne-arzusu) anneyi elde etme arzusu değil, onunla yeniden bütünleşme, yeniden onun bir parçası olma (yani kendini bir özne olarak ortadan kaldırma, yoketme) arzusu olduğu için, dilsel bir ifadesi yoktur; simgeselin alanında kendini anlamlandıramaz. Bu elde edilmesi mümkün ol-mayan arzu nesnesi, Lacan'da "objetpetita" adını alır.

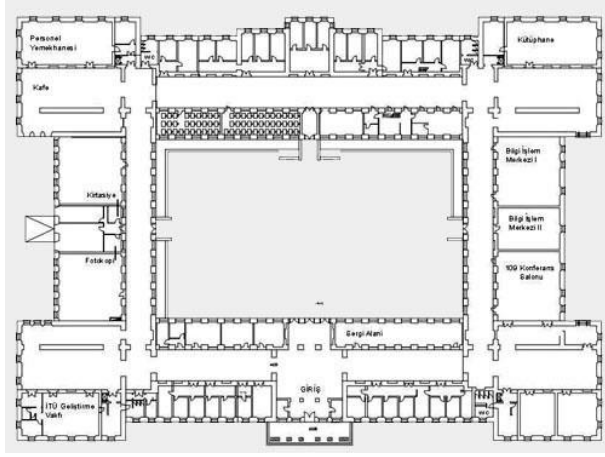
pahası gibi nedenlerle üst ölçekte (santrali içine alan kampüste) eğitim - kültür - sanat merkezi alanı oluşturma sürecinde çerçeveli boşluk/kabuk niteliği gösteren bir endüstri yapısıdır. Yüzyıllardır mekanda hep daha geniş açıklık geçilmeye çalışılmaktadır dolayısıyla 'elde edilen boşluk' ve 'boşlukta devinim' gündemdedir. Mekanın yeniden üretimindeki toplumsal ve zihinsel inşa süreçlerine, mekansal deneyimlere kabuk niteliği taşıyan yeniden üretim sürecidir.

İşlevsel olarak eskiyen yapılar, döneminin kültürel, teknik, mimari, sosyal, vb. niteliklerinin birer somut yansımasıdır. Bu şekilde işlevsel olarak eskiyen fakat fiziksel olarak varlıklarını devam ettiren yapıların terk edilerek yok olmaması ekonomik ve kültürel bir kazançtır. Sahip oldukları maddi ve manevi değerlerin, belleğin geleceğe aktarılması için, yeniden işlevlendirilmeleri söz konusudur. Belleğe sahip potansiyel mekanların yine - yeni - yeniden doğuş süreçlerinde işlevin eskime süreci günümüzde göreceli ve değişkendir. Sistem ve döngü süreci gündemdedir. Örneğin, işlevsel olarak eskime ve bitme sonucu oluşan durum bir 'eksiklik'tir. Bitiş ise yeni bir başlangıçtır. Mekan - birey ilişkisinde beklenen hale yönelik eksiklik hissiyle, mekan 'yeni' haline dönüşür.

4.2.3 Taşkışla

Mekanın aktörleri, belleği ve eşanlılık bağlamında dinamikler, mekanın yeniden üretiminde ve deviniminde rol oynar. Taşkışla; çoklu dinamiklere, karşılaşmalara, ağ ilişkilerine dolayısıyla mekansal eksikliklere, değişimlere ve yeni oluşumlara sahne olan devingen bir yapıdır. Devingen işlevinin yanı sıra günümüzde de mimarlık eğitimine çerçevedir. Yapının mekanları kimi zaman da eğitimsel üretimlerin bir parçası olmaktadır. Bir yapının tarihi ve süreçteki devinimi; bir toplumun, bir kentin hatta insanlık tarihinin teknolojik gelişimlerine, değişimlerine dahi ışık tutabilir.

Taşkışla'nın dikdörtgen planlı geniş orta avlulu (70x40m) plan şeması, her katta aynıdır ve köşe yapıları üç katlı yapıdadır (Şekil 4.9). Bina bütün yapıyı dolanan koridora açılan hacimlerden oluşması sebebiyle iç-dış mekan ilişkisinde de simetriktir. Kapalı hacmin sirkülasyon alanlarının ortak kullandığı kuşatılan bir avlu, orta boşluk mevcuttur (Şekil 4.10). Bu boşluk da bir ara-uzam olarak düşünülebilir.

Şekil 4.9: Taşkışla Giriş Cephesi & Hava Fotoğrafı (solda)

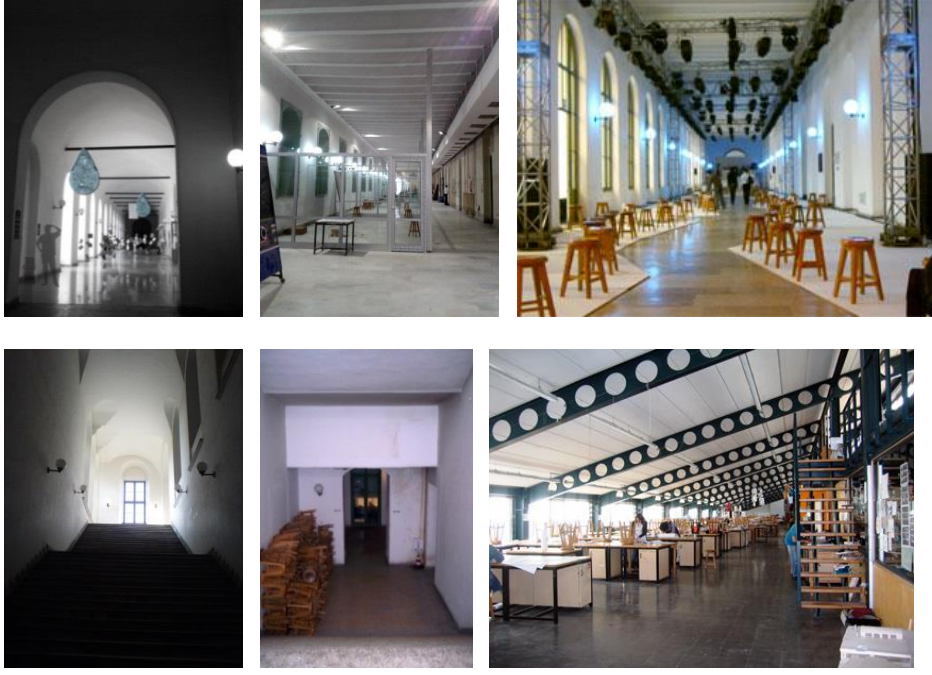
Şekil 4.10: Taşkışla Zemin Kat Planı (sağda)

Doluluklar ve boşluklar arasındaki zihinsel arayışla akış sağlanabilmektedir. Bu arayış sürecindeki mekan - bireyin ko-biyotik ilişkisiyle mekan yeniden tanımlanmaktadır. İç mekan hacimleri orta bahçeyle (doğa - dış mekanın getirdiği yeşil, ışık, hava) duysal ilişki kurabilmektedir. Yapı, korunaklı dahilinde akılabilen, mekansal deneyiminde algısal muğlaklığa sahip iç ve dış mekanlar barındırır.

Şekil 4.11: Taşkışla Enstantaneleri: orta bahçe, boşluk

İç - dış ilişkisi sınırlarında belirsizliğe ve eksikliğe sahip orta bahçesi de bireyi kışkırtarak; üretim potansiyelleri, tamamlanmamışlık olgusu ve dinamikler barındırmaktadır (Şekil 4.11). Bu açıdan bakıldığında mekanın yeniden üretiminde eksiklik mükemmeliyettir denebilir.

Şekil 4.12: Koridorlar, merdivenler, stüdyolar, boşluklar

Yapıda zamanı ve mekanı belirleyen bazı mihenk taşları bulunmaktadır. Bunlar; eylemler, insanlar, işlevlendirilmiş bazı mekanlardır (Şekil 4.12). Yapıda; İstanbul'un kendi silüetini görmesi gibi yapının kendini görmesi (Şekil 4.11) ve birbirini içinde barındırması durumu söz konusudur. Yapının birbirine göre durumu düşünülerek yönlendirilebilen veya kaybolup yeni üretimlere zemin olabilen bir mekandır.

Gödel'in teoreminde olduğu gibi, yapının orta bahçesiyle olan iç-dış ilişkisinde ve iç mekan koridorlarının tanımlanmasında kesin sınırlar bulunmamaktadır (Şekil 4.11-4.12). Bu mekansal deneyim de yeni tanımlamalara imkan sunmaktadır. Hem dışa hem de içe dönük parçalı hacimlerin açıldığı, işlevi tanımlanmamış, eksiklik hissi uyandıran koridorlarda üretim düşünülmüştür. Orijinal ilk tasarımında da işlevi gereği geniş tutulan sirkülasyon alanlarının geniş açıklıklara sahip olması daha fazla yeniden üretilen mekan düzenleri ve devinim potansiyeli barındırmasını sağlamaktadır. Koridorlardaki insan ölçeğine hükmedici boşlukla mücadele sürecinde, boşluğa müdahale (Şekil 4.12) edilerek sergi alanı, stüdyo ve oturma alanlarıyla mekanda farklı tanımlamalar ve deneyimler gerçekleştirilir. Bu belirsizlik ve kendiliğinden olan süreçler düşünüldüğünde, Taşkışla'nın entropisi yüksek mekanlara sahip olduğu söylenebilir. Bu potansiyel aktörlerce farklı algılanabilir.

Karşısındaki otele Yeni Rönesans üslubu cephesiyle 150 yıl sonra ilham kaynağı olan tuğla yığma yapının inşasındaki; politik, sosyal, kültürel etkiler, yoğrulan aktörlerin fiziksel mekan üretimindeki rolünü örneklemektedir. Binanın yapılışına

askeri tıp okulu için hastane amaçlı başlansa da, sistemin kontrolünü sağlayan siyasi iktidarın çıkarları ve ihtiyaç üzerine yapı işlevinde değişiklik gerçekleşmiştir.

Geniş açıklığa sahip Silahtarağa Santrali'ndeki yapılardan farklı olarak, Taşkışla homojen kapalı hacimlerin bulunduğu bir kabuktan oluşmaktadır. Mekan bir çerçeve, bir zarf gibi değişse de tarihi belleği canlı tutan izler mekanın ve çağın ruhunu yaşatmaktadır. Mekanın içe ve dışa bakan boşluklu bir bütün olması yeniden üretim olanağı ve devinim sağlaması bakımından önemsenir.

Başlangıçta askeri mekan işleviyle tasarlanan yapı, dört kulesi ve avlusuyla, bir kaleyi anımsatır. 31 Mart Olayı (1909) sırasında içinde kalan Avcı Taburu (isyancı askerlerin bağlı olduğu) askerleriyle Hareket Ordusu birlikleri arasındaki, bina cephesinde hala izleri görülebilen çarpışmalara sahne olan yapı, Cumhuriyet'ten sonra Maarif Vekâleti'ne verilmiştir. 31 Mart olayıyla askeri alanda yapılan çarpışma, esasında düşünsel fikirlerin de siyasi çarpışmasıdır. Yapı fonksiyonunun eğitim alanına geçmesiyle ilerleyen yıllarda sosyal alanda da siyasi çarpışmalar yaşanagelmıştır. Belleğinde mekan kimliğini taze tutan mekan sadece askeri değil aynı zamanda siyasal, sosyal alandaki karşılaşmalara da sahne olmuş ve halen bir eğitim yapısı olarak farklı bir kimliğe bürünmüştür.

Taşkışla'nın tarihsel anıt (1983) olduğu kararı alınmasına rağmen, dönemin iktidarı tarafından kent ölçeğinde rant çıkarılı yapıda işlev değişikliği öngörülmüştür. Yapının otele dönüştürülmesi için boşaltılması talep edilmiştir. Günümüzde de bir çok tarihi yapı için bu durum gündemdedir. Günümüzde rantta yönelik çıkar ilişkilerinde farklı sonuçlarla istisna durumlarla da karşılaşmaktadır. İstisna hali

Agamben'e (2006) göre, "kamu hukuku ile siyasi ortam arasında bir kesişme noktasıdır. Eğer hukuk, kendisini askıya alıp, istisnayı öngörüyorsa, o zaman bir istisna hali kuramı, yaşayanı hem hukuka bağlayan hem de onu terk eden ilişkinin tanımlanması için ön koşuldur."

İstisna halinin, çağdaş siyasette, egemen yönetim paradigmasına dönüşme eğilimi her geçen gün artmaktadır; dolayısıyla istisna bir anlamda kurala dönüşmüştür. Baskın bir aktör olan siyasi kurumlar kentteki mimari üretim kararlarını belirlerken, mekan üretiminde duyulan eksikliği el ile yaratmaktadır. Kentsel ve yapısal bazda mimari üretimler; bireysel üretiminden ziyade, politik ve ekonomik iktidarın tepeden inme gücüyle belirlenirse negatif etki yaratabilir.

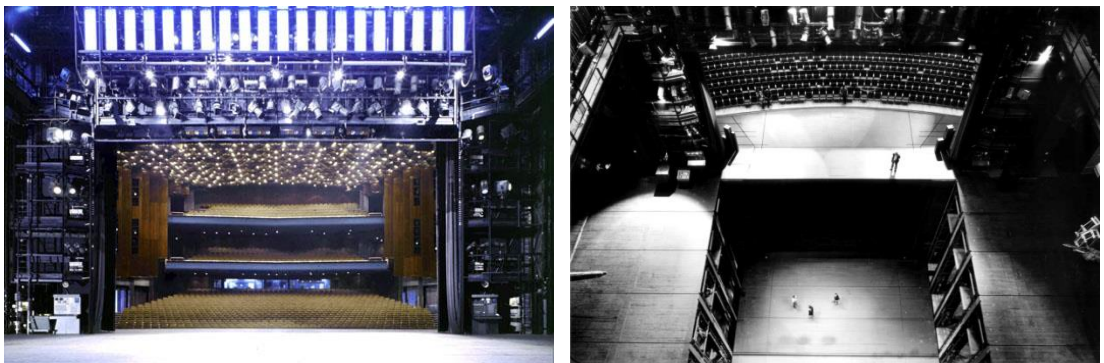
4.2.4 Değerlendirme

Kentin toplumsal belleğinde bir yere sahip binalar üzerinden mekanın yeniden üretiminde fiziksel, zihinsel ve toplumsal inşa süreçlerini anlamak mümkündür. Mekanın yeniden üretiminde bireyleşmenin başladığı yerde özgürlüğün artması ve ortak belleğe sahip olmanın önemi görülmektedir. Tanımlanan bütünde eksiklik hissi müdahaleyle sürekli yeniden tamamlanmaya açık, sınırları olmayan yaşam alanları yaratmıştır.

Şekil 4.13: AKM Fuaye

AKM'nin fuayesi (Şekil 4.13) ve Taşkıışla'nın koridorları (Şekil 4.12) gibi insan ölçeğine göre büyük boşluklar; adaptasyona ve devinime açık, esnek bir çerçeve niteliği barındırmaktadır. Oysa AKM'nin sahnesi (Şekil 4.14) bir boşluk olarak mekan üretiminde özgürlük tanısa da, salonun teknik gereksinimleri kısıtlılık getirmektedir. Metinde tamamlanmamış olan tiyatro-fikirler mekanı anlık da olsa tanımlayarak, bu teknik gereklilikler çerçevesinde oluşan çerçeve boşlukta özgürce boy gösterebilecektir.

Şekil 4.14: AKM Sahne

Silahtarağa'nın geçmiş değerleri gözeten yeni kampüsü ise Taşkıışla'nın ve AKM'nin sahip olduğu belleğe sahip kimliğini fazla koruyamamıştır. Yerleşkede genel ve tikel

yapıda (Şekil 4.8) yeniden tanımlanan boşluklarıyla bitmiş ve sınırlı bir çerçeve olmaktan uzaklaşmaktadır. Kendiliğinden olan döngü süreçleri yaşanmaktadır. Kuşkusuz her mekanın üretimi yeniden üretim olarak düşünülebilir. Ancak bu bölümde, benzerlikleri ve farklılıkları yeniden düşünüldüğünde, bu üç yapının özünde barındırdığı mekânsal karakterlere dikkat çekilmektedir.

4.3 Eylemi Tamamlanmamış Şehir Seferihisar

Birey - mekan ilişkisini kültürel bağlamda koruyan Seferihisar, yaşam süreçlerinde mekânsal karakterini sürdürebilir kılmaya çabalamaktadır. Mekanın yeniden üretilme sürecinde, sıradan modern insanı etkileyen, öznenin yok olması, standartlaşma, aynılık gibi sorunsalları aşmaya çalışmaktadır. Yapılan her müdahalede insanın önceliği sorgulanmaktadır. Küresel kentin sosyo-kültürel, ekonomik, politik, teknolojik dinamiklere, etkileşimlere açık gündelik hayatın devinimi farklı şekilde yorumlanır.

Foucault (1980) iktidarın tahlilini yapar; kendi taktiklerine sahip, en küçük mekanizmalarından artan ölçüde genelleşen mekanizmalara ve küresel hakimiyet biçimleri tarafından sömürgeleştirilme, dönüştürülme, yerinden edilme olduğunu düşünür. Bu sürecin devam ettiğini görmeye çağırır. Bu bölümde Seferihisar ilçesi üzerinden mekan üretim sürecine bakılmıştır.

Söylem analizinde (Şekil 4.19) Seferihisar'ın; kendiliğinden, doğal ve geleneksel olanı barındırdığından bahsedilmiştir. Tanımlanan böyle yerler entropisi yüksek mekanlar ve sürdürülebilir mekan olarak düşünülebilir. Bu yerler özellikle sanayileşme öncesinde ve sanayileşmenin görülmediği, kendiliğinden oluşan yaşam alanları olarak nitelendirilebilir. Doğal döngüsündeki bu mekanlar, insanlar için daha yaşanabilir yerlerdir. Örneğin; günümüzde küreselleşme ve kapitalizme karşı tepki hareketi olarak 'citta slow' (yavaş şehir) gibi yerelliğin toplumsal hareketle yeniden inşa edildiği yerlerde; kültür, kimlik, mekan ve zamanın devinimi gözlenebilir. Medeniyetler ve kültürler beşiği tarihinde de yeri olan Seferihisar; antik kent (Teos) özelliğini de barındıran bir Ege sahil kentidir. Aslında Anadolu'da bütün kültürler belleğimizi yaşatır. Şekil 4.15'te görülen Seferihisar; yeniden üretimle ve 'citta slow' gibi yine sistemin bir parçası olabilecek bir marka ile anılıyor olsa da, kimliğini koruyarak yaşamına devam etmesi nedeniyle seçilmiştir. Küreselleşme ve kapitalizm rüzgarında sürüklenip aynılaştırmama vaadiyle, bilinçli olarak korumacı bir tutumdan ziyade devinim içeren bir mekan üretimine yönelmektedir. Bir bakıma kendiliğinden oluşumlu kırsal yerleşimlere öykünülür. Birey, yaşamın doğal

döngüsüne davet edilir. Belki de mekanın yeniden üretiminde iradenin toplumsal inşasındaki pay bireye verilmeye çalışılmaktadır.

Şekil 4.15: Tarihi duvarlarla Sığacık yerleşim alanı ve Seferihisar pazarı

Kimliğini kaybetmeden yeniye evrilirken geleneksel yöntemlerde olduğu gibi doğa ile bütünleşerek eksiklik hissiyle mükemmeliyeti çağrıştıran bir devinim anlayışına göre mekan yeniden üretilmektedir.

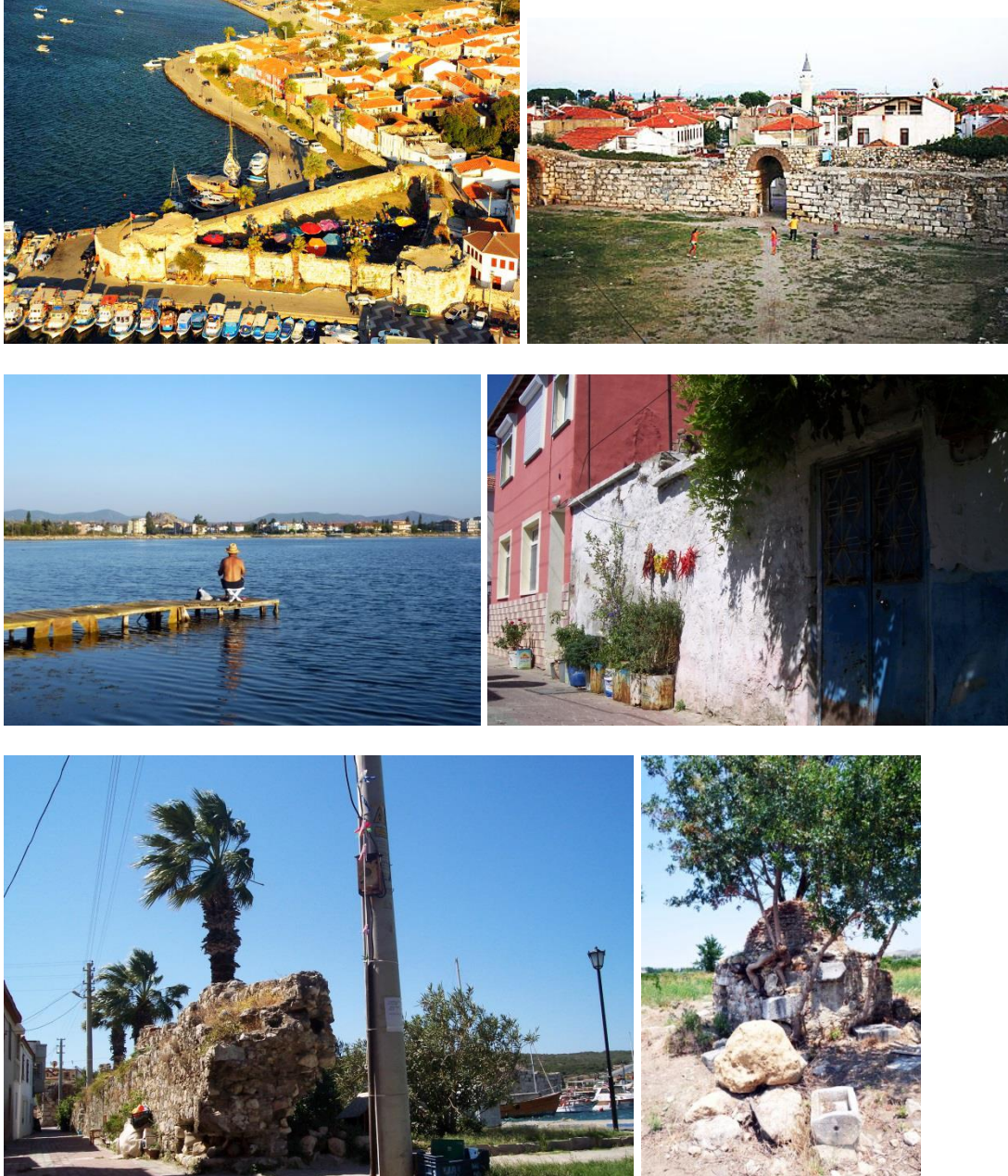
Mimarlık ve doğa etkileşimi bağlamında; devinimi sağlayan itici güç olarak güneş, dalga, rüzgar gücü gibi doğanın enerjisi kullanılabilir. Çevresine duyarlı enerji kullanımı ve bu enerjinin dönüşümü; varlığı ve yokluğu birlikte barındırır. Farklı katmanlardan oluşan kentten beslenen mekanın yeniden üretiminde; yaşam katlanarak geçmişi, şimdiyi, geleceği tanımlar; eşzamanlı deneyim sunar. Kültürel ortamındaki birey deneyimleriyle, kurulan ilişkileriyle oluşlar yaşar. Mekan - birey arasındaki simbiyotik ilişki oluşa neden olan zamansal ve mekansal devinimden kaynaklanır (Şekil 4.16).

İnsanlığın binlerce yıldan beri temel önceliği; kendini güvende hissetmek ve fiziksel şartların iyileştirilmesi üzerine çabalamaktır. Varlığın, malzemenin, iklimsel koşulları çevreleyen yapısal nesnelerin, iç - dış gerilimlerden kaynaklanan dengenin ve mahremiyet ihtiyacının doğa mimarlık ilişkisinde ortaya çıktığı görülür. Fiziksel, zihinsel ve toplumsal inşa süreçlerindeki ilişkisel oluşa bir örnek olarak Terminal¹⁵ (2004) filmindeki karakter, önceleri yabancı olduğu kendi için derin bir boşluk olan kültür içinde gezinmektedir. Bu kültürel boşlukta süreç içinde dengelerinin karşılanması için oluşan farkların ve sezgilerin katlanarak bir arayışa, oluşa dönüşmesi, dönüştürülmesi durumu gözlemlenir. Bir başka kurgu olan Fight Club¹⁶ (1999) filminde karakterin, yani tüketim güdümlü prototipin kendi sınırlarını fark etme

¹⁵ Terminal, başrolünde Tom Hanks'in oynadığı politik komedi-drama türünde 2004 yapımı bir filmidir. 17 yıl Paris-Charles de Gaulle Havalimanı'nda yaşayan Mehran Karimi Nasseri'den esinlenilerek çekilmiştir. Filmin yönetmeni, Steven Spielberg'tir.

¹⁶ Fight Club, Chuck Palahniuk tarafından yazılmış olan aynı isimli roman üzerinden çekilen kült filmidir. 1999 yapımı olan film, David Fincher tarafından yönetilmiştir.

ve aşma süreci gözlemlenebilir. Bahsi geçen arayış, fark etme ve harekete geçme gibi çıkarımlar Seferihisar örneği için de geçerlidir. Antik kentin kalıntılarını da barındıran yer eksiklik mükemmeliyettir hissi yaratan bir motivasyon ile devinim sürecinde gelenekselle - küresel arasında bir yol almaktadır. Küreselleşmenin negatif yanlarını dönüştürmeyi ve gelenekselin olumlu yönlerini sürdürmeyi öneren bu düşünce; kendiliğinden oluşan bir yeniden üretim olarak adlandırılabilir mi? Kentin unutulmuş belleği, eksiklik hissiyle yapılan toplumsal sondaj çalışmalarıyla; ihtiyaç duyulan kültürel, geleneksel, Şekil 4.16'da örneklenen kendiliğinden oluşan doğal yaşam çağrılmaktadır.

Şekil 4.16: Mekanda kendiliğinden düzen

Yüzyıllar sonrasına ulaşan bu antik kent, bir taşın bambaşka işlevlerde yeniden kullanılması durumuna yol açan hayal gücünü tetikler; eksik olanı tamamlama güdüsüyle yaratıcı mekan üretimini sağlayabilir. İnsan ve mekan ilişkisinde sürekli yaşamına devam eden taşın değeri ve anlamlandırılması kime göre olabilir? Örneğin bir antik kentin (Afrodisias) yeni yaşamında eksik olan nedir? Eksiklik nerededir? Şekil 4.17’de; taş, yaşamını sütun başlığından sehpa dönüşerek devam ettirmektedir. Ait olduğu yeri tanımlayan, yeniden üreten insan da taş da devinime ve adaptasyona devam etmektedir. Eksikliğin, kullanıcı dikkate alınmadan tamamlanması devinimi engelleyebilir.

Şekil 4.17: Ara Güler’in fotoğrafladığı Afrodisias Antik Kenti, Aydın, 1958

Toplumsal yaşantı ve değerler değişse de dünyaya sıkışmış insan, kendiliğinden olanda su gibi akıp yolunu bulur. Bu akış; içsel dinamiklerin itici gücü olarak eksiklik hissiyle arzuyu doğurmakta ve sürekli yeniden üretimlerle, her ‘an’ devinmektedir.

Örneğin, Kız Kulesi (Şekil 4.18) hakkında anlatılan hikayelerle toplumsal bellekte oluşan aurasının, restore edildikten sonra işlev değişikliğiyle yok edilmesi veya yıkılmış İstanbul Surları’nın tamamlanması; zihinsel açıdan yeniden üretim olasılıklarını dondurmaktadır. İstanbul Surları’nın özgün haliyle bırakılması, tamamlanmadan yıkılmış duvar örgüsüyle hayal gücünde sürekli yeniden üretilen mekanın yaratılmasını sağlayabilirdi. Bu açılardan bakıldığında eksiklik mükemmeliyettir söylemi mekanın yeniden üretilmesinde önemlidir.

Şekil 4.18: Kız Kulesi (eski ve yeni hali), Üsküdar

Kız kulesine dair farklı çağrışımlar barındıran anlatıların özümsemeden farklı işlevlendirmeyeyle, bağlamından kopartılan anlamla yeniden kullanılması, tamamlanmamış mekan özelliğini kaybetmesine neden olmuştur. Eksiklik hissi yaratan aurası kaybolduğundan mekanın yeniden üretimi ve yeni tanımlamalara açık özelliği kaybolmuştur.

Seferihisar örneğinde de gerek gündelik hayatın devamı gerekse antik kentin eksiklik hissi yaratan potansiyel mekan üretimleri, iç içe geçtiğinden eksiklik mükemmeliyettir söylemini doğrular. Küresel olma, turizme açılma ve yerel olanı sürdürebilme gerilimi, eylemi tamamlanmamış olmasıyla sağlanmaktadır.

5. SONUÇ YERİNE

Tezin son sözü; eksiklik mükemmeliyettir. Eksiklik kavramı, tamamlanmamış mekanın yeniden üretim süreci ile ilişkilendirilmiştir. Üretimde de yaratıcı gücün eksiklikle geldiği ve bunun mükemmeliyete yönlendirdiği savı ortaya koyulur. Net bir sonuç elde etme amacı güdülmeden, bu kavramsal çerçeveden mimari tasarım için bilgi üretme potansiyeli araştırılmıştır.

Tamamlanmamış mekan ile kastedilen yeniden tanımlanmaya ve üretime açık olma halidir. Tez konusunun amacı, devinim potansiyeli ve eksiklik hissi barındıran mekan karakterini günümüz koşulları bağlamında araştırmak ve eksiklik kavramının tasarım sürecindeki önemini vurgulamaktır. Mekanda eksiklik hissi ile özneyi kışkırtarak denge arayışına yönlendiren ve mekânsal devinimi sağlayan itici gücün kaynağını araştırmaktır. Bu çalışmanın mimar ve/veya kullanıcıda farkındalık yaratması beklenmektedir.

Eksiklikle oluşan problem, kriz sürecinde bulanıklaşarak, ters yönde bir ivme kazanarak yeniden üretimi sağlayabilir. Mekanın devinimiyle oluşan tasarım dinamiklerine, aktörlere, oluşum sürecine işaret edilmektedir. Eksiklik niteliksel anlamda göreceli olduğundan ortadan kaldırılmasının da bir yanılsama olduğu düşünülebilir. Bu çalışmada eksikliği ortadan kaldırma - kaldırmama/ eksiklik hissi uyandıracak şekilde tasarlama gerekliliği paradoksu irdelenmektedir. Niceliksel olarak kesin mutlak değerler ortaya koyan eksiklik kavramsal / niteliksel olarak muğlak bir kavram olması gibi içerdiği birçok paradoks ile eksikliğin mükemmeliyet olduğuna dikkat çekilmiştir. Bu bağlamda mekanın yeniden üretiminde devinim ve eksiklik kavramlarının paradoksal yapısının ve çelişkilerin doğurduğu dinamo etkisinin irdelenmesi, eylemi tamamlanmamış bazı mekanlar (AKM, Taşkılla, Silahtarağa Elektrik Santrali, Seferihisar olgusu) incelenerek yapılmıştır.

Bu tez çalışmasıyla, günümüzde toplumsal, bilimsel ve sanatsal gelişmelerle ilişkili olarak mekan üretiminin dinamikleri araştırılmıştır. Devinimi harekete geçiren dinamiklerin, görüşmelerde de vurgulandığı gibi, aktörler arası ilişkiler, bellek, dil, eksiklik, doğa, ve eş zamanlı paradokslara sahip zaman-mekan ilişkisi olduğu saptanmıştır. Ancak bu tezde mekanın yeniden üretiminde devinim sağlayan itici

gücün eksiklik kavramı olduğu; bu nedenle eksiklik kavramının tasarım süreciyle ilişkisi araştırılmıştır. Eksiklik kavramının; kendiliğinden olan ve yaşamsal döngünün bir 'an' ında, mekanın sahip olduğu geçicilik - süreklilik paradoksundan kaynaklandığı da vurgulanmaktadır.

Uzman mimarlarla yapılan söylem analizine (Şekil 4.19) göre; eksiklik kavramının ilk bakışta genel olarak negatif çağrışımları olsa da, bir beklenti hali de taşır; beklenen bir hal ve bitmemişlik durumuna işaret eder. Mekanın yeniden üretiminde eksiklik küçük mekanizmalardan genel sistemlere değin dünyanın doğal ve olağan halinin dinamosu olarak görülebilir. Mekanın yeniden üretim dinamikleri ve eksiklik kavramı arasındaki ilişki; belleğin eşzamanlı kullanımı gibi etkileşimle ve süreçte devinimle, bir adaptasyon halini açıklar. Yapılan söylem analizine göre (Şekil 4.19), sürekli gerçekleşen bu dinamik ilişkiler devinimi doğurmaktadır. Eksiklik hissi, aykırı arayış süreciyle harekete geçilmesini, müdahaleyle gelen mücadele süreçlerini doğurur.

Mekan - birey arasındaki ilişkide, birbirini üreten, bitimsiz, açık döngüler olduğu kuramsal arka plan bölümünde ilişkili kavramlarla ve kuramsal referanslarla ayrıntılı olarak belirtilmiştir. Mekanın yeniden üretimi, müdahaleye zemin hazırlayan mücadele / anarşi ile gelen yeni bir üretim ve özgürlük alanı olarak tanımlanabilir. Mekan ve birey arasındaki simbiyotik ilişki, söylem analizinde sorgulandığında (Ek C); mekanı var eden ve mekanla birlikte var olan birey arasındaki birbirini dönüştürme hali olduğu görülmektedir. Dolayısıyla mekan - birey ilişkisinin, birbirinden yarar sağlayarak varlığını sürdüren ortak yaşam ötesi bir olgu olduğunu söyleyebiliriz. Sadece birlikte yaşama değil; birbirini üretme, doğurma ve birlikte evrilme olduğundan birbirinin varoluşunu açıklayan farklı bir kavrama ihtiyaç var. Dolayısıyla birlikte oluşumu vurgulayan ko-biyotik kavramı mekan-birey ilişkisini bütüncül olarak açıklar. Bu ilişki biçimi mekanın ve bireyin birbirini yeniden yaratması ve ötekine ihtiyaç duyması durumudur. Her yeni durumda birbirini yeniden yaratıp bir araya getirmeye imkan veren, kullanıcıyı da dahil eden mimari tasarım düşüncesi beklenebilir.

Sürekli değişen, üretilen mekan aynı zamanda da sürekli tüketilir. Dolayısıyla küreselleşme ve kapitalizmin ortaya çıkarttığı tüketim mekanında da gerçeklik yanılsamaları sorgulanmıştır. Tüketim mekanını tanımlamak gerekirse; her mekanın bir tüketim mekanı olabileceği ve her şeyin algılandığı anda tüketildiği söylenebilir. İnsanın toplum içinde bir aidiyet kazanması dikkate alındığında, mekan sadece bir odaya veya kamusal alan olarak bir parka indirgenemez.

Mekanın yeniden üretim aktörlerinde iktidarın kim olduğu düşünülürken; bugünün tasarım dünyasında da söz konusu olan gerçeklik kaybı ve yanılsaması sorgulanmıştır. Birey kendi gerçekliğini sürekli yeniden üretir. Göreceli ve anlık kabullere dayalı bir kavram olarak gerçekliğin kaybindan olmasa da dinamiklerden biri olarak fiziksel, zihinsel ve toplumsal güdülenme amaçlı dayatmadan bahsedilebilir. Ancak o an için algılanan gerçeklikten bahsedildiğinde dayatma olsa dahi mekanın üretiminde mutlak bir iktidar kurulamamaktadır. Kurgu olan bu mimarlık oyununda tüketim ekonomisine dair, toplumda güdülenme ve arzu nesnesi dayatmasından bahsedilebilir. Kurgu olarak AVM gibi tüketim mekanları kurgulanmışlığı ve koşullandırıcılığı bakımından dengede mekanlardır. Ancak eksiklik hissi yaratması beklenen; müdahale gerektiren eksikli mekanlardır. Her mekana dair bir olgu olarak tamamlanmamışlık, açık uçlu yorumlara ve devinime işaret edebilir. Dengedeki mekan beraberinde sosyal, kültürel, politik birçok sorunu da doğurur ve biriktirir. Bunun sebebi o mekanın bitmişlik ve sınırlandırılmışlık hali olabilir. Sürdürülebilirliğin ve akışın sağlanması için doğası gereği, mekanın dönüşmeye ve dönüştürmeye meyilli olması beklenmektedir. Dolayısıyla tasarımda bitmişlik, tam olma hali sorunlu olabilir. Eksiklik mükemmeliyettir söylemi mekanın sorunlu olan bitmişlik, tam halinden ileri gelmektedir. Eksiklik, devinim, tasarım, entropi, oyun kavramlarının ele alındığı düşünce izleğinde farklı disiplinlere dair tartışmalar yapılmıştır. Bu eksikliğin getirdiği mükemmeliyeti bilim, sanat ve kültür alanlarında da örneklenmiştir. Örneğin; varlığını devam ettirme amacıyla çözülebilen bağlara sahip yeni üretime açık hücrelerle, Malevich'in hiçliği ve her zaman varoluşu anlatan algısal muğlaklığa sahip Siyah Karesi belirsizlik ve potansiyel barındırma bağlamında düşünülebilir.

Bir yapının kimliğini sağlayan kent belleğindeki yeri önemlidir. Mimarlığın yakın çevresi ve kent bağlamında bellek oluşturarak algısal devinime devam etmesi sağlanmalıdır. İnsan odaklı yaklaşımla iletişimi, etkileşimi sağlayacak mekan üretilmelidir. Bu mekan, bireyde eksiklik hissi yaratan potansiyel dinamikler de baz alınarak üretilmeli ve yeniden üretime açık olmalıdır. Örneğin, üretilen mekanın, düşünce ve hareketin bir aracı gibi hizmet edebilmesi sağlanabilir. Eğer bugün zihin bir güç aracı olarak düşünülürse zihnin kontrolü gücün / iktidarın kendisi olmalıdır. Çözülebilen bağlardan yeniden üretim süreçlerine çerçeve olanağı sunacak tasarımın özneyi kışkırtmasına ihtiyaç duyulabilir. Bu tasarım potansiyelleri zihinsel süreci tetikleyebilir.

SORULAR

Eksiklik kavramının sizde çağrışım yapan anlamları nelerdir?

Mekanın yeniden üretim dinamikleri nelerdir? Bu süreçle eksiklik kavramı arasında sizce nasıl bir ilişki vardır?

Mekan birey arasında simbiyotik bir ilişki olduğu söyleniyor. Bu konudaki düşünceleriniz nelerdir?

Mekanda devinim nasıl gerçekleşir? Neden önemlidir?

Eksiklik ve Devinim kavramları mekanın yeniden üretiminde nasıl dinamo etkisi yaratır?

Bugün tasarım dünyasında 'Gerçeklik Kaybı' bir sorunsal (mıdır?) olarak ortaya konuluyor. Bu konudaki düşünceleriniz nelerdir?

Tüketim mekanını nasıl tanımlarsınız?

Tüketim mekanı ile eksiklik, devinim, gerçeklik kaybı arasında nasıl bir ilişki kurulabilir?

'Eylemi tamamlanmamış mekan' sizde nasıl bir çağrışım yapıyor?

Sakin Şehir olarak tanımlanan Seferhisar sizce eylemi tamamlanmamış mekan olarak değerlendirilebilir mi?

ALINTILAR

"Hiç bir ürünün, hiç bir insani eylemin yetkin bir bitmişlik halinin zaten" olmadığını düşünecek olursak; eksiklik dediğiniz şey, dünyanın doğal - olağan halini tarif ediyor."

"Mekanın yeniden üretimi mekanın üretimidir. Mekan atadan gelen ezberlerin, başkalaşarak, uyarlanarak özelleşerek yeniden yeniden yapılmasıdır."

"Bireyden mekan çıkıyor, mekandan birey çıkıyor ve birbirlerini eviriyorlar, doğuruyorlar. Başlangıcı da olmayan hep öyle gelmiş bir şey."

"Mekanla ilişkimizin sürekli olarak dinamik bir ilişki olduğudur. Dolayısıyla sürekli mekana müdahale ederiz."

"Mekan, insan ve işlev ilişkisinde açık uçlu bir taraf vardır. Eksiklik mekanın uyabilme yeteneği, insanın deviniminden farklı eylemleri gerçekleştirebilme olanağıdır."

"Modernist söylemin baskın bilinçaltıdır. O an için var olan ve algıladığın gerçekliktir. O zaman neyin kaybı demek bile mümkün."

"Her şey. algıladığımız anda tüketmeye başlıyoruz." "Aynı denizin içinde yüzdüğümüzden bir parçasıyız."

"Hissettiğimiz boşluk hissinin tüketim kültürünün inanılmaz patlamasıyla ilişkisi olduğu tahmin edilebilir."

"Bitmemişlik hissi, tam her noktası düşünülp planlanıp yerine oturtulmamışlık hissi veriyor."

"Kırsal yerleşimlerin yarısı pek çok açıdan hala doğayla daha iyi ilişki içerisinde yaşayabiliyor. Onlardan bilgi üretilebilir."

TEMALAR

- bitmemişlik
- negatif hissiyat
- yaşamsal döngü
- sürekli olma hali
- bütüne tamamlanma
- beklenen hal

- adaptasyon yeteneği
- anın geçiciliği ve sürekliliği
- bellek kullanımı
- etkileşim
- bireysel ve kitlesel olma

- ko-biyotik ilişki
- döngü
- zihin ve dil birlikteliği
- birlikte varolma ve yaşama
- her eylemde mekan yapma

- mücadele
- bedensel, zihinsel imalat
- algı
- hareket

- müdahale
- anarşi
- özgürlük alanı
- dil
- bütün vaad eden dinamik

- zihinsel araçların rolü
- toplumsal araçların rolü
- biricik ve meşru olma hali
- farklı deneyim ve üretim
- iktidar yok

- kurgu
- bilinen
- algılanılan
- düşünülen
- ihtiyaç üreten

- güdülenme
- toplum
- arzu

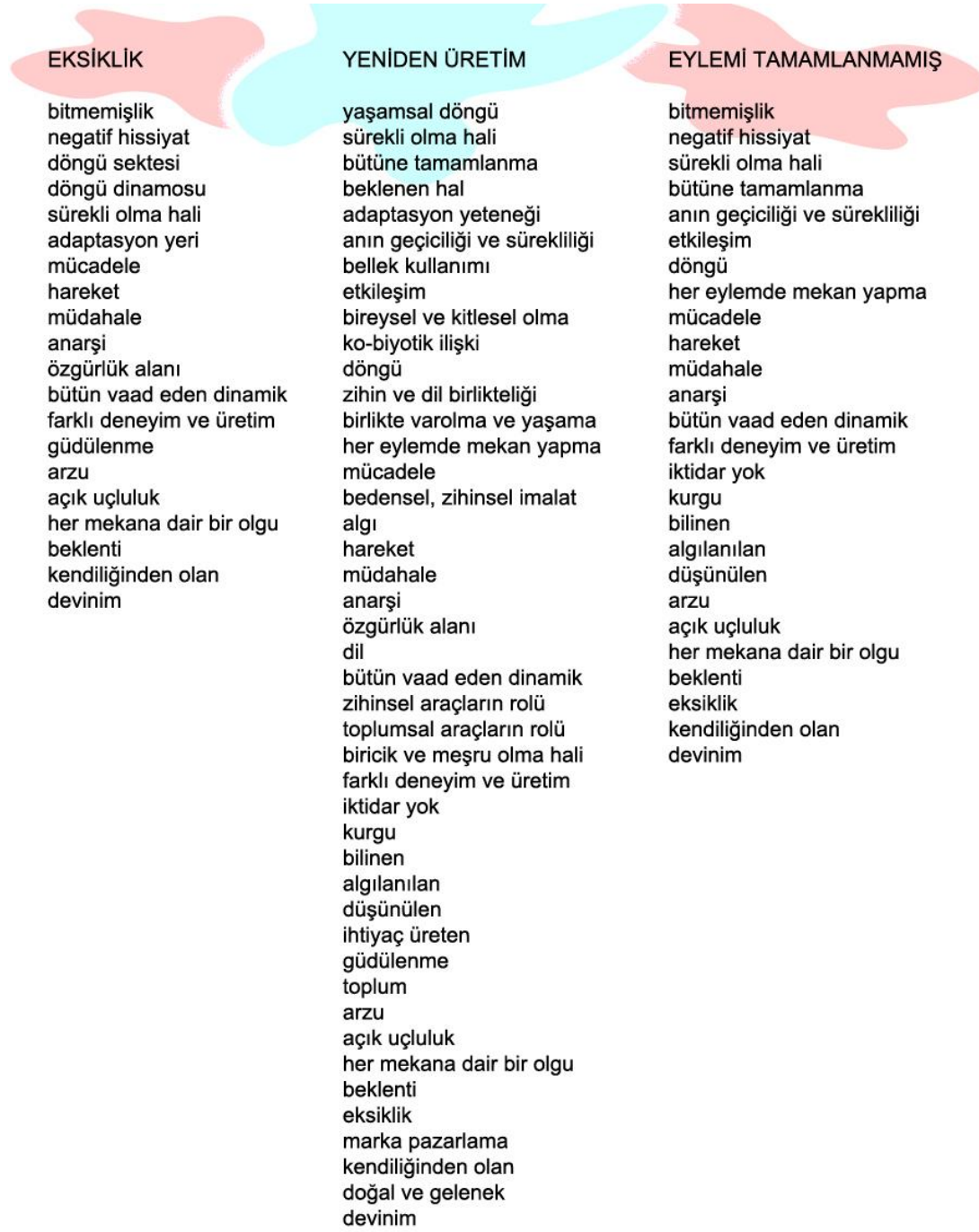
- açık uçluluk
- her mekana dair bir olgu
- beklenti
- eksiklik

- marka pazarlama
- kendiliğinden olan
- doğal ve gelenek
- devinim

Şekil 4.19: Söylem Analizi

Mimari tasarım süreci için düşünöldöğünde eksiklik nasıl tasarlanır veya tasarlanabilir mi? Tam ve bitmiş olma halindeki sorun, ucu açık üretimleri sınırlandırmasından kaynaklanır. Tasarımda mekanın yeniden üretimleri için eksiklik hissine ihtiyaç duyulur. Denge hali hareketsizlik yani devamsızlığı getirdiğinden süreklilik için devinim kavramı önemlidir. Sürekli bozulan dengenin devinime yol açan antagonist bir ilişki biçimi vardır; arayışa neden olur. Denge arayışı oluşa dönüşür. Sürekli değişim ve devinim halinde olması beklenen mekanın, oluş süreci farklı dinamiklerle her an yeniden oluşmaktadır. Karmaşıklık teorisi ile açıklanmaya çalışıldığı gibi, kendiliğinden sürekli olan, ucu açık bir durumun tamamen bitmiş olarak tasarlanması düşünölememektedir. Çözölüp yeniden kurulabilecek ilişkilere sahip nitelikte bir mekan tasarlanabilir; ancak bütün olasılıklar düşünölemeyeceğinden mekanın tamamen bitmiş olarak tasarlanması mümkün olmamaktadır. Açık sistemlerde doğal ve olağan olarak kendiliğinden ortaya çıkış mevcuttur. Her defasında yeniden üretilen mekanın; fiziksel, zihinsel ve toplumsal süreçlerle yeniden tanımlanması tamamen kontrol edilemeyecek üretimlerdir. Mekan üretimi gerçeklik algısında olduğu gibi birbirinden farklı ve değişken ürönlere gebedir. Herkes tarafından farklı hayal edilen bir gerçekliği tanımlamaya çalışmak, o mekanın algısını dondurmaktır. Bu anlamda yapılan tanımlamalar imgelem üretimlerini ve çağrışımları azaltır. Eksiklik hissiyle kışkırtan tasarım muğlaklık ve tamamlanmamışlık açısından önemlidir. Eksiklik ve onun yarattığı potansiyel olası durumlar mükemmeliyet olarak betimlenebilir. Bu açıdan bakıldığında gerçek; arzulanan ve tam olmayı çağrıştıran bir kurgudur denebilir. Gerçekle gerçeklik arası boşluk; üretkenlik doğurmaktadır ve yaratıcılığı çağırmaktadır. Şekil 4.20'teki analizdeki temalar da çağrışım yaratan durumları açıklamak amacıyla eklenmiştir

Şekil 4.20'te eksiklik, yeniden üretim ve tamamlanmamışlık üst kavramları altında ortaya çıkarılan temalar tezi destekler niteliktedir. Görüşmeler sonucu aynı temaların da çıkarılması üst kavramların güçlü ilişkisini göstermektedir.

Şekil 4.20: Söylem Analizi ile ortaya çıkan Kavramlar ve Temalar

Tasarım düşüncesine katkıda bulunulabilecek bir nokta da; farkındalık yaratarak, aykırı durumdaki bir probleme çözüm üretecek tasarımcının ve kullanıcının rolü olabilir. Mimarlık; anlam üretimleri için potansiyel kurgular sunabilir. Mekanın yeniden üretimi; hiç yoktan var etmek değil; var olanın yeniden inşasına dayanır. Mekan üretiminde etkenlik ve edilgenlik iç içedir. Yeniden oluşturulabilir bağların inşa süreçlerindeki oluş dinamikleri mekanı devindirmektedir. Tezde bahsi geçen Taşkıışla ve Gezi Parkı'na dair örneklerde de tasarımcı olan mimardan ziyade kullanıcının mekanı yeniden üretmesindeki iktidar rolü vurgulanabilir.

Eksiklik, eylemi tamamlanmamış mekânın yeniden üretimini rastlantısal ve ilişkisel oluşlarla mümkün kılar. Harekete geçirici güçlerden bazıları, hem bireydeki eksiklik hissi ve bitmemişlik duygusu uyandıran, mekânsal deneyime olanak sunan eksiklik hissi potansiyeli barındıran tasarımıdır. Bireydeki eksiklik ise İlhan Berk'in 'dün dağlarda dolaştım evde yoktum' betimlemesiyle yeniden düşünülebilir. Zamanda - zamanla var olma halini açıklamak için, doğanın sürekliliği ve döngü gibi kavramları çağrıştıran açık uçlu bir metin olan Berk'in metni seçilmiştir:

"Güneş cebimde bir bulut peydahladı. Taş, kördür diye yazdım. Ölüm, geleceksiz. Şeylerin yalnız adı var. Ve: 'Ad evdir.' (Kim söyledi bunu?) Dün dağlarda dolaştım, evde yoktum. Bir uçurum bize bakmıştı, uçurumun konuştuğu usumda. Buydu bizim kendine sonsuz olanı duyduğumuz. Nesneler ki zamanda vardır. Terziler çıracısı Hermüsül Heramise'nin pöstekisi her bahar ayaklanırdı. Yağmur yağmamazlık edemez. Taş, düşmemezlik.

Ne diyordum, dünyanın düşünceleri yoktur. Otların canı sıkılmaz. Kurşunkalem kendini ağaç sanır. Ufuk, hüthüt kuşu. Seni bilmem, bir söylene dönüşmek içindir dünya. Onun için başka bir son yok. Bir söylene dönüşmek, bir söylen olmak! Sonsuzluk dediğimiz budur.

Nerden başlasam yine oraya geliyorum. Ben gidiyorum. Ölüme, o büyük tümceye, çalışacağım."

Bireydeki eksiklik de; değişik imge, çağrışım ve soyutlamalarla yeni bir söyleme açık olmaktadır denebilir. Dilin alışılmış kalıplarını yıkmak, söz dizimini değiştirmek ya da bozmak üzerine, yeniden inşa ve açık uçluluğa sahip olabilmektir. Bireydeki eksiklik; arayış ve arzuyla devinebilen oluşa susamış olabilmektir.

Sonuç olarak bu tezde vurgulanan eksiklik mükemmeliyettir söylemine göre; mimarın düşlediği tasarım düşüncesi, kullanıcı ve diğer dinamiklerin sürekli yeniden üretebileceği mekân üzerine olabilir. Karmaşık ve bütüncül etkileşimli evrende dinamiklerle devinen, kullanıcı müdahalesine açık ve eksiklik hissi barındıran çerçevelerle mekânın yeniden üretimi söz konusu olabilmektedir.

KAYNAKLAR

- Agamben G., 2006, İstisna hali, Otonom Yayıncılık, İstanbul
- Akalın H., 2009, Türkçe Sözlük, TDK Yay. Ankara
- Akay A., 2011, Seminer Notları - Aksanat Deleuze ve Guattari: Bir Düşünce Macerası' Adlı Söyleşi Serisi, İstanbul
- Akdeniz D., 2008, Düzendeki Kaos Zuhur, Kaos Yayınları, İstanbul
- Alfred J., 2001, Adventures in Pataphysics: Collected Works I. Londra: Atlas Press.
- Arthur Brian W., 1999, Positive Feedbacks in the Economy, Scientific American
- Avundukluoğlu A. ve Turhan Ş., 2007, Fizik Terimleri Sözlüğü, Ötüken Yay., İstanbul
- Bachelard G., 1996, Mekanın Poetikası, Kesit Yayıncılık, İstanbul
- Barthes R., 1997, Eiffel Tower and other mythologies, University Of California Press, Berkeley
- Baudelaire C., 2011, Modern Hayatın Ressamı, Sena Ofset, İstanbul
- Batram A., 1999, Karmaşıklıkta Yol Almak, Henkel Yayınları, İst.
- Benjamin W., 1999, The Work of Art in the Age of Mechanical Reproduction (1936), Contextualizing Aesthetics: From Plato to Lyotard, Wadsworth Pub. Co., California, 284-283
- Brecht B., 1994, Oyun sanatı ve dekor, Cem Yayınları, İstanbul
- Brook P., 1968, The Empty Space, Touchstone, NY
- Calvino İ. , 2009, Görünmez Kentler
- Candaş D., 2012, http://biltek.tubitak.gov.tr/merak_ettikleriniz//index.php?kategori_id=2&soru_id=330
- Capra F., 1996, Yaşamın Örgüsü, Zihin ve Maddenin Yeni Bir Sentezi, Yapı Merkezi, İstanbul
- Cin R., 1971, Kavramlar Dizini, TDK Yay. Ankara Üni. Basımevi, Ankara
- Çengel Y., 1996, Termodinamik, Literatür Yayıncılık, İstanbul

- Dana A., 2007, Biographies and space, Routledge, NY
- Deleuze G., 1999, Nomad Philosophy of Art, Contextualizing Aesthetics: From Plato to Lyotard, Wadsworth Pub. Co., California
- Dellaloğlu B., 2003, Bir Giriş: Adorno Yüz Yaşında, Cogito, sayı:36, 21-27-28
- Diller E., 2002, Blur: the making of nothing, Harry N. Abrams, NY
- Direk Z., 2003, Dünyanın Teni Merleau-Ponty Felsefesi Üzerine İncelemeler Giriş yazısı, Metis Yayınları, İstanbul
- Eco U., 1992, Açık Yapıt, Kabalcı Yay., İstanbul
- Eisenman P., 1999, Diagram Diaries, Universe Pub., NY
- Eti S., 1971, Çağdaş Sanat, 129
- Foster H., 2004, Tasarım ve Suç, İletişim Yayınları, İstanbul, 23-41-61
- Foucault 1980, Power/Knowledge: 1972-1977:, Pantheon Books, NY, 159
- Franzen T., 2005, Gödel's theorem, Wellesley, MA : A K Peters
- Hanczyc M., 2012, http://www.ted.com/talks/martin_hanczyc_the_line_between_life_and_not_life
- Harvey D., 2005, Postmodernliğin Durumu, Metis Yay., 1996
- Heidegger M.,1951, Building, dwelling, thinking, Harper & Row, NewYork, 100,102
- Heynen H., 1999, Architecture and Modernity, MIT Press, Cambridge
- Hofstadter D., 2001, Gödel Escher Bach: Bir Ebedi Gök, Kabalcı Yayınevi, İstanbul
- Holl S., 2007, House: Black Swan Theory, Princeton Arch.Press, Princeton, 18
- Hunt E. ve diğ, 2010, Film Dili, Literatür Yayıncılık, İstanbul, 54
- Gibson J., Graham K., 2010, (Bilddiğiniz) Kapitalizmin Sonu, Metis Yayınları, İstanbul
- Jenks C., Kropf K., 2006, Theories And Manifestoes Of Contemporary Architecture, Wiley Academy, England
- Kahvecioğlu H., 1998, Mimarlıkta imaj: mekânsal imajın oluşumu-yapısı üzerine bir model, Dr Tezi, (Atkinson, 1995, s.185)
- Karatani K., 2010, Metafor olarak Mimarlık'da Arata İzosaki'nin Giriş yazısı: Krizler Haritası, Metis Yayınları, İstanbul, 11-13-15
- Kuhn T., 2006, Bilimsel Devrimlerin Yapısı, Kırmızı Yay. (ilk b:1962), İstanbul
- Kwinter S., 2001, Architectures of time, MIT Press, Cambridge

- Latour B., 2005, Reassembling the social: an introduction to actor network theory, Oxford Uni.Press, NY., 108
- Lefebvre H., 1990, Everyday Life in Modern World, Intro. by P. Wander, New Brunswick
- Lefebvre H., 1991, The Production of Space, Blackwell Publishers Ltd.
- Lefebvre H., 1996, Writing on Cities, Blackwell Publishers
- Lefebvre H., 2006, Diyalektik Materyalizm(1939), Diyalektik Çelişki, Kanat Yay., İstanbul, 13-22-25-40
- Mitchell M., 2009, Complexity [electronic res.] : a guided tour, Oxford University Press, NY
- Nagel E., 1994, Gödel'in Kanıtlaması: Matematiğin Sınırları, Sarmal Yayınları, İstanbul
- Pallasmaa, J., 2005, The Eyes of the Skin: Architecture and the Senses, Wiley, London, 14-19-42-29-72-54-41-25
- Ponty M., 1996, Algılanan Dünya, Metis Yayınları, İstanbul
- Ponty M., 2003, Dünyanın Teni Merleau-Ponty Felsefesi Üzerine İncelemeler, Metis Yayınları, İstanbul
- Rıfkin J., Howard T., 1993, Entropi, Dünyaya Yeni Bir Bakış, Çeviren: Hakan Okay, İz Yayınları, İst.
- Robinson D., 2011, Felsefe, NTV Yayınları, İstanbul
- Taşkan M., 2011, Fizikte 10 Teori, Cinius Yayınları, 150
- Tezer Ç., 2011, Deleuze'ün Kavramları üzerinden Pınar Mahallesi Okuması, YL Tezi, İTÜ FBE., İstanbul
- Thiis-Evensen T., 1989, Archetypes in Architecture , Oxford University Press, NY.
- Tschumi B., ve diğ, 2000, Bernard Tschumi, Boyut Yayıncılık, İstanbul
- Tura S., 1996, Freud'dan Lacan'a Psikanaliz, Ayrıntı Yayınları, İstanbul
- Uzun S.ve diğ, 2010, Felsefe Sözlüğü, Bilim ve Sanat Yayınları
- Venturi R., 2005, Mimarlıkta Karmaşıklık ve Çelişki, Şevki Vanlı Mimarlık Vakfı, İstanbul, 109
- Venturi R., 1993, Las Vegas'ın Öğrettikleri, Şevki Vanlı Mimarlık Vakfı, İstanbul
- Virilio P., 1998, Hız ve politika, Metis Yay., İstanbul
- Waldrop M., 2005, Karmaşıklık, Henkel Yay., İst.

- Yardımcı C., 2008, Beden, mekan ve mimari refleks, Doktora Tezi, İTÜ FBE.
- Yürekli İ., 2003, Mimari tasarım eğitiminde oyun, Doktora Tezi, İTÜ FBE.
- Zizek S., 2010, Ahir Zamanlarda Yaşarken, Mimari Paralaks, Metis Yayınları, İstanbul, 340-303
- Renzo Piano Mimarlık, 2013, Şekil 4.6, adres: www.rpbw.com
- Santral İstanbul, 2013, Şekil 4.8, adres: www.santralistanbul.org
- İTÜ Mimarlık Fakültesi, 2013, Şekil 4.9-4.10, adres: www.mimogis.itu.edu.tr/taskisla
- Tabanlıoğlu Mimarlık, 2013, Şekil 4.13-14, adres: www.tabanlioglu.com/AKM
- Seferihisar Belediyesi, 2013, Şekil 4.16, adres: www.seferihisar.bel.tr

EKLER

EK A Modern dönemlere dair kavramlar

<i>modernizm</i>	<i>postmodernizm</i>
romantizm / Simgencilik	parafizik / Dadacılık
form (birleştirici, kapalı)	antiform (ayırıcı, açık)
amaç	oyun
tasarım	rastlantı
hiyerarşi	anarşi
hâkimiyet / logos	tükenme / sessizlik
sanat nesnesi / bitmiş yapıt	süreç / performans / happening
mesafe	katılım
yaratma/bütünselleştirme/sentez	yaratmayı imha/yapıbozum/antitez
mevcudiyet	yokluk
merkezlenme	dağılma
tür / sınır	metin / metinlerarası
semantik	retorik
paradigma	sentagma
hipotaksi	parataksi
mecaz	mecazı mürsel
seçme	bileşim
kök / derinlik	rizom / yüzey
yorum / okuma	yorumu karşı / yanlış okuma
gösterilen	gösteren
okunaklı (okuyucuları)	yazılabilir (yazarları)
anlatı / büyük tarih	anlatı karşıtı / küçük tarih
ana kod	idiyolekt (kişisel dil)
belirti	arzu
tür	mütasyona uğramış
tenasül uzuvları / fallik	çok-biçimli / androjin
paranoya	şizofreni
köken / neden	fark-fark / iz
Tanrı Baba	Ruhülkudüs
metafizik	ironi
belirlenmişlik	belirsizlik
aşkınlık	içkinlik

Kaynak: Hassan (1985: 123-4)

EK B Bilim tarihinin bazı önemli gelişmeleri

Rönesans'la başlayan değişim süreci; Aydınlanma ile yükselen dinamik olmuştur.

18. yüzyılda Newton'la fizik maddenin sakınımı yasasını açıklayarak hiçbir şeyin yoktan var olmadığını ve yok olmayacağını söylerken, Mendelson hem de kilisenin arka bahçesinde doğal olmayan yollardan yapay bezelyeler ürettiyordu.

19.yüzyıl insan bilimlerinin yüzyılı oldu. Psikoloji ve Sosyoloji pozitif birer bilim olarak mistik ve metafizikten uzaklaştılar.

20.yüzyılda Einstein ve Plank'la Fizik Newton'u aşıldı.

Günümüz ise kimilerine göre iletişim ve teknoloji ve "genom"la biyoloji çağıdır.

1620	Bacon'a göre doğal tarih "kurallara bağlı olarak zamanla açıklanan, sistem olarak doğa konsepti ve bu sistemde var olan insanoğlu"dur. Deneycilik akımından olan İngiliz bilim adamı, filozof ve hukukçudur.
18.yy sonu	Mimari kriz: Klasikçiler kapalılık sürecindeyken disiplinler arası alışveriş
1865	Clausius'e göre termodinamiğin birinci ve ikinci fizik yasası; Evrenin enerjisi sabittir. Evrenin entropisi maksimuma ulaşma eğilimindedir.
1880	Poincare, Fransız matematikçi ve fizikçi, öngörülemezlik kuramı
19.yy sonu	Mimari kriz: sanatla mimarlığın ayrılmasıyla inşaat olarak mimarlık
1913	Bohr, elektronların lineer olmayan hareketi
1919	Lamar, Dinamo Teorisi
1920	Levha tektoniği ve kıtaların hareketi savı. Dünyanın yüksek bir enerjiyle dengede durduğu kabulü
1927	Van der Pol, Kaos
1930 - 1995	Goldstein, organizmanın kendi kendini örgütleyen yapısı araştırmaları
1932 - 1965	Elektron mikroskobu ve boyutsuzluk ilkesi
1954	CERN parçacığı üzerine araştırmalar
1957	Waddington, the Strategy of the Genes. Epigenik peyzaj, gerçekleştirilen madde düzlemi kavramsallaştırılmasıdır
1960	Moleküler biyoloji
1966	Uzaydan çekilen dünya fotoğrafları
1970	Sinirbilim
1970	Penrose, fizikçi, penrose karoları yüzeylerin beşli simetri ile kaplanması, desen
1970	Prigogine, fizikçi, karmaşık sistem araştırmaları
1970	Lorenz, meteorolog, kelebek etkisi, a-periyod, tahmin edilemezlik

1970	Rene Thom, Yapısal Kararlılık(1937)ve Morfogenetik Katastrof Teorisi
1970	Foucault, tarihte süreksizlik ve farklılık, biçim çeşitliliği gösteren korelasyon
1972	Kuhn, bilim felsefesi alanında bakış değişikliği yaratılması
1975	Capra, teorik fiziğin felsefi etkilerine eğildi. modern fizik-doğu mistisizmi ilişkisi
1977	Mandelbrot, Doğadaki Fraktal Geometri “hava durumundan kalp atışına kadar evren fraktaldır. Basit düz bir form veya tekrarlanan bir eleman.
1977	Jencks C., Mimarlıkta yeni paradigma...
1979	Jüpiter lekesinin sarmallaşarak akan bir kasırga olduğunun keşfi
1979	Rorty R., Felsefede pragmatizmin yeniden keşfi
1980	Yapay yaşam, genetik algoritmalar Biyoloji; türlerin evrimi, adaptasyon ve popülasyon davranışları
1984	Santa Fe Enstitüsü kuruluşu, karmaşıklık üzerine araştırmalar
1985	MIT Media Lab Matematik; lineer olmayan denklemler, kompleks sayılar, denklem grafikleri, hesaplama bilimi, ‘statik bir betimleme olan denklemin dinamik sürece dönüşümü
1996	Pet Bak, fizikçi, ‘öz eleştirel kritik’ (kusur bulmaya meyil), Sandpiles araşt.
2000	Soja, fraktal şehir “metropolarities”
2000	Hesaplamalı Modeller, Yapay Toplamlar, CAS Karmaşık Uyum Sağlayan Sistemler (benzer veya bölgesel bağlı, dinamik etkileşim ağlarına sahip, bireysel veya kolektif davranışa sahip, kendinden organize - öz eleştirel)
2000	Castells, Enformasyon Çağı: Ekonomi, Toplum ve Kültür
2010	Yarı iletken, saç teli kadar ince bir metal paletten oluşan söz konusu makine kuantum enerjisiyle etkileşim haline getirildi. Isaac Newton’un temelini oluşturduğu klasik mekaniğin yasalarına uymayan ilk insan yapımı palet, en düşük enerji durumuna indirgendikten sonra bilim insanları, en saf kuantum mekaniğinin hareketine sahip tek bir kuantum hareketiyle cihazın enerjisini yükseltti. Titreşimli çalışan makine buluş, makinelerin kuantum enerjisiyle hareket etmesi konusundaki yeni gelişmelerin önünü açacak.
2011	Open Mind Common Sense Project, MIT Media Lab, Açık İnteraktif Karar Destekleme Sistemleri

2012

Higgs Bozonu Keşfi, parçacıklara kütlelerini verdiği düşünülen Higgs parçacığı olma ihtimali çok yüksek olan yeni bir atom altı parçacığı bulunması.

EK C Görüşme Diyalogları

Kişi : K1, MİMAR, Erkek, 40 yaş ve üstü

YER : TAŞKIŞLA ODASI, 2013

K1 GÖRÜŞME METNİ

Sinem : Konum; “mekanın yeniden üretiminde eksiklik ve devinim”dir. Mekanda Eksiklik kavramı üzerine bir araştırma yapıyorum. “Eksiklik mükemmeliyettir” söyleminden hareketle eksiklik kavramının izini sürmeye devam ediyorum. Bu kavramın mekânın yeniden üretimi ile ilişkisine bakıyorum. Bilim, sanat ve kültür alanında kavramın açılımını yaptım. Bu kavramsal çerçeve bağlamında, Taşkişla, AKM, SES binalarını zaman içinde mekânsal değişim dönüşüm geçirdiği için “eylemi tamamlanmamış mekân” olarak betimledim. Bu tez kapsamında mimarlığın değişim dönüşüm potansiyelini, mekânın yeniden üretilme olasılıklarını tartışmak için uzman görüşlerinin söylem analizini yapacağım.

Sinem: Eksiklik kavramının sizde çağrışım yapan anlamları nelerdir?

K1 : Eksiklik hiç şüphesiz olumsuz çağrışımlar yapıyor. Eksik olan şey, tam değil, bütün (homojen olmayan) değil. Negatif çağrışımlar. Olması gereken bir şeyin olmaması, yine bütünlükle ilgili.

Sinem: Mekanın yeniden üretim dinamikleri nelerdir? Bu süreçle eksiklik kavramı arasında sizce nasıl bir ilişki kurulabilir?

K1 : Mekanın yeniden üretilmesi sürekli olan bir şey, sürekli sürekli. Şu masayı ittiğimiz zaman, daha farklı ölçekte koridorda sergi yaptığımız zaman yada günün birinde Taşkişla otele dönüştürülecekse de. Çok farklı ölçeklerde bunu zaten bireysel veya kurumsal olarak yapıyoruz.

Sinem : Mekanın yeniden üretim dinamikleri nelerdir?

K1 : Çok pratikte olan şeyler var. Burada oturuyoruz. Karşılıklı konuşuyoruz, rahatız, değiliz. Işık geldiği için pencereleri açıyoruz, sergi yapıyoruz. Onlar çok pratik şeyler. Ama başka boyutları da var. Mekanın duygusunun mu, imgesinin mi yeniden üretilmesi mi acaba? Mesela Taşkişla çok boş bir yer gibi geliyor bana, bununla sürekli mücadele etmemiz gerekiyor. Boş olduğu sürece ölçeğiyle ezici oluyor. Yeniden, sürekli mücadele ederek, eziciliğini insani ölçeğe getiriyoruz. Bunu bazen bilinçli, bazen de bilinçsizce yapıyoruz. Bütün o Taşkişla’nın imgesinin ya da ölçeğinin buna bağlı olarak değişmesi, koridorların yavaş yavaş çöpe dönüşen sergilerle dolu olmasının aslında büyük ölçekte kritik bir görevi var. Mesela Silahtarağa burada bambaşka bir şey, net bir çizgi var. Onun için de eski durumun nasıl bir önemi var? Belki çok da bir önemi yok, az kalan bir his olarak ve yepyeni bir görüş var. Bunu da olumsuz bir şey olarak da söylemiyorum. Herhalde yeni çizgisi çok kuvvetli bir durum. Taşkişla’nın sürekli dönüşmesinden çok başka bir boyut. Yeni bir durum ve orada da eski bir şey var. Oranın bazı anıları var ama görünür mü? Yeni bir kullanım, yeni insanlar ve ilişki biçimleri var. Taşkişla da yeni bir işlev ama Taşkişla’nın ruhu çok da fazla değişmemiş. Silahtarağa Elektrik Santrali’nde yepyeni binalar bir duvarını bacasını, öbür tarafta ufak kulübeciği görünüyor. Çimenlerinden otoparkına kadar yepyeni dolayısıyla eskiler dekora dönüşüyor. Soruya dönecek olursak, Silahtarağa Elektrik Santrali dönüşümünde eksiklik yok. Mesela, o fazlasıyla bitmiş. Eksikliğin kalması, sürekliliklerin artmasını mı sağlıyor? O açıdan ilginç.

Sinem : Mekan birey arasında simbiyotik bir ilişki olduğu söyleniyor. Bu konudaki düşünceleriniz nasıldır?

K1 : Birbirimizi dönüştürüyoruz, evet. İletişim halindeyiz ama eksiklik bunun neresinde? O döngünün ya da yaşamın sürmesi için o eksiklik herhalde gerekiyor. Bitmiş bir şeyse, mesela odam veya evimiz. İki küçük çocuğumuz olduğu için, hiç bir zaman bitmiş bir hali yok sürekli olarak darmadağın hali var, sürekli olarak yeniden üretmek gerekiyor. Ama öyle mekanlar var ki mesela Barcelona Pavyonu; koltukların bile yeri belli hiçbir noktasına dokunamıyorsun. Tamamen düşünülmüş, planlanmış, bitmiş şekilde kurgulanmış ve öyle olması bekleniyor. Evlerde de her resmin yeri belli, abartırsak neredeyse misafirin nereye oturacağı bile belli. Hiçbir eksik yok, belli bir kurgu çerçevesinde her şey tamamlanmış, bitmiş. Kişisel söyledim, öyle devam edeyim. Rahat hissedilen yerler pek olmuyor. Herhalde o eksikliğin, bitmişliğin getirdiği bir şey. O kadar bitmiş ki, bazı yerleri değiştirmek, simbiyotik bir ilişki kurmak mümkün değil. İstisnai, onun haricinde. Her yerle öyle bir ilişkimiz var. Dönüşüyor muyuz, tabi. Mesela odamdaki sıkışıklık, mobilyaların konumu beni rahatsız ediyor gibi... Her şeyi, ortamı itip kakabiliyoruz.

Sinem : Mekanda devinim nasıl gerçekleşir? Neden önemlidir? Eksiklik ve Devinim kavramları mekanın yeniden üretiminde nasıl dinamo etkisi yaratır? Zihinsel, fiziksel olabilir.

K1 : Mekan deyince ölçeği ne, sınırsız değil mi? Mimari ölçekten mi bahsediyorsun?

Sinem : Bir tüketim mekanı olarak mağazaya, Taşkılla gibi bir binaya ve Citta Slow bir şehre bakmak gibi farklı ölçeklerde devinim.

K1 : Global bir deyişle, iç ve dış dinamikler. Her şeyin bir iç dinamiği var, kendiliğinden olan. Biz planladığımızı bile düşünsek aslında daha büyük bir örgünün, örüntünün ya da ilişkiler sisteminin parçası olarak oluyor hani genelde aracı olmuş oluyoruz. Şunu alıp buraya koymak kendi fikrimiz bile olsa, her şey de kendimize ait değil. Toplumsal nesneler, yaratıklar olduğumuz için. Böyle bir iç dinamikler sistemi var. Seferihisar'da da var. Kurgulanmış bir iç dinamik olabilir bu, tabi ki mümkün. Kendiliğinden olan bir şey. Bir de dış dinamikler; büyük felaketler, politik hareketler ya da çok üst ölçekten gelen kararlar. Seferihisar'a x bir imar verilse, hiçbir yavaş şehir fikri onun önünde duramaz. Öyle büyük ekonomik bir şey patlayabilir ki orada, tamamen belediyenin politik olarak 0,5'i 2,5 yapması kadar basit dokunuşla tamamen başka bir hale gelir. Böyle ekonomik büyük dış dinamikler var. Herhalde böyle ikilem arasında. Aslında mücadele kendiliğinden olanla, dışarıdan olan arasında. Üst ölçekten, tüm ortama, kentlere mekanlara gelen aradaki gerilim. Bu gerilim de üçüncü olabilir, diyalektik birbiriyle mücadelesi. İlki kendiliğinden olan iç dinamik, ikinci yukarıdan gelen büyük ölçekli dışarıdan gelen dinamik. Burada eksiklik denen şey nerededir? Politik olarak eksiklik süper negatif bir şey. Eksik olan bir şeyi tamamlamak lazım İstanbul'un sembolü yok yada trafiği yeteri kadar iyi değil, eksiği var gibi. O yüzden bunlar çok sert, vahşi ağır, büyük şeylere neden olan, eksiklik giderilmesi gereken bir şey. Ama öteki küçük ölçekte mesela bireysel ortamlarımızda, eksiklikle daha uzlaşabiliriz. Daha besleyici zenginleştirici tarafını, açık uçluluğunu algılayıp, onunla barışabiliriz. O açıdan ölçekler arasında bir fark var. Bireyseli olumluya dönüştürme şansımız var, yaşantımızı zenginleştiren bir şey. Ama çok büyük ölçekte %100 olumsuz ve

bir an önce kurtulunması gereken bir zaaf, zafiyet aslında. Hiçbir şeyin eksik olmaması gerekir, mükemmel olması gerekir diyen uzun zamandır modernist bir bakış hakim.

Sinem : Bugün tasarım dünyasında ‘Gerçeklik Kaybı’ diye bir sorunsal olduğu ortaya konuluyor. Bu konudaki düşünceleriniz nelerdir?

K1 : Öyle bir hissiyat. Bugünle ilgili değil tabi doğrudan doğruya modernitenin deneyimiyle ilgili. Gerçeklik gerçek olan şeylerin buharlaşması, (!katı olan her şey buharlaşıyor) işte meşhur hikaye. Sürekli de onu deneyimliyoruz. Aradan bu kadar zaman geçmesine rağmen bunu hissetmek tabi enteresan. Tasarım dünyasında mimarlar ne yapmaya çalışıyor? Şık, sempatik binalar yapmaya çalışıyorlar. Bu mimarların ya da mimarlık ortamının suçu da değil toplumsal olarak. Bir an önce büyük başarılarla, ekonomik, fiziki başarılarla imza atmak dışında bir derdi yok. Tüm toplumlarda görülen bir durum. O da gerçeklik ve içi boşalma hissine yol açıyor, niye uğraşıyoruz. Neden uğraşılıyor bu kadar, sonucu nedir? 20-30 senedir çok şık, güzel binalar, şahane mimarlık var ama ne oluyor? İnsanların hayatı mı daha iyi hale geliyor? Çok uluslu şirketler mi daha az vahşi olmaya karar veriyor, hiç biri değil tabi, öyle bir boşluk hissi var. Bu muhtemelen her zaman 200-300 senedir, modernite başladığından beri, biçimi de değişiyor olsa gerek biz bulunduğumuz pozisyon olarak her zaman var olan bir şey, bunun tezahürün yansıması değişiyor. Şu anda bizim baktığımız pencereden böyle yansıyor. Başka birisi başka bir pencereden başka türlü görüyordur.

Sinem : Boşluk hissiyle neyi kastediyorsunuz?

K1 : Anlam kayması ya da değer yargılarının olmaması. Tek değer yargılarının başarı büyüklük, yükselmek, maddiyat olması gibi bir şey. Tabi, böyle bir dünyaya inanmak istemiyoruz. Başka değer yargıları olsa da, onlar için uğraşılıyor olsak. Sadece kişisel olarak değil, insanlık olarak; yaptığımız şey daha anlamlı olsa diye düşünmek isteriz. Oradan kaynaklanan bir boşluk var. Bu sefer çok olumsuz bir şey ama eksiklik gibi değil.

Sinem : Tüketim mekanını nasıl tanımlarsınız?

K1 : Her şey tüketim mekanı, her şeyi her an tüketiyoruz. Algıladığımız anda tüketmeye başlıyoruz. Tüketim çok büyük ölçekli, büyük bir şey, ticari bir şey olması gerekmiyor. Her şeyin hızı değiştiği gibi bunun hızı da değişiyor. Belki olmayabilir. Tüketmemiz için bir çaba var ve hiç şüphesiz biz de onun bir parçasıyız. Nereye kadar kaçabiliyoruz, kaçamıyoruz işte. Mesela Starbucks kahvesini alıp geliyorum neden başka bir şey almıyorum. Ne kadar parçası olmamaya çalışsak da aslında aynı denizin içinde yüzdüğümüz için, her şey tüketim. Daha da fazla tüketim, ticarileşmiş bir tüketime doğru mu dönüşüyor? Evet %100. İster istemez bir parçası oluyoruz.

Sinem : Tüketim mekanı ile eksiklik, devinim, gerçeklik kaybı arasında nasıl bir ilişki kurulabilir?

K1 : %100 ilişki var. Gerçek olmayan, boşluğu yaratan bir şey. Tüket, tüket, tüket, bir şey yapmadan, düşünüy bile üretmeden nereye kadar tüketirsin ve ne kadar tatmin edici bir yaşantın olur. Bir sürü insanın böyle bir derdi olmayabilir, ailesini geçindirmeye çalışan biri böyle lüks bir perspektif sunamıyorsun, bilmem belki sunuyordur. Hissettiğimiz boşluk hissini tüketim kültürünün inanılmaz patlamasıyla ilişkisi olduğu tahmin edilebilir.

Sinem : 'Eylemi tamamlanmamış mekan' sizde nasıl bir çağrışım yapıyor?

K1 : Bitmemişlik hissi, tam her noktası düşünülüp planlanıp yerine oturtulmamışlık hissi veriyor. Açık uçlu bir şey olsa gerek.

Sinem : İstanbul'da eylemi tamamlanmamış 3 binayı (AKM, SES & Taşkışla) mekânsal eksiklik ve devinim açısından nasıl değerlendirirsiniz?

K1 : AKM gibi bir yerde bu daha kolay olurdu, belli performansların karşılanması gerekiyor. İşte şu sesin duyulması gibi teknik şartları karşılamıyorsa anlamsız. Ama Taşkışla'da tam olarak öyle değil burada performans çok daha yumuşak, açık uçlu. Gürültü olursa daha sessiz oluruz, akustuğu iyi değilse öldürmez. Burada eğitim yapılıyor, senfonik eserin çalınması kadar kesin değil daha açık uçlu, marjları daha geniş. O yüzden bununla daha rahat mücadele ediyoruz, daha rahat oynuyoruz. Biraz daha eksik, dağınık olması mümkün olabiliyor. Keşke daha dağınık olabilse. AKM'de öyle bir şans yok, krizin arkasında birazcık o vardı. Değişmesi gerekiyordu, belki depremelliği uygun değilse tartışacak bir şey olamıyor.

Sinem : Taşkışla'da marjı geniş dediğiniz şey, mesela oradaki bir sahnenin, uzamın, boşluğun sağladığı imkanlar, ya da AKM'nin önündeki kamusal alanın o boşluğun ...(telefon çaldı)

K1 : Tabi tabi en kısıtlı tasarlanmış binalarda da esnek alanlar var. Fuayeleri, boşlukları falan ama yine de öyle bir yerde ister istemez daha kapalı bir dünya var. Onun fuayesinde de sergi yapılıyor. Esnek işte Taşkışla'da koridorları da istediğimiz gibi kullanıyoruz. Ön görüldü veya görülmeyen başka bir şey ama Silahtarağa'da da pozitif olarak büyük rock konserleri, festivaller düzenleniyor. Bazı yerlerde bu marjlar daha sıkışık AKM'de olduğu gibi çünkü orada belli normlar, davranış biçimleri var. Olsa olsa x bir performans orada da olur ama daha yumuşak veya sert bir kabuk var.

Sinem : Yavaş şehir olarak tanımlanan Seferihisar'ı bahsi geçen kavramlar bağlamında değerlendirmek ister misiniz?

K1 : Seferihisar'ı gördüm ama çok iyi bildiğim bir yer değil. Seferihisar bilinçli bir oluşum, kendiliğinden olan bir şey değil, değil mi? Daha organize bir hareket. Orada hız eksikliği ya da tüketimin belli biçimlerinin olmaması. Orada yaşayanlar bunu çok olumlu bir şey olarak görüyorlardı ve bu şehre karakterini veren en önemli niteliklerden birisi. Muhakkak, eksiklerin giderilmemesi için uğraşıyorlardır. Aslında ona benzemeyen ama ölçek olarak biraz benzeyen bir yer Bozcaada, çok iyi bildiğim bir yer. Orada da şöyle bir gerilim var: sonradan giden insanlar Bozcaada'nın uzaklığından, sakinliğinden, yavaşlığından çok memnunar. Oralı olanlar ise bütün bu hali bir eksiklik olarak görüyorlar. Hatta eskiden daha geri kalmıştı. Oralı olanlar; karayla bağlantısının olmaması, turizm sezonunun kısa olması, az otel olması ya da orasının tarım alanı olması dolayısıyla imar koşullarının kısıtlı olmasını eksiklik olarak görüyorlar. Aslında böyle gerilimler de olabiliyor. Birisinin eksiklik olarak gördüğünü ötekisi tam da oraya karakterini veren ve kaybedilmemesi gereken çok kuvvetli bir özelliği; Bozcaada'da ciddi bir çatışma yaratıyor. Seferihisar'ı bilmiyorum ama muhtemel. Genelde büyümüyor gelişmiyor jeneriği olur. Bir çatışma hali muhtemel.

KİŞİ : K2, MİMAR, Erkek, 40 yaş ve üstü
YER : TAŞKIŞLA ODASI, 2013
K2 GÖRÜŞME METNİ

Sinem : Konum; “mekanın yeniden üretiminde eksiklik ve devinim”dir. Mekanda Eksiklik kavramı üzerine bir araştırma yapıyorum. “Eksiklik mükemmeliyettir” söyleminden hareketle eksiklik kavramının izini sürmeye devam ediyorum. Bu kavramın mekanın yeniden üretimi ile ilişkisine bakıyorum. Bilim, sanat ve kültür alanında kavramın açılımını yaptım. Bu kavramsal çerçeve bağlamında, Taşkişla, AKM, SES binalarını zaman içinde mekânsal değişim dönüşüm geçirdiği için “eylemi tamamlanmamış mekan” olarak betimledim. Bu tez kapsamında mimarlığın değişim dönüşüm potansiyelini, mekanın yeniden üretilme olasılıklarını tartışmak için uzman görüşlerinin söylem analizini yapacağım.

K2 : Eylemi tamamlanmamış mekan ne demek?

Sinem : Sorulardan biri o, size çağrışımıyla ilgili bir soru yöneltecektim.

K2 : Fiziksel mekan üzerinden mi bakacağız, içindeki insan deneyimi üzerinden mi? Hepsini diye düşünürsen, mekan - eylem ilişkisini tartışmaya başlamak mümkün. Eylemi tamamlanmamış mekan en sığ ve sınırlı anlamıyla, ondan beklenenle ilgili eksikliği olan mekan denebilir. Diğer taraftan değişik şekillerde doldurulabilir. Şöyle bir soru sorsan işlevini yerine getirmeyen mekan desen ortak iletişim kurulabilir. Aslında eylemi tamamlanmamış ifadesi daha şiirsel bir ifade.

Sinem : Tezin başlığı; mekanın yeniden üretiminde eksiklik ve devinim. Eksiklik kavramının sizde çağrışım yapan anlamları nelerdir?

K2 : Yine geniş bir anlam yüklenebilecek bir kavram ama olması hayal edilip de olmadığı sonucuna varılan durum, şey. Mekandaki eksiklikten bahsediyorsak, kim ne hayal eder diye sorduğunda, açık uçlu gider. Bir uçta performansa dayalı bir takım şeylerden bahsedilebilir. Muhtemelen kastedilen fiziksel mekanın performansı değil. Geniş anlamda baktığında, eksiklik aslında mekanın potansiyeli ile kullanıcısının dünyası arasındaki etkileşimle ilişkilidir. Ne kadar çok şey bekler. Ne kadar derin okuyabilir, nasıl deneyim geçirirse kullanıcısının o mekana dair eksikliği, fazlalığına dair fikri ona göre oluşur. Buna o mekandan performans bekleniyor ve onu karşılamıyor gibi çok düz baktığımızda da belli şeyler söylenebilir.

Sinem : O zihinsel sürecin, fiziksel mekanı da etkilemesi de söz konusu değil mi.

K2 : Eksiklik öyle bir şey ki; biri içinde beklediği konforu bulamadığı için mekana eksiklik atfeder, bir diğeri, çok anlamsal yönden bakabilir. Anlamsal yönden veya mekanın temsiliyeti ile ilgili olabilir. Mekan - insan ilişkisinin açık uçluluğunun marjı denebilir. Açık-uçlu bir ilişki var, bir de marjı var.

Sinem : Mekanın yeniden üretim dinamikleri nelerdir? Bu süreçle eksiklik kavramı arasında sizce nasıl bir ilişki vardır?

K2 : Mekana şöyle bir şey yüklüyoruz. Mekan dediğimiz mimarının fiziksel katmanından ibaret olmayan, kullanımıyla, içindeki deneyimle tamamlanan dolayısıyla her kullanım ve tamamlanışta yeniden üretildiği varsayılabilir kavramdır. O zaman mekanın deviniminden, yeniden üretiminden bahsetmek

mümkün olabilir. Öyle bakınca da eksiklik yine içerikle mekan arasında doğrudan ve birebir ilişkinin kırıldığı durumu tarifleyebilir.

Sinem : Mekan birey arasında simbiyotik bir ilişki olduğu söyleniyor. Bu konudaki düşünceleriniz?

K2 : Mekanla birey arasındaki ilişki değil aslında. Öyle tariflenebilir. Mekan denen şey fiziksel bir katman, ona bütün katmanları ekleyen insan, insan beyni, algılama mekanizması, insanın hafızası. Dolayısıyla mekan üzerine eklenen her katman insanın dünyayı anlama biçimi. İnsanın bedensel ve zihinsel yeteneklerinin tarifiyle ilgili bir şey. Dolayısıyla insan mekan ilişkisinin simbiyotik katmanı böyle değerlendirmek gerekir. İnsanın algı yetenekleri klasik anlamda beş duyu ama mekan söz konusu olunca denge duyusu gibi sayısı ona çıkan duyular da ekleniyor. Bildiğimiz duyulara bilmediğimiz beş duyunun daha eklendiğini düşünelim ama mekan varlıksal anlamda aynı mekan. Mekan birey arasındaki ilişki bireyin yetenekleri, potansiyelleri, kapasiteleri ile tariflenebilecek bir ilişkidir. Herkes aynı mekanda deneyim sahibi olur ama herkesin o mekanla kurduğu ilişki, üzerine söylediği söz, algıladığı şey farklı olabilir.

Sinem : Mekanda devinim nasıl gerçekleşir? Neden önemlidir?

K2 : Mekandaki devinimin baş rolünde de insan var aslında. Yine insanın yetenek ve kapasiteleriyle bedensel ve zihinsel tarifiyle bir devinim var. Buna mekanın bizatihi kendisinin devinimini de eklemek mümkün. O da bir faktör olabilir. Neden önemlidir. Mekanı insan şekillendirir aslında. İnsanın yerçekimiyle kurduğu ilişkiden başlar, insanın denge ve hareket yeteneklerine kadar mekan ona bir ortam sağlamak üzerine inşa olduğu, olduğu için. Bedensel deneyim ama zihinsel kısmı da var çünkü onlar ayrışır bir şey değil.

Sinem : Eksiklik ve Devinim kavramları mekanın yeniden üretiminde nasıl dinamo etkisi yaratır?

K2 : Bilmiyorum. Genel anlamda eksiklik hep negatif bir unsur olarak düşünülür. Olması gerekip de olmayan bir şey gibi. Mimariye baktığında onu o kadar mekanik bir değerlendirmeye tabi tutabileceğin yerler var ama tutamayacağın ayrı bir alan da var. Birincisi hakikaten performansa dayalı durum vardır ve onu karşılamıyordur. O bir eksikliktir, negatif. Bir taraftan da mekan, insan ve işlev ilişkisinde çok matematiğe gelmeyecek bir taraf vardır. Açık uçlu bir taraf. Öyle baktığında bu eksiklik mekanın uyabilme yeteneği, insanın içinde deviniminden farklı eylemleri gerçekleştirebilme olanağını sağlayan açık uçlu bir durumdur. Birebir katı bir ilişki yoktur. Eksiklik gibi yansıyan, bir taraftan potansiyel gibi görülebilir. Daha doğrusu bir mekanda, bir şeye her yönüyle cevap veren bir durum, en eksik mekan olabilir. Mükemmel mekan.. çünkü bunun için sadece o tarifiyle ana, programa ve duruma ait donanmış vaziyettedir. Küçük bir değişiklik olduğunda o mekan bir anda en eksik performans, bekleneni karşılamayan hale gelebilir. Dolayısıyla mekan bu tür iddialardan ne kadar geri çekilirse, ne kadar eksiklikleri olmaya başlarsa daha zengin ortamlara ev sahipliği yapma potansiyeli daha artar. Eksikliğe bu açıdan bakınca mekan belli bir duruma angaje kılıp, onun zenginliğini ipotek altına almayan bir avantaj gibi görmek mümkündür denebilir.

Sinem : Bugün tasarım dünyasında 'Gerçeklik Kaybı' bir sorunsal(mıdır?) olarak ortaya konuluyor. Bu konudaki düşünceleriniz? Tüketim mekanını nasıl tanımlarsınız?

K2 : Mimariye ve mekana geçmişte yüklenen ulvi rollerin bugün olmamasıyla ilgili taraf da var. Modernist söylemin baskın bilinçaltı. Gerçeklik, kimlik ve benzeri konuları tekrar tekrar gündeme getirip, bu günün dünyasında sorguluyor. Gerçeklik kaybı derken, gerçeklik kaybı nedir? O an için var olan ve algıladığın gerçekliktir. O zaman neyin kaybı demek bile mümkün. Aslında bu sorunun geri planında başka bir şey var, daha gerçek olanla daha tüketime dayalı görüntünün dünyanın ürünleri olmak hadisesi burada vurgulanıyorsa. Bu durumun kendi gerçekliği var. Klasik paradigma mimarlığı çok tariflenmiş durumlara okunan ilişkiler çerçevesinde cevap veren; gerçek, sahici, iş üreten ya da fikir üreten bir alan olarak tariflerken bugün olmayan ihtiyaçlara ortam yaratan, ihtiyaç üreten. Kendi sahiciliği değil de görüntüsü üzerinden tekrar var olan, onunla ön plana çıkan mekanlardan bahsetmek mümkün. Böyle bir durum var. Mekanın kendi gerçekliği değişik açılardan tartışılabilir. Mesela mimarlık alanında mekan gerçekliği değil de temsili, imgeleri üzerinden değerlendiriyor. Hatta mekanın veya mimarlık ürününün daha genel anlamda sunulması, algılanması, pazarlanması da yine temsilleri üzerinden o zaman yine bir gerçeklik kaybından söz edilebilir. Genel durumun bir parçası, mimarlığa özel değil.

Sinem : Tüketim mekanı ile eksiklik, devinim, gerçeklik kaybı arasında nasıl bir ilişki kurulabilir?

K2 : Derin bir mevzu. Mekan verdiğin rol ve ondan anladığınla ilgili olarak bunları bir yere yerleştirmek mümkün. Tüketim mekanını vurguluyorsun peki oradaki tüketim mekanı tüketilen mekan mı, tüketime yönelik mekan mı?

Sinem : Tüketime yönelik olan mekanın üretimindeki eksiklik, potansiyeller, devinim.

K2 : Biraz daha açmak gerekir. Bu dönemin taçlanmış mekan kültürü ve kullanımı mı?

Sinem : Bir örnek ele almak gerekirse, uluslararası bir zincirin Beyoğlu'ndaki tüketim mekanı üzerinden gerçeklik kaybını betimledim.

K2 : Peki oradaki gerçeklik kaybını nasıl açıklayabiliriz. Aslında çok gerçek. Dünyanın her yerinde bu kimlikle, imgeyle var olmak istiyor. Kendine ait gerçeklikte kültürden ve coğrafyadan bağımsız olmak istiyor ve tam da olmak istediği şey.

Sinem : Olmayan ihtiyaçlar ortamının üretilip ona göre tüketim mekanının tasarlanması sebebiyle.

K2 : O aslında tüketim mekanı değil de tüketim ekonomisi, tüketim kültürü ve mekan da onun bir göstergesi, parçası, ortamı olarak haliyle ona hizmet ediyor. Biz mimarlar (geçmiş şey gibi) kendimize yüksek rol biçtiğimiz için yani bütün sistem tüketim ekonomisinin parçası oluyor da mekan olunca olmamalı diyoruz. O çok olağan bir şey ne beklenebilir ki. Büyük resimdeki yerini görmeden ve mimarlığı tecrit edip kendi içinde mekanı kutsayarak anlamak çok kolay olmayabilir. Çok normal, Beyoğlu'ndaki Adidas mağazası aslında masum olağan bir şey. Tematik oteller, alışveriş merkezleri gibi örnekler bu konuda çok daha kendini tekrar eder, gerçekliği tartışılır. O yere,

ana ve ihtiyaca aitliği üzerinden değil de o ekonominin yaratmak istediği hedef üzerinden biğimleniyor, var oluyor. Mekan, mimarlık ve mimarlar da buna hizmet eden unsurlardır. Maalesef.

Sinem : 'Eylemi tamamlanmamış mekan' sizde nasıl bir çağrışım yapıyor.

K2 : Mekanın içindeki eylemden mi bahsediyorsun, mekandan bizatihi beklenen eylem varsa ki mekan eylemde bulunmaz. İçindeki insanla bir anlam kazanır. Çağrışımı şöyle ifade edebilirim, bir beklenti var ve o tamamlanmamış. Bir hissiyat, bir eksiklik var.

Sinem : İstanbul'da eylemi tamamlanmamış 3 binayı (AKM, SES & Taşkışla) mekânsal eksiklik ve devinim açısından nasıl değerlendirirsiniz?

K2 : Bu üç örnek bence oldukça farklı örnekler AKM ile Taşkışla bu anlamda nasıl aynı potada, emin değilim. AKM içinde çok spesifik veya çok esnek mekanlar da barındırıyor. Bu yönüyle Taşkışla ile Silahtarağa Elektrik Santrali arasında benzer taraflar olabilir. Konuya ve duruma çok spesifik olmayarak açık uçlu bir potansiyel sunuyor. Sonuçta AKM'nin esas mekanı, onun varoluş sebebi olan opera salonudur. O da performans koşulları çok tarifli bir ortamdır. Oradaki eksiklik ve eylemi tamamlanmamış olma durumu biraz daha farklıdır.

Sinem : Örneğin; bir sahnede tanımlanan uzam mevcuttur ve o sahnede yine değişim, dönüşüm söz konusu olur.

K2 : O zaten kendi özelliği itibariyle belli bir değişime, dönüşüme imkan verecek bir kurgudur. Mesela, Taşkışla'nın boş ve büyük hacimleri, her hangi bir şey açısından bakınca bu eylemi tamamlanmamış mekan tarifine daha uyabilir. Derin bir yorumlama gerekirse, ben de açık uçlu kalmış, çok özelleşmemiş bir şey hissi yaratıyor. O bir tiyatro sahnesidir ama ona karşı Sinan Holü hiçbir şey söylemez ama pek çok şey olabilir. Mesela AKM'nin fuayesi daha çok potansiyel sunabilir. Bunlar mekanın en temel olmazsa olmazını karşılayıp kalanını açık uçlu bırakan mekanlar olarak yorumlanabilir. Kapalı mekan olarak olmazsa olmazı da dış atmosfer şartlarından koruyup belli bir ortam yaratmaları denebilir.

Sinem : Küreselleşme ve kapitalizme karşı tepki hareketi olarak citta slow Seferihisar üzerinden, eylemi tamamlanmamışlık, eksiklik, devinim gibi kavramları üzerinden değerlendirme yapmak ister misiniz?

K2 : Anadolu'daki yüzlerce kırsal yerleşim yavaş şehir olarak tescil edilebilir. Binalarına LEED sertifikası alınabilir. Yavaş şehir, böyle bir trendin olması tabi ki pozitif bir şey ama yavaş şehir olmak için önce hızlı olmak gerekir. Mesela, Seferihisar zaten hep yavaş bir şehir. Bu kentsel gelişimin tahripkar bir noktaya vardığı noktadan, onu geri çevirip yaşanabilir bir çevreye dönüştürmek için ise tabi ki kentleşmenin doğaya, çevreye, insana olan negatif etkilerini restore etmek üzere bir akım olduğunda çok anlamlı. Ama zaten normal koşullarında öyle bir noktaya varmamış, doğa dostu yerler, dünyada ve Türkiye'de çoktur. Bu da sertifika sistemleri gibi demin bahsettiğimiz tüketim ekonomisinde marka yaratmak, pazarlamak, şehir bazında turist çekmek gibi yaklaşımlarla sayıları hızla artan ve şişen bir durum. Ne zaman hızlandı da ne zaman yavaşladı diye merak ediyorsun.

Sinem : Orada geleneksel yöntemlere, üretimlere geri dönüş varmış gibi duruyor ama...

K2 : Aslında kıymetli işler yapılıyor, biliyorum ama genel anlamda bu tür konularda biraz yeni trend, farklı yönleriyle gündeme gelen konular biraz gerçekçi baktığında hakikaten belki kırsal yerleşimlerin yarısı pek çok açıdan hala doğayla daha iyi ilişki içerisinde yaşayabiliyor. Onlardan bilgi üretmek, onlara kafa yormak gibi bir şey yaygın değilken. Koskoca memlekette iki tane ilçe bu konuda atak yapıyor ya da İtalya'da bir akım çıkıyor ve birdenbire el üstünde tutulur oluyor. Onun için soru işaretiyle yaklaşıyorum ama bu Seferihisar'da yapılanları, halkın katılımıyla yapılmak istenenleri küçümsemek değil. (kağıtta yazılı eksiklik mükemmeliyettir yazısını görür) Hmm. Başta da mı söyledin? Eksiklik mükemmeliyettir. Ya da tersi mükemmeliyet mutlak eksiklik denebilir.

KİŞİ : K3, MİMAR, Erkek, 50 yaş ve üstü
YER : TAŞKIŞLA YANI KAFE, 2013
K3 GÖRÜŞME METNİ

Sinem : Konum; “mekanın yeniden üretiminde eksiklik ve devinim”dir.

K3 : Eksiklik? Ne demek?

Sinem : Eksiklik kavramından yola çıktım. “Eksiklik mükemmeliyettir” söyleminden hareketle izini sürmeye çalışıyorum. Bunun da mekanın yeniden üretimi ile ilişkisini arıyorum. Diğer disiplinlerde olabilecek karşılığı bulmaya çalıştım. Kültür, sanat ve bilim alanlarında açılımlar yapmaya çalıştım. [sodasını yudumlar] Bu kavramsal çerçeve bağlamında, Taşkışla, AKM, Silahlara Elektrik Santrali (SES) gibi mekânsal değişim, dönüşüm geçirmiş binalar üzerinden örneklemeye çalışıyorum. [kulağını kaşır] Bu dönüşümde eylemi tamamlanmamış mekan olarak betimliyorum. [gözlerinde merak belirir ve sorar]

K3 : Ne demek eylemi tamamlanmamış diye sorayım?

Sinem : Değişim, dönüşüm bağlamında ama sorulardan biri de eylemi tamamlanmamış size ne çağrıştırmaktadır olacak.

K3 : Anladım, pardon. [garson kız masaya içecek getirir]

Sinem : Bu çerçevede uzman görüşlerini alıp söylem analizi yapmaya çalışacağım. Eksiklik kavramının sizde çağrışım yapan anlamları nelerdir?

K3 : [gülümser] Eksiklik kavramının ben de yaptığı çağrışım tamamlanmamışlık hali, eylemin ve de ürünün bitmemişlik hali. Aslında bana şunu tanımlıyor, problemlili zaten mimarlığa ilişkin bir şeyin bitmiş olduğunu düşünme hali bana problemlili gibi geliyor. Mimarlığın nihai bitmiş bir hali var ve o noktadan sonra da sabitlenilmiş gibi düşünme halinde zaten problem var. Sürekli değişen bir dünyada mimarlık ürününün zaten inşası onun oluşumuna kadar geçen süreçlerde ve oluşumundan sonra devam eden sürekli olarak onu değiştirmeye dönüştürmeye devam ediyor. Hiç bir ürünün, hiç bir insani eylemin yetkin bir bitmişlik halinin zaten olmadığını düşünecek olursak eksiklik dediğiniz şey, dünyanın doğal - olağan halini tarif etmekten başka bana hiç bir şey tarif etmiyor. Kabaca öyle söyleyebilirim. Dolayısıyla tüm süreçlerin zaten olsa olsa bir başlangıç noktası saptanabilir hatta onun bile saptanabileceğine çok emin değiliz çünkü bir yapıyı üreten süreçlerin de aynı zamanda nerdeyse başlangıçta da sonrasında da bitimsiz olduğunu düşünebilirsiniz. Mekanların sürekli var edilmekte ve sonra sürekli var edilecek olma halini dikkate alarak onlara bakarsak bu güne kadar baktığımızdan farklı bir mimarlık gerçekliği görmeye başlayabiliriz.

Sinem : Mekanın yeniden üretim dinamikleri nelerdir? Bu süreçle eksiklik kavramı arasında sizce nasıl bir ilişki kurulabilir?

K3 : Mekanın yeniden üretiminin zaten şöyle bir tahayyülümüz var. Geleneksel dünyada önce biz yaparız sonra onu yeniden üretiriz gibi oysa böyle düşünmek yerine sürekli olarak yaparız ve yeniden üretirizden oluşan bir kavrayış geliştireydik sanıyorum mimarlığı daha farklı kavrayabilirdik. Şunu demek istiyorum bir mekanın üretim sürecinin içinde onu aynı zamanda yeniden üretiyoruz. Önce tamamlayıp sonra yeniden üretmiyoruz. Uzun bir

süre boyunca böyle düşünmeyi yeğledik. Önce yaparız - kullanıma geçer - kullanımdan sonra yeniden üretmeye başlarız. Diyelim ki eleştiri üretiriz, anılar üretiriz, onun üzerine imgeler üretiriz. Böyle yapmıyoruz. Yapıyoruz ve yapmakla birlikte yeniden üretiyoruz. Üretiyoruz ve yeniden üretiyoruz. Dolayısıyla üretim süreçleriyle, yeniden üretim süreçleri arasındaki sınırın kolay çizilebilir bir sınır olmadığını söylemek daha doğru olur.

Sinem : Mekan birey arasında simbiyotik bir ilişki olduğu söyleniyor. Bu konudaki düşünceleriniz nelerdir?

K3 : Ben olsam simbiyotik demezdim. Simbiyotik ilişki şunu içeriyor, insan mekanla ortak yaşam sürer gibi. Hayır, insan sürekli mekan üretir. Dolayısıyla simbiyotik üretmez. İnsanın olağan hali sürekli mekan üretmek ve yeniden üretmektir. Dolayısıyla simbiyotik ilişki gibi biri diğerini sırtında taşıra çeviriyor. Simbiyotik ilişkinin anlamı o. Yani iki canlı organizma simbiyotik ilişki sürüyorlarsa bir tanesi diğerinin yaşamasını sağlayan ortamı tanımlar, o da karşılığında başka avantajlar sağlar. Köpekbalıklarının sırtında onu sürekli temizleyen diğer küçük balıklar gibi. İnsanla mekanın ilişkisinde öyle bir süreci tarif etmek bana problemli gelir. İnsan mekanın parazitiymiş gibi bir imaj [güler]. Öyle söylemezdim, insan mekanla var oluyor. Mekan dışında bir insan tahayyül etme halimiz yok. İnsanın oluşumunda rol oynamadığı sanki hayvanların yaşadığı bir ortamda yaşarmış gibi tahayyül edilebilen bir insan hiç mümkün değil. İnsanın insan olduğu noktadan başlayarak insan mekan yapıyor. Hayvanlardan temel farkı belki de bu, onlar mekan üretmiyorlar. Onlar oradalar, habitatlarında yaşıyorlar. İnsan habitatında yaşamıyor. İnsanın habitatı yok, ya da insanın insan olmasından önce diyelim ki Afrika bozkırlarında bundan 250.000 yıl önceki hali anlamında söylüyorum. İnsanı insan olarak tanımladığımız nokta insanın mekan ürettiği nokta. Dolayısıyla insan sürekli kendi habitatını kendisi yapıyor. Bu bir ağacın altına ilk kulübeyi kuran adamda da böyle, eline çubuk alarak burası benim alanım diyerek toplayıcı bir etkinlikte bulunduğu bölgenin sınırını tanımlama hali bile mekan üretme hali. İnsanın toplayıcılık etkinliği, hayvanın avcılık etkinliği gibi değil, onu anlatmaya çalışıyorum. İnsan zaten eyleminde mekan yapar.

Sinem : Mekan yapar. Dediklerinizi anlıyorum. Ürettiği dediğimiz, varsaydığımız o mekan da bir şekilde o zihinsel ve fiziksel olarak insanla etkileşimde bulunma, insan üzerinde etki yapmaz mı? Bu bağlamda geri dönüşte yeniden üretir, karşılıklı üretim gibi.

K3 : Tabii, ama hayvanın ki gibi simbiyotik ilişkisi gibi değil, o yüzden altını çizmek istedim. Anlatmaya çalıştığım hayvanın ki gibi değil sürekli olarak onu yeniden üretiriz, zihinsel olarak da üretiriz. Hayvanın asla yapamayacağı bir şey, insanın mekanı her seferinde yeniden tarif edebilme yeteneğine de sahip oluşumuz. Burası benim diyerek başka insanlara anlatabilme şansına sahip, burada ben topluyorum diyebilme hakkına sahibiz, burası bizim grubun toplama bölgesi diyerek diğerlerine bunu söyleyebilme yeteneğine sahibiz. Mekanı yeniden üretiyoruz hiçbir hayvan bunu yapamaz. Hayvanlar yuvalarını yaparlar ama yuvaları mekan değil. Bu temel fark belki de tanımlamakta yarar var çünkü yuvayı yeniden üretemezler, yuva üzerine konuşamazlar, yuva üzerine anılar üretemezler, yandakilere bizim yuva sizinkinden daha iyi diyemezler, benim yuvama müdahale etme diyemezler. Bu yeniden üretim süreçlerinin orada var olmama hali dolayısıyla hayvanın mekanda üretmemesi. Mekanın var olabilmesi için yeniden üretilmesi gerekiyor. Çeşitli araçlarla zihinsel araçlarla, sadece inşai araçlarla üretme etkinliği mekanı yapmaya yetmez. Yeniden üretme hali ancak mekanı yapar.

Bazı hayvanlar kendilerine yuva yapar ama yeniden üretemezler. Yuva yaratma bilgisini kuşaktan kuşağa aktaramazlar. Yuvaları üzerine konuşamazlar, yuvaları üzerine şikâyet üretemezler, genlerinde kodlu bir etkinlikte bulunuyorlar. İnsanınkini mekan kılan şey onu yeniden üretebilme, sürekli üzerine konuşabilme, çizebilme, imgesini üretebilme, tarif edebilme, sahiplenebilme. Bunlar yeniden üretim süreçleri.

Sinem : Mekanda devinim nasıl gerçekleşir?

K3 : Mekanda devinimden kastınız nedir? Mekanın içindeki devinim değil herhalde.

Sinem : Her ikisini de, o devinimle gelen mekanın yeniden üretimi de dahil.

K3 : Devinim, sürekli olarak mekanla ilişkimizin dinamik bir ilişki olduğudur. Dolayısıyla sürekli mekana müdahale ederiz. Yapıp bitirme halimiz olmadığı için bitmişlik ve eksiklik kavramının aslında olağan durumdan başka bir şey olmadığını söylemeye çalıştım. Mekan hep eksiktir zaten. Mekanı mekan kılan bu üzerine konuşabildiğimiz için sürekli olarak onu yeniden üretiriz. Değiştiririz, beğenmeyiz, biçimlendiririz. Başlangıçtakinden, sürekli farklılaştırma imkanımız. Bitimsizce farklılaştırma imkanımız, hayvanın yuvasından farkı bu. Yuva bir kere yapılır ve terkedilir. Bizim ki sürekli farklılaşarak, yeniden üretilerek, sürekli devinir.

Sinem : Eksiklik ve devinim açısından, mekanın yeniden üretimindeki dinamo etkisi nelerdir?

K3 : Eksiklik açısından değil bitimsizce eksik kalacaktır zaten, böyle düşünecek olursak. Mekan bu yeniden üretilebilme imkanı nedeniyle hep eksiktir. Hep yeni bir şey söyleme hakkına sahibiz. Mekan hakkında yeniden üretim imkanlarımız da üretim imkanlarımız kadar sonsuz aslında. Üçüncü gün beğendiğimiz şeyi dördüncü gün beğenmeme şansımız olma hali.

Sinem : İtici güçler, dinamolar nelerdir?

K3 : Onun bir dinamosu olduğu kanısında değilim. İnsanın temel fonksiyonlarından biriymiş gibi gözüküyor. Bana sorarsanız doğrudan doğruya insanın dil yeteneğiyle bağlantılı bir şeydir. (Bunun üzerine Dilin kökeniyle ilgili Boğaziçi Üni. yayınlanmış bir kitap - Ademin Dili, Bickerton olabilir) Temel mesele insan üzerine konuşabilme hali, mekanı yeniden üretebilme süreçleri, konuşabilme yetimizle doğrudan bağlantılı süreçler. Onun için mekanı sürekli olarak dönüştürürüz. Dinamosunu arıyorsak bu.

Sinem : Bir kurgu, bir anlam üretme..

K3 : Tabi anlam üretebilmemizi sağlayan şey dil yetimiz zaten, sürekli ve bitimsizce anlam üretiriz. Anlamı en geniş anlamda alın. Şikayet, beğenme, tiksinti üretiriz. Bitimsizce orası bizim için her seferinde başka bir şey olur. Orayı her seferinde yeniden kurarız, bunu kurmamızı sağlayan şey de inşai araçlardan fazla, inşai araçları da harekete geçiren aslında dil yetimiz, aslında düşünme değil. Bir biçimde hayvanların da düşündüğünü biliyoruz. Dille üretiyoruz, yüzyıllar önce de onunla ürettik. Görselliğin araçlarıyla ürettiğimiz zaman bile dil olmaksızın üretemiyoruz. Bilmem anlatabiliyor muyum? Mimarlar olarak böyle düşünmeme eğiliminde olduğumuz için özellikle vurgulamak istiyorum. Biz hep yeniden üretim süreçlerinin planını

çıkarmak gibi düşünmek isteriz, resmi yapmak, eleştirisini üretmek olarak düşünmek isteriz. Hayır. Üzerine konuşabilme halimiz, bu kapı diyebilme şansımız var, o zaman kapı var. Onun için sürekli yeni, farklı kapılar yapabiliriz. Hayvanların yok onlar bir yuva yapar ve üzerine konuşamazlar. Yeniden üretemiyorlar, habitatlarından şikayet edemezler. Bu ne biçim allahın belası bir bozkır başka bir yere taşınalım deme şansları olmama hali ama mekanı yapan tam da bu. Konuşma hali, oranın bozkır olduğunu bunun kapı olduğunu tanımlama halimiz.

Sinem : Geçen günkü söyleşinizde bir ayakkabı üretirken veya bir mekan üretirken, esasında belli şartlar üzerine bir ayağın formuna göre yapısı daha önceden belirlenmişse bir ayakkabıyı ne kadar farklı üretebiliriz ki? Demıştiniz mekan üretiminde de öyle gibi..

K3 : Ne kadar çok konuşabiliyorsak o kadar fazla, yeniden kurabilme, yeniden üretebilme imkanımız var. Ayakkabımızın üzerine az konuştuğumuz bir çağda ayakkabımızın biçimi daha sabitti. Konuştukça, tarif ettikçe adını koydukça, ayrıntıya indikçe yeniden yeni ayakkabılar tahayyül edebilme imkanına sahibiz. Her şeyden önce dille tahayyül ediyoruz. Evimizi de çizimle, tuğlayla tahayyül etmiyoruz insani temel aracımız olan düşünmeyle yapıyoruz. Düşünmenin de bir tek aracı var, dil. Ayakkabı örneği bağlamında, her seferinde ayakkabının her noktası üzerine konuşabilmeye başladığımızda, ayakkabının bağcığı - acaba bağciksız olabilir mi, bağcık diye bir şeyin adını koymamıza bağlı.

Sinem : Karşıtlığıyla var olma hali, karşıtını yaratma gibi..

K3 : Çünkü kavramsal olarak tarif etmeye başladığımızda onun üzerine konuşabiliyoruz. Sadece biz yapabiliriz. Tüm mekanı, artifactları böyle yeniden ve yeniden üretiyoruz.

Sinem : Bugün tasarım dünyasında ‘Gerçeklik Kaybı’ sorunsalından bahsediliyor. Bu konudaki düşünceleriniz?

K3 : Bence hayır, gerçeklik kaybı diye bir şeyden söz edilemez. Şuna benziyor, sanki gerçeklik diye bir şey var, bizim dışımızda bir gerçeklik var. Biz onu bir kendisi olarak, bir de temsilleriyle algılama imkanına sahibiz diye düşünmek istiyoruz. Böyle bir şey yok ki. Gerçeklik bizim her seferinde kavradığımız şey, algıladığımız, zihinsel araçlarla yeniden ürettiğimiz şeyin adı dolayısıyla gerçekliği kaybetme imkanımız yok. Çünkü her seferinde biz onu yeniden üretiyoruz. Binayı da böyle. Şunu düşünme halimiz var; bir binanın kendi gerçeği var, bir de bizim algıladığımız. İkili bir yarılma benim Platoncu yarılma dediğim şey. Böyle bir şey yok ki öteki gerçeklik denen bir şey yok. Biz ne algılıyorsak o. Bizim algıladığımızın dışında bir mimari gerçeklik yok ki. Hangi araçlarla algılıyorsak, yeni gerçeklikler üretiyoruz. Resim yapıyoruz başka, fotoğrafını yapıyoruz, üzerine konuşuyoruz başka bir mimari gerçeklik üretiyoruz. Esas olan üzerinde ürettiğimiz şey zaten bizim algılamamızla var olan, ne kadar çok farklı algılama imkanını kullanıyorsak o kadar farklı yeniden üretimler yapıyoruz. Bir zamanlar fotoğrafını çekmiyorduk, şimdi çekiyoruz. Bu gerçekliğin çarpıtılmış bir imgesini üretmiyoruz, yeni - fotografik bir gerçeklik üretiyoruz. Fotografik gerçekliğin var ettiği bir mimarlık var. Mimarlık dünyası son zamanlarda Pallasma gibi benim nefret ettiğim insanların savunduğu bir yarılma psikoza üretiyor. Bir gerçeklik var ve biz onu deneyimleyemiyoruz arkadaşlar diyor. Böyle bir şey yok deneyimleyemediğimiz bir gerçek yok. Sürekli farklı farklı gerçeklikler

deneyimliyoruz, üretiyoruz. Fotoğrafla ürettiğimiz gerçeklik, bir yapı üzerine şiir yazarak ürettiğimizden farklı bir şey. Esas olan yapı da şiir onun silik bir kopyası ya da temsili değil. O bir şiir. Ama şiir yapının gerçekliğini yeniden üretiyor. Yeniden üretim bu demek.

Sinem : Tüketim mekanını nasıl tanımlarsınız?

K3 : Tüketim mekanından kastınız?

Sinem : Bir örnek vermek gerekirse; Uluslararası bir zincirin Beyoğlu aksındaki bir şubesi, bir tüketim mekanı üzerinden. Mesela Adidas markası.

K3 : Evet. Ne fark etti. Temelde fark eden nedir? Bir tüketim mekanının başka mekanlardan ne farkı var? Orada da yeniden üretiyoruz. Diyelim ki o mağazaya girdik; sayısız bildiklerimiz var. Adidas'a, o mekana ilişkin bildiklerimiz var, sadece devinmek suretiyle algılamıyoruz. Markaya ilişkin bildiklerimizde mekana eklemeler, dolayısıyla yeniden sürekli üretiriz. Marka ve mekan dolayısıyla, içine baktığımızda statik dersi görmüşsek bu bina böyle ayakta durur mu diye düşünmek suretiyle de üretiriz kavramsal bir sanatçıysak başka bir gözle yeniden üretebiliriz. Hiç bunlarla ilgilenmiyorsak, orası bizim için ayakkabının durduğu raftan ibaret olabilir. Her biri o mekanı yeniden üretmektir, hangisi asıl mağazadır? Hepsi. Hiç biri diğerinden daha az meşru değil.

Sinem : Dediklerinizi anlıyorum. Belki tüketim mekanındaki o nüans; kurgulanmış bir gerçeklik ya da yönlendirilmiş bir mekan tasarımı olması bağlamındadır.

K3 : Çok güzel söylüyorsunuz ama ne kadar kurgulanırsa kurgulansın.. güzel bir noktaya değindiniz. Orası sizin dışınızda ne kadar kurgulanmış olursa olsun. Ne kadar uzakta sizin için kurgulanmış olursa olsun, siz o mekanı içine girdiğinizde yeniden kendiniz yapıyorsunuz. Yani o kurgulanmışlıkla ilişkiniz hiç haberdar bile olmayacağınız bir şey olabilir. Siz biliyorsunuz onu diyelim ki Adidas mağazalarının kurum kimliği var. Bunlar ABD'de üretiliyorlar diyebilirsiniz ama sizin için o öyle. Sizin Adidas'ı yeniden üretme bilginizin elemanlarından bir tanesi de dilin araçlarıyla bunu bilme haliniz. Adidas'ın kurum kimliği var, çünkü onu ABD'de yaptılar. Ama her giren orada yeni bir Adidas mağazası üretiyor, bunu bilmesi gerekmiyor. Hiç bilmeyen pabuçların durduğu bir mekan. Dolayısıyla buradaki hayati olanın o mekanın birileri tarafından kurgulanmış olmasından çok her birimizin o mekanı yeniden üretme halimiz. Asıl olanın algıladığımız, yeniden zihnimize kurduğumuz mekan olması hali. Birilerinin bizim için yapmaları onun bizim tarafımızdan nasıl kavranacağını tanımlamıyor. Öyle bir iktidarı yok mimarın, öyle değil mi içinde bulunduğumuz mekanı kimin, nasıl tasarladığından bağımsız olarak sizin burası hakkında söyleyeceğiniz buraya ilişkin kavrayışlarınız burayı var ediyor. Burayı kimin yaptığı hiç önemli değil. Fikir üretiyorsunuz, üretmiyor musunuz? Burası böyle olur mu.. sesi, tavanı hatta yemeklerin kokusu - lezzeti bile eklemiyor, buranın mekansallığına katılıyor. Buraya ilişkin üniversitenin binası olduğu bilgisiyle de üretiyorsunuz. Dolayısıyla bahsi geçen tüketim mekanından çok büyük farkı yok. Dolayısıyla yaşamsal olanı bu tür mekanların hangi süreçlerde yapıldığı olmaktan çok hangi süreçlerde yeniden üretildiği.. bu hiç önemsiz anlamına gelmiyor tabi ki. Yapmanın hiç mi önemi yok diyeceksiniz. [güler]

Sinem : Dediklerinizi anlıyorum. Hani tüketim mağazasındaki o yönlendirme, tüketime teşvik amaçlı yani tasarımın özneyi kışkırtmasının baskınlığının

daha fazla hissedildiği bir mekan yaratmak; oradaki müzikten, renklerden, ışıktan, fiziksel koşullardan etkilenecek kullanıcıyı beklemesi durumu. Toplumsal açıdan öznenin toplumdaki yeri, kurumsal kimliğe ait o ürüne sahip olabilme gibi süreçlerin de etkisiyle özneyi kışkırtmak amaçlı yapılmış bir mekânsal tasarım.

K3 : Ama sadece ondan ibaret değil. Çok iyi anlıyorum, tasarımcı sizin orayı nasıl algılayacağınıza da tanımlamak ister. Yani sizin üzerinizde bir iktidar kurmak ister. Her tasarımcı bir iktidar kurmak ister. Dolayısıyla Adidas mağazasını tasarlayan da o mekanın temel amacını size empoze etmeye çalışır. Mekan kurucu ya da tasarlayıcı; daha çok ayakkabı alın, her şeyden önce ürünleri görün, dolayısıyla sizi güdülemek ister. Ama sorun şu ki bu iktidar asla mutlak olamaz. Bu siyasal iktidarın mutlaklığına benzeyen bir iktidar olamıyor çünkü siz oraya girersiniz ve hiç ayakkabılara bakmamak suretiyle aydınlatmasına bakabilme iktidarına da sahipsiniz. Adidas mağazasına girdiğiniz zaman mutlaka bir ürün alıp çıkmamanızı zorlayan yok. Ne kadar tüketim güdülerse güdülesin. Ne kadar çok ayakkabıyı gözümüze sokarsa soksun, tasarımın iktidarı, mekan iktidarı, böyle bir iktidar olamıyor.

Sinem : Bireyin seçimiyle, farkındalığıyla ilişkili olan değişken bir durum..

K3 : Tabi, ürünleri unutup oraya bir mağaza olarak görmemi engelleyen ne var? Bu her alan için geçerli. Diyelim ki hiç modern sanatla ilgili değilim, bir müzeye gidip orayı dolaşabilmemi sağlayan bir şey bu. Modern sanata hayran olarak çıkmak zorunda değilim ama müze modern sanatı önemsemem için yapılmış ve nefret ederek çıkmamı engelleyen ne var? Okula gidiyorsunuz okul size bir sürü disiplinleri öneriyor, üniversite demek disiplin demek ama bu okuldan nefret etmenizi engelleyen bir tarafı var mı? Gördüğünüz eğitimi beğenmeyebilirsiniz, mekanın insan üzerindeki iktidarı, sandığınız kadar güçlü bir iktidar değil. Yeniden üretebilme imkanımız ondan çok daha güçlü ve onu ne kadar çok kullanabiliyorsak bence o kadar özgürleşiyoruz aslında. Üzerimizde ne kadar mekan iktidarı kurmaya yönelik bir baskı varsa ona direnme imkanı o kadar güçlü bir biçimde artabilir.

Sinem : 'Eylemi tamamlanmamış mekan'ın çağrışımına dair bir şeyler söylemek ister misiniz?

K3 : İşte hiç bir mekanın eylemi tamamlanmadığı için. Eylemi tamamlanmış bir mekan yok, hiçbir mekan bitmez. Bitmek; harabelerin bile bitmediğini biliyoruz. Efes harabeye dönüşüyor, içinde insan yaşamıyor ama bitmiyor, orası turistik, sokakta dolaşıyoruz, yeniden Efes hakkında konuşabiliyoruz. Efes'in mekansallığını yaşıyoruz. Fotoğraflarını görüyoruz. Mekanların bitmesi, tamamlanması için insanın yeryüzünden silinmesi lazım. Bunun dışında hiç imkan yok, sürekli var onlar. Yerin altına gömülmüş olanların bile var olduğu, bir gün kazarız ve bizim için yeniden var olur. Tamamlanmış bir mekan tahayyülü bir modern yanılsama. Son 500 yılda ürettiğimiz bir şey, tasarım fikriyle birlikte ürettiğimiz bir kavram. Rönesans'tan başlayarak tasarım diye bir şeyi yoktan var eden bir mimari eylem düşlemeye başladığımız noktadan başlayarak onun da bittiği bir nokta tahayyül etmeye başladık.

Sinem : Belki, tasarım dediğimiz zaman Christopher Alexander'ın şehir ağaç değildir dediğindeki yapaylık. Tasarım bir nevi yapaylık mı oluyor o zaman? Kendiliğinden oluşumlu olması ve yeniden üretimi bağlamında..

K3 : Tabi tasarım tam bu demek. Christopher Alexander gibi bakmazdım ama dediğiniz yanlış bir şey değil. Pekala, evet diye cevap verebilirim, oradaki durum o. Tamamlanmamış bir şey, bitmez. Şehir de, bina da, boyuna ekleme ve çıkarma yapılıyor. Önü kapatılıyor, yanı değişiyor, yeniden düzenleniyor. Projenin bittiği nokta tamamlama olsaydı, hep öyle kalırdı. Biz 15.yy.dan beri tasarım diye bir kavram ürettiğimiz için böyle düşünmek istiyoruz. Tasarımın bittiği nokta, tasarımın tarif ettiği biçimde gerçekleştirdiğimiz noktada binanın bittiğini, mekanın tamamlandığını düşünmek istiyoruz. Tamamlanmıyor ki ne zaman tamamlanıyor. O bizim tahayyülümüz, sadece mimari rolümüzün bittiği nokta mekanın mekansallığının bitmesi demek değil. Bitmiyor, devam ediyor, yaşıyor. O yüzden eylemi tamamlanmamışlıktan ne kastettiğinizi anlamakta zorlanıyorum.

Sinem : Düzensizlik içindeki bu düzenin akışını sağlayan bu karmaşık yapıdaki devinimin, var olan kurgudaki eksiklik itici gücüyle devamlılığından hareketle söylenmiş bir şey.

K3 : Benim açımdan eksiklik diye bir şey olmadığı için. Öldükten sonra da değişmeye devam ediyoruz. Tamamlandığımız bir nokta oluyor mu ki? Mekan da bir süreç; üretmeye başlamadığınızdan önce başlayan, üretip bitirdikten sonra da devam eden bir süreç.

K3 : Sürekli olarak gündelik yaşam pratikleri içinde deviniriz. Olağan hayatımızı yaşıyoruz içinde. Mimarın tanımladığına uymaz istediği kadar tanımlasın. Chandigarh'i Le Corbusier'in tasarlamış olması, sizin nasıl okuyacağınızı belirlemez, sokağında dilenen zavallı bir Hintli için oranın Le Corbusier'in kenti olmasının ne önemi var. O gündelik pratikleri içinden okuyor.

Sinem : İstanbul'da eylemi tamamlanmamış üç binayı (AKM, SES & Taşkışla) mekânsal eksiklik ve devinim açısından nasıl değerlendirirsiniz?

K3 : Taşkışla kendisi deviniyor, önce farklı bir proje için başlanmış. Smith farklı biçimlendiriyor. Kışla, hastane gibi farklı kullanımlar geçiriyor. Üniversiteye devredildiğinde iç planı bütünüyle değiştirilmiş bir plan, merdivenler. Sadece dış kılıf benzer. Kendisi bitimsizce deviniyor. Hem inşai araçlarla hem de var olan her insan yeniden üretiyor. Santral İstanbul daha az insan ve on yıllık tarihiyle daha kısa tarihiyle ne kadar yeniden üretilebilmiştir? Taşkışla'da 31 Mart ayaklanmalarının izleri hala kapıdaki sütunlarda görülebiliyor. Taşkışla müthiş bir yeniden üretim zenginliği içeren bir yer. Ama potansiyel olarak her mekan yeniden üretilmeye imkan verir. Tophane'deki antrepoları düşünün sadece depoydu ama bugün modern sanatlar müzesi.

Sinem : Evet. Sakin Şehir olarak tanımlanan Seferihisar üzerine bahsi geçen bağlamda bir değerlendirme yapmak ister misiniz?

K3 : Orası İstanbul da olsa köy de olsa, Seferihisar'da olsa hızınızın düşmesi, arabanın girmeyişi, yeniden üretilmesi bağlamında bir şey değiştirmez. Belki Seferihisar'ı farklı kılan şu; Seferihisar'ı yavaş kent olarak tanımlıyorsun, tasarımsal olarak bir karar alıyorsun, müdahale ediyorsun. Yeniden üretim süreçlerine bir kalem daha katılıyor. Öncekinden farklı artık tasarımsal bir müdahale yapıyorsun ama belediye orada kaldırım taşı da yapsa, köşe başına bir bina da eklese bir tasarımsal müdahale oluyor. Dolayısıyla tasarımsal müdahale bitimsiz bir süreç zaten tekrar aynı şeyi söylüyorum. Onun için Seferihisar'daki olsa olsa bu özgü orayı yavaş kent yapma müdahalesinin ne gibi yeniden üretim sonuçları doğurduğunu tartışabiliriz.

Yani gidip oradaki insanlarla konuşabilirsiniz; algıları nasıl değışti, Seferihisar'ı kavrayışları nasıl değışti? Bu tasarımsal karardan sonra bir biçimde değışiyordur ama bu yavaş kent olmakla da değışir, ne aklınıza gelirse hepsiyle değışiyor. Hepsi için sorabilirsiniz: bu köşeye yapılan binayla hayatınızda mekan bağlamında ne değışti?... dediğim gibi bitmiş bir mekan yok.

KİŞİ : K4, MİMAR, Erkek, 30 yaş ve üstü
YER : TAŞKIŞLA ÇATI SINIFI, 2013
K4 GÖRÜŞME METNİ

Sinem : Konum; “mekanın yeniden üretiminde eksiklik ve devinim”dir. Mekanda Eksiklik kavramı üzerine bir araştırma yapıyorum. “Eksiklik mükemmeliyettir” söyleminden hareketle eksiklik kavramının izini sürmeye devam ediyorum. Bu kavramın mekânın yeniden üretimi ile ilişkisini bakıyorum. Bilim, sanat ve kültür alanında kavramın açılımını yaptım. Bu kavramsal çerçeve bağlamında, Taşkişla, AKM, SES binalarını zaman içinde mekânsal değişim dönüşüm geçirdiği için “eylemi tamamlanmamış mekân” olarak betimledim. Bu tez kapsamında mimarlığın değişim dönüşüm potansiyelini, mekânın yeniden üretilme olasılıklarını tartışmak için uzman görüşlerinin söylem analizini yapacağım.

Sinem: Eksiklik kavramının sizde çağrışım yapan anlamları nelerdir?

K4 : Bir bütün olduğu varsayımıyla başladığın zaman. Bir bütün varsayımının gerçekleşmemesi. Bir bütünü varsayacak ki eksiklik duysun. Belki de yanılısamdır. Negatifleyerek oluşan bir kavram olduğundan simetri hastalığı gibi de olabilir. Bir bütün varsayıyor ve o bütünün tamamlanmamasından ötürü eksik kalıyor. Hayal edilmiş bir bütün çağrıştırıyor. Eksiklik ve beden deyince vücuttaki uzuvların kopması. Bir binada eksiklik, tamamlanmamışlık olabilir. Tamamlanmamışlık öyle hayal edilmiş de yapılmamış gibi. Anıtkabir mozolenin üstünde çağrıştıran, eksiklik varmış da yapılmamış çağrıştıran gibi..

Sinem: Mekanın yeniden üretim dinamikleri nelerdir? Bu süreçle eksiklik kavramı arasında sizce nasıl bir ilişki kurulabilir?

K4 : Mekanın yeniden üretim dinamikleri, tüm insan davranışlarını içeren bir şey. Re-production gibi İngilizceden bakınca mekânın yeniden üretimi mekânın üretimi aslında. Geçmişten gelen, elindeki malzemeyi alıp tekrar harmanlayıp, yeniden bir mekân yaratıyorsun. Mekân atadan gelen ezberlerin, başkalaşarak, uyarlanarak özelleşerek yeniden yeniden yapılmasından başka bir şey değil. Dolayısıyla bütün insan eylemlerini içeriyor. Taşı alıp üstüne oturduğun zaman mekânı yeniden üretmiş oluyorsun, illa ki duvarlar olması da şart değil. Paltonu bir yere, ağacın dalına astığın zaman da başka bir mekân kurmuş oluyorsun. Eksikliğin mekânın yeniden üretiminde yeri yokmuş gibi geliyor. Kendiliğinden olan, bir bütün olması gerekmeyen dolayısıyla eksiklik kavramıyla hiç bakılamayacak bir eylem alanı gibi geliyor. Eksiklik olmaz ki mekânın yeniden üretiminde. Tamamlanmamış o an da bir mekândır. Mekânın bir şey olmaya doğru bir arzusu olabilir. Tasarımcılarıyla birlikte. Ama onun aşamalarını eksiklik olarak düşünmek istemem. Başka halleri gibi yorumlardım. Eksiklik olması için, ondan alınmış kopartılmış boşluk gözüktüyor. Vardı da yok, koparttım aldım gibi bir yaralanma, uzuv eksilmesi. Böyleydi şimdi bunu niye eksilttiniz dedirtecek bir şey böyle. Bir nedenle mekânın yeniden üretiminin sekteye uğradığı eksiklik. Tamamlamıyor davranışını ya da tamamlamış güzel çalışıyordu da bir şey, engel var orada da, eksik kalıyor.

Sinem : Mekanın arzusu dediniz demin?

K4 : Bir şey olmaya doğru bir arzusu olabilir derken mekanı onu yaşayan tasarımcılarından, insanlarından, kuşlarından ayrı düşünemeyeceğimiz. Hepsi birlikte o mekanı oluşturuyor. İki taş yan yana durduğunda da o mekandan söz edemiyoruz. Belki taşla taş arasında da bizim göremediğimiz yavaş, milyar yıllara yayılı. Bencilce ilişkisizmiş gibi düşünüyoruz ama hayır. Çeşitli güçler altında oradaki o varlıkların kendi yaradılışlarından kaynaklanan güçler olabilir. İnsanın yemek yeme, öldürme arzusunun da o denkleme katıldığı, taşın çürüme yere düşme gibi vazgeçilmez özelliklerini birbirine kattığın zaman. Mesela, mekan üretiminin on aktörü varsa, onun arzusu oluşuyor bir yere doğru gitmek istiyor. Farklı aktörlerle arzunun yönü değişebilir. Onun o gidişatını sekteye uğratan şey eksiklik duygusuna sebep olabilir.

Sinem : Mekan birey arasında simbiyotik bir ilişki olduğu söyleniyor: Bu konudaki düşünceleriniz nasıldır?

K4 : Simbiyotik bir ilişki olamaz bence çünkü simbiyotik ilişki olması için iki tarafın birbirinden yararlanması gerekiyor. Mekan ve birey birbirlerini doğuruyorlar. Simbiyotik değil de co-biyotik demek lazım gibi. Eş yaşamsal değil de birbirleriyle ortak yaşamsal. Evolution ve co-evolution birlikte evrimleniyorlar. Mesela dil ve zihin co-evolve edilmiştir. Burada da mekan ve birey co-evolve olmuş bir şey. Bireyden mekan çıkıyor, mekandan birey çıkıyor ve birbirlerini eviriyorlar, doğuruyorlar. Simbiyotik olması için iki farklı varlığın bir arada olmaya çalıştığı ortamdan bahsediyor, bu ise öyle değil. Birbirinden doğuruyor. Tavuk - yumurta gibi. Başlangıcı da olmayan hep öyle gelmiş bir şey.

Sinem : Mekanda devinim nasıl gerçekleşir?

K4 : Şöyle de diyebiliriz, devinim olmadığı zaman mekan da olmuyor aslında. Uzayı oluşturan, üç boyutlu olmasını sağlayan şey devinim. Çok önemli bir kısmı öyle. Hele hele insan algısında, hareket olmadan üçüncü boyutu da kavrayamıyor, üretemiyoruz. Şimdi referansını hatırlamıyorum ama doğumundan itibaren hiç kıpırdamayan tek gözlü biri üçüncü boyutu göremiyor. Aynı yere resim gibi bakıyor. Paralakslarımızdan vücudumuzun mekan içindeki devinimlerinden mekânsal algı oluşmaya başlıyor. Fakat nasıl gerçekleşebiliyor dersek loco-motion ile gerçekleşiyor. Yürüyebilen varlıklar, ayaklarıyla, kanatlarıyla hareket ediyorlar algıladıkları reseptörlerini A, B, C noktalarına taşıyarak orada bir devinim oluşturuyor. Orada parça parça algısının, zihinsel imalatla birleşmesinden o mekan denen şey o zaman oluşuyor. Değişik anların birleşiminden oluşuyor. Yeni cognitive bir imalat o mekan. Mekanda devinim hatırlamalarla gerçekleşir. Zihinsel olduğu için tamamen algısal olabileceği gibi zihindeki hatıraların birleşiminden de oluşabilir. Roland Barthes'in Paris Eiffel Kulesi metninde; Eiffel Kulesinin tepesine baktığı zaman ki herkes mutlaka kulenin tepesine bir kere çıkmış ve oradan Paris'e bakmıştır. Dolayısıyla Paris'in herhangi bir noktasından Eiffel Kulesini gördüğü zaman aslında Paris'e bakar. Çünkü Paris'e baktığı zamanı hatırlar. Bu sentaktik bir mekan imalatı. Mekanda bedensel olarak devinmese de zihinde; hatıralarında ve zamanda projeksiyon yaparak devinim yaratmış oluyor.

Sinem : Eksiklik ve Devinim kavramları mekanın yeniden üretiminde nasıl dinamo etkisi yaratır?

K4 : Devinim kesin bir dinamo gibi görünüyor da. Eksiklikten dinamik bir şey çıkar mı? Eksiklik negatif bir tavır ya. Pozitif değil. Evvela bir bütün var ondan çıkartılmış. Siyasi, kültürel kodlarla haşır neşir bir örnek geliyor aklıma o da beni rahatsız ediyor. Mesela, eksiklik de dinamik bir şey bir bütün vaat ediyor. Bütüne doğru gitmesini sağlar, bu eksik bak bunu tamamlayalım gibi bir dinamizm yaratabilir. O eksikliği kim tarif etti neye göre tarif etti. Kimin için eksik. Mesela toplum ikiye bölünmüş olsun, kırmızılar mı o eksikliği tarif ediyor, maviler mi tarif ediyor. O eksiklik tarifinden ötürü; kırmızı tarif ediyorsa maviye, mavi tarif ediyorsa kırmızıya zulmediyor.

Sinem : İktidar mı?

K4 : Evet, erk. Eksiklik kelimesi iktidarın elinde çok kullanılan bir kavram. Erk kimdeyse; bunu tamamlayacağız, bu yanılttı, eksikli gibi geliyor. Halbuki eksiklik kavramıyla bakmasak zaten mekan kendi doğal olarak üretiliyor. Eksiklik ona siyasi bir gündem katıyormuş gibi geliyor. Sanki birisi tarafından eksik tarif ediliyor, görüntü kirliliği gibi bir şey.

Sinem : Bireyin davranışları da bir politika değil mi?

K4 : Tabi. Hepsi öyle kaçınılmaz olarak. İşte onu eksik görüp; burası da eksik olmuş ya ben burayı tamamlayayım diye girişmesiyle, kültürel varlıklarımızı koruyamıyoruz arasında fark var. Kocaman bir eksiklik tarifiyle, bireysel eksiklik görüp davranma arzusunun oluşması farklı. Belki bireysel olan daha pozitif, kitlesel kabullere dayalı olduğundan sakıncalı bir durum gibi.

Sinem : Bugün tasarım dünyasında ‘Gerçeklik Kaybı’ diye bir sorunsal olduğu ortaya konuluyor. Bu konudaki düşünceleriniz nelerdir?

K4 : Ben öyle bir problem olduğunu düşünmüyorum. Dijital ortamda yapılanlar falan başka bir gerçeklik üretiyor. “Gerçek hayatta bu böyle olmuyor” cümlesinin şaşkınca bir tabir olduğunu düşünüyorum. Her şeyin bir gerçekliği var. Mesela masif mobilyalar azalıyor, lamine yüzeyleri plastik desenle kaplı mobilyaları gerçeklik kaybı olarak yorumlamak garip. Alışılanın yitirilmesi, nostaljik bir şeyden başka bir şey değil. Masif/lamine veya ahşap desenli seramik gibi örneklerde üstüne üstlük bir de daha az orman tüketiyorsun. Yani gerçeklik kaybı görmüyorum. Yeni gerçeklikler üretiliyor, o yenileri eskiye alışanlar beğenmiyorlar, ona da gerçeklik kaybı diyorlar.

Sinem : Tüketim mekanını nasıl tanımlarsınız?

K4 : Tüketim mekanı; üretimin neredeyse sıfır olduğu yer. Alıyorsun vermiyorsun, yoksa almanın hiçbir sakıncası yok. Tüketim kültürü ve tüketim toplumu gibi kavramlarla ateş edeceksek, tüketim mekanına bağlayacaksak (AVM gibi) insanın doğasını, simetrisini bozan bir şey. Türkçesi çok güzel alış-veriş, aldığın kadar ver, verdiğin kadar al, bir karşılığı var. Tek taraflı olmaya başladığı zaman, doğayla ilişkimizi bozan, mekanla ilişkimizi bozan bir yer haline geliyor. Pek çok şeyin satın alındığı fakat tüketim mekanı olmayan yer var. Daha geleneksel mekanları biraz ona benziyor. Mesela pazaryerleri, pazarlığın bile olması-olmaması. Pazarlıkta bir şey öneriyorsun, bir iletişim var, bir söz üretiyorsun da alıyorsun. Etiket belli gibi. Ama insan onu hep yıpratıyor (değiştiriyor). En kontrollü tüketim mekanını bile öyle ya da böyle bir üretim mekanına dönüştürmeyi başarıyorlar. Elinden geldiğince tamir etmeye çalışıyor. AVM deki yemek yenen mekanlar, buluşma yerlerine

dönüşüyor. Elinden geldiğince tamir etmeye, kendine benzetmeye çalışıyor. Fakat dışsal etkiler, insanın doğasını tırtıkladıkça, insanın doğası değişirse ne olur onu bilemem.

Sinem : Tüketim mekanı ile eksiklik, devinim, gerçeklik kaybı arasında nasıl bir ilişki kurulabilir?

K4 : Tüketim mekanı, eksik mekan gibi bir şey olabilir mi, hakikaten.. niye olmasın çünkü tam değil. Hani kocaman bir eksiklik tarif edeceksek, böyle bir tarif yapılabilir. Sakıncalıdır bu diyeceğimiz şey. Şeker sağlığa zararlıdır, kola içmeyelim gibi şeyler desek ne güzel. Sakıncalıdır dediğimiz şey; fikir beyan etmek falan olmamalı. Farklılık üretmek ne güzel olur diye düşünüyor insan. Farklılık üretmek sakıncalıdır, denilen dönemlerden geliyoruz. Eksiklik tarifinde; böyle bir sakıncalılık, bir yönelme, bunu yapalım yapmayalım, bak bu eksik kalıyor, tamamlayalım gibi bir politik değer de içeriyorsa: Tüketim mekanına eksik mekanlardır, bunu tamamlayalım demek güzel bir slogan olabilir. Yani siyaseten insanı daha üretime geçirecek bir slogan olarak.

Sinem : 'Eylemi tamamlanmamış mekan' sizde nasıl bir çağrışım yapıyor?

K4 : Engellenmiş mekan. Eksik oradan mı geliyor diyorsun, bilmiyorum. Ben yine eksik demezdim. Engellenmiş mekan da o arzusuna ket vurulmuş, doğal akışı bozulmuş, bent vurulmuş gibi. Su akıyor, aktırtmıyorsun, sonra barajın arkasında toprak birikiyor, su birikmiyor artık. Başka bir doğa üretiyorsun. (telefon çaldı)

Sinem : İstanbul'da eylemi tamamlanmamış 3 binayı (AKM, SES & Taşkışla) mekânsal eksiklik ve devinim açısından nasıl değerlendirirsiniz?

K4 : Taşkışla'da öyle bir şey göremiyorum. Neden? İçinde yaşadığım için olabilir. Orjinalinden de farklı büyük merdivenler eklenmiş, bayağı renove edilmiş bir yapı. İçindeki tasarım okulu açısından daha neler olabileceksen, olmamış. O anlamda engellenmemiş olabilir mi? Olabilir, ama o zaman da Taşkışla'nın o seçkinci etkisi azalardı. Mimar Sinan gibi ara katlarla yoğunlaştırsan, ne olurdu bilmiyorum. Engellenme, engellendiği yön oraya gidişi midir.. AKM? AKM de engellenmiş veya eksik bir mekan mı, emin değilim. İçindeki hayattan eksiltildiği muhakkak ama o hayatta üstüne giydirilmiş bir şey. Silahtarağa daha güzel bir örnek olabilir çünkü o enerji santraliydi. AKM de şöyle; şehre açılacağı zaman şehir tiyatrosunun opera binası olarak açılacak diye konuşuluyor. Sonra Ankara Devlet Tiyatrosu şehir tiyatrolarını alıp oraya Ankara'yı, Ankara kültürünü getiriyor. Yani AKM, Ankara politikasını İstanbul'a öğretmek için geliyor. İstanbul'la ilişkisi zaten daha olmadan orada kopuyor. İstanbul'a nasıl eğleneceğini öğreten bir bina oluyor. İstanbul'un eğlendiği yer olmuyor. Öğreniliyor mu, öğreniliyor. Ben orada zevk alarak opera seyretmedim mi, konsere katılmadım mı, katıldım. Ama operetlerin, Lüküs Hayat'ların oynandığı yer olmuyor. O şehir tiyatrosu. O anlamda engellenmiş eksik bir bina mı evet, en başından beri öyle. Software'ında, programında bir eksiklik var. Üzerine iyi tasarlanmış bir yapı olarak Tabanlıoğlu elinden geldiğince yapılıyor ama içindeki hayatta hep bir sıkıntı oluyor. İşte o devlet tiyatrosu yapısıyla alakalı bir şey. Ya da devlet sanatçılığı sistemiyle alakalı bir şey. Taşkışla için böyle düşünmedim. Silahtarağa bir enerji binasıyken, pragmatik sebeplerle, kazıklar üzerine bataklığa zor yapılıyor. Bilgi Üniversitesi'ne dönüşürken eksilen, bilemiyorum. Eksiklik kelimesiyle bakmak bana engellenmiş.. Kendi anlayışımla tercüme

edecek olursam engellenmiş mekan dersem; Silahtarağa hatta engeli kalkmış mekan, yeniden hayata dönmüş mekan. İyi ya da kötü, bir şekilde hayata yeniden katılmaya çalışılan bir yer. AKM, şu ana kadar hep tam tersi oldu. Belki yeniden açıldığında öyle demeyiz. Taşkılla'da ise söz konusu olan içindeki işlevin yapısal strüktüre adapte olmaması, yaklaşık yarısı koridordur. O anlamda garip bir yapı.

Sinem : Koridorların öyle boş, büyük olması gibi, aslında eksiklik yola çıkışta, kavrama bakışında negatif bir şey değil. Öyle algılayanlar oluyor. Bir potansiyel olarak ya da bir yerde arzu demiştiniz. Mekanın devinimini sağlayan bir dinamo gibi bir şey olarak hayal etmiştim.

K4 : Kavram olarak eksiklik, natamam gibi bir şey. Önce tamamı kuruyorsun sonra natamam diyorsun. Eksiklikte de kelime aslında kök olarak başka bir şeyden eksiltilerek yapılan bir şey değil. Kendisi, eksik kökü olan, enteresan bir kavram. Bir şeyden eksilme gibi. Taşkıışla'da bir sürü eksiklik var belki o anlamda bakacak olursak eksikliğı şöyle yorumlayabiliriz; bireyin daha evvelden (bu da benim kendi geçmişimden gelen şeylerden çıkıyor olsa gerek) kurulmuş olan bir şeye kendini adapte edememesi ile ilgili bir problemi var. Yeni geldim, gencim siz de yüzyıldır bu dünyada, bu okulda yaşıyorsunuz ve ben buraya ait olamıyorum çünkü burada bir şey eksik diyorum. Yani benim buraya takılmam için bir düzenek lazım, o da yok. Onu yaparsam ben buraya katılacağım diyor olabilir. İşte eksiklik o zaman potansiyel, pozitif bir şeye dönüşüyor olabilir. Bireyin devinime katılmak için aradaki boşluğu görüp, onu doldurmaya başladığı an. Belki orada pozitive dönüşebilir. Yüzyıldır onu yapan kişi o yeni geleni düşünmüyor, o yapagelmeye devam ediyor. Her ne kadar kendi yapagelişini sürdürecekleman yetiştirmeye çalışsa da yeni gelen bakakalıyor. Arada bir boşluk var, eksiklik orada oluşuyor olabilir. Belki orada pozitif bir şeye dönüşebilir. Özellikle Taşkıışla. Herhangi bir mekanı kendine göre kişiselleştirebilecek bir durum yaratabilir.

Sinem : Yavaş şehir olarak tanımlanan Seferihisar'ı bahsi geçen kavramlar bağlamında değerlendirmek ister misiniz?

K4 : Seferihisar biraz tamamlanmamış, sapa kaldığı için, Slow City hareketinin parçası olmaya, mesela Bozcaada da olagelen akıştan biraz sapa kalınca aday olurlar. İngilizcede özellikle slow diyorlar. Türkçe’ de yavaş modernite karşıtı bir şey olduğu için, bizde yavaş deyince, bizi kalkınmanın dışına mı itiyorsun diye tedirginlik yaratıyor. Halbuki Seferihisar’daki insanların yavaşlamaya hiç niyeti yok. Sakin uzlaş kavramı. Eksiklik orada, Seferihisar’ı Slow City olma yönünde bir kent olarak yorumlanabilir. Hiç bir zaman da tamamlanacak mı, emin değilim.

KİŞİ : K5, MİMAR, Erkek, 40 yaş ve üstü
YER : Bir Üniversite Odası, 2013
K5 GÖRÜŞME METNİ

Sinem : Konum; “mekanın yeniden üretiminde eksiklik ve devinim”dir. Mekanda Eksiklik kavramı üzerine bir araştırma yapıyorum. “Eksiklik mükemmeliyettir” söyleminden hareketle eksiklik kavramının izini sürmeye devam ediyorum. Bu kavramın mekânın yeniden üretimi ile ilişkisini bakıyorum. Bilim, sanat ve kültür alanında kavramın açılımını yaptım. Bu kavramsal çerçeve bağlamında, Taşkışla, AKM, SES binalarını zaman içinde mekânsal değişim dönüşüm geçirdiği için “eylemi tamamlanmamış mekân” olarak betimledim. Bu tez kapsamında mimarlığın değişim dönüşüm potansiyelini, mekânın yeniden üretilme olasılıklarını tartışmak için uzman görüşlerinin söylem analizini yapacağım.

K5 : Mesela Taşkışla ilk yapıldığında askeri bir yapıydı. Mekanların yüksek olması, atla girilebilmesi içindir. Tam otel olma spekülasyonlarının yapıldığı zamanda, orada öğrenciydim. Şimdi daha da değişti, bu değişikliği bir eksiklik olarak tarif etmiyorum. Mekanda bir devinim var. İlk üretildiği anlamı değişmiş durumda ama bunu bir eksiklik değil değişiklik olarak görmek gerekiyor.

Sinem: Eksiklik kavramının sizde çağrışım yapan anlamları nelerdir?

K5 : Bir şeye eksik diyorsak, demek ki zihnimizde bir tam olmalı. Yani bir idealize etme durumu var ki eksik olarak görüyoruz. Bu gerçekte eksik midir, emin değilim. Demek ki zihnimizde bir idea var. Ama gerçekliğe baktığımızda, o idealize ettiğimiz (mesela; bir sevgiliyi arzu nesnesine idealize etmek ve o idealle örtüşmediği noktada da biz onu eksik olarak görüyoruz. Buradaki meselenin bir eksik tam meselesi değil; bir zihinsel süreç olduğunu düşünüyorum. Biz bir şeyi eksik olarak tarif ediyoruz. Eksik veya tam olduğunu bilmiyoruz. Bir sevgiliye bakarsınız ve kafanızda ideal bir sevgili şeması vardır. O kişi o şemaya uymaz, o sebeple o kişiyi; kusurlu, eksik görürüz ama o kişi tüm var oluşuyla bir bütün ve tamdır. Eksiklikleri, tamları, iyileri vardır ama tarif eden biziz. Bu sebeple eksiklik kavramını tehlikeli ve baştan yargılayıcı buluyorum.

Sinem: Mekanın yeniden üretim dinamikleri nelerdir? Bu süreçle eksiklik kavramı arasında sizce nasıl bir ilişki kurulabilir?

K5 : Mekanı kullanırken, bir şekilde kendimize göre yeniden üretiyoruz mesela bu okula bakalım odalar aynı yani temel altyapısı aynı ama farklı. Bu masa, koltuk.. mekân aslında bir çerçeve gibi sunuluyor, burada bir mekân var, sınırları var, bir var oluş veriyor ama bu şemanın içini ben, kişi dolduruyor.

Sinem : Mekan birey arasında simbiyotik bir ilişki olduğu söyleniyor. Bu konudaki düşünceleriniz nasıldır?

K5 : Mekanla kurduğu ilişki de simbiyotik bir ilişkiye girdiğini söyleyebiliriz. Yani mekânı dönüştürüyor, bir devinim yaşıyor. Bir şekilde mekânı içselleştirmek, aidiyet duygusu da olabilir. Yine sübjektif bir yanı var. Bunu üreten A, B, C kişisi. Önemli olan yanı kimse verili olan şemayı kabul etmiyor. Mimar mekânı üretirken orada bir yaşantı hayal ediyor. Bunun gelecek vizyonu belirsiz, kontrol edilemeyen bir şey ve kontrol etmesine gerek de yok.

Sinem : Mekanda devinim nasıl gerçekleşir?

K5 : Bunu eksik olarak görmemek lazım. Tamamlanmış bir şey yapmak mümkün değil. Zaten bunu yaptığı an; devinimi, bireyle mekan arasındaki ilişkiyi yok eder. Bu mekanı kişiselleştirdiğim her şeyi mimar hayal edemez. Öyle olsa mekanla ilişki kuramam. Tamamlanmışlık devinimi yok eder. Eksikliğin ilk çağrışımı negatif gibi görünüyor ama aslında bir özgürlük alanı. Bir şema var ve zaman içinde farklı farklı şekillerde, bireylerle devinimle değişiyor. Taşkışla; kışlaydı, otel olabilirdi, şu an okul, belki bir kültür merkezine veya bu aralar moda olan bir AVM ye dönebilir. Ama bunların hiç biri eksiklik değil, değişiklik.

Sinem : Eksiklik ve Devinim kavramları mekanın yeniden üretiminde nasıl dinamo etkisi yaratır?

K5 : Ben olaya ilk zihinsel baktım. Bir şeyin eksik veya tam olduğunu biz söylüyoruz. Bunlar subjektif, kişiye özel kavramlar olabilir. Bunun devinimle ilişkisi nedir dendiğinde, eksiklik bir özgürlük alanıdır, değişebilir. Mimarın bu anlamda o ideal duruma, çünkü mimarlarda bir ego problemi var. Her şeyi kağıt üstünde çözüp, kusursuz yapıp; bir binayı tam işler hale getirme çabası var. Tabi insan içine giriyor ve değiştiriyor. O eksikliğe ben özgürlük alanı diyorum ve iyi bir şey.

Sinem : Bugün tasarım dünyasında ‘Gerçeklik Kaybı’ diye bir sorunsal olduğu ortaya konuluyor. Bu konudaki düşünceleriniz nelerdir? Tüketim mekanını nasıl tanımlarsınız? Tüketim mekanı ile eksiklik, devinim, gerçeklik kaybı arasında nasıl bir ilişki kurulabilir?

K5 : Günümüzde temel bir değişim oldu. Konvansiyonel anlamıyla mimarlıkta kullanıcı tanımını kullanırız. Mekan bir kullanıcı için vardır ve amacı bir fayda sağlamaktır. Ama günümüzde mekan kullanıcı için değil mekanla ilişki kuracak kişileri kullanıcı haline getiren bir söylem ve pratik var. Bu anlamda kullanıcı tüketiciye dönüştüğünde, mekan da fayda sağlayan özelliğini kaybediyor. Türkiye’de konut piyasasına baktığımızda hızla gelişmeye devam ediyor. Reklamlar, internet siteleri, sektör dergileri var. Hızlı bir konut inşaatı var. Baktığınızda konut nedir? İnsanın en temel olan barınma ihtiyacını gidermek için üretilen bir kullanım nesnesi, bir fayda amacı var. Tüketim dünyasında Baudrillard’ın da söylediği gibi, bugün her şey öyle. Artık olduğu gibi gösterilmiyor. Gerçeklik kaybı dediğiniz şey belki buraya gelebilir. Şu denmiyor; bu barınmanız için bir evdir, alın. Tam tersi; California evleri denip California’yı burada yaşayacaksınız deniyor. Ya da yaşamın ritmini yakalayacaksınız deniyor. Bu kalem, kalem olduğu için satılmıyor. Başka bir dünyanın nesnesi gibi tarif ediliyor. Bu gibi durumlarda mekan gerçek olmayan bir dünyanın tüketim nesnesi haline geliyor.

Sinem : ‘Eylemi tamamlanmamış mekan’ sizde nasıl bir çağrışım yapıyor?

K5 : Yine eksikliğe geliyoruz. Eylemi tamamlanmamış bir mekan yok diye düşünüyorum. Sonuçta kullanıyoruz. Eylemlerde, hareketlerde bulunuyoruz. Değişime geliyor. Kullanan kişi eylemi tamamlanmamış hissediyor mu? Taşkışla’nın keşke şöyle olsaydı denilen yanları var. Seneler içinde değişime uğradı ama ben içindeyken, o var oluşunu kabul etmiştim. Tam otel olacağı zaman Rektörlük Taşkışla’nın ödeneğini kesmişti. Bakım yapılmıyordu; sular akardı, ısıtma sistemi sorunlu, soğuktu. Ama biz eylemi tamamlanmamışlık düşünmezdik; kendimizce stratejiler, taktikler geliştirdik. Şu anki Taşkışla

eskiye göre eğitime daha uygun olabilir, seneler sonra belki başka. Yaşanılan an bakamıyorsunuz, mekanla ilişkiye giriyorsunuz, kendinizi ona göre dönüştürüyorsunuz. İçindeyken değil, zihinsel olarak dışına çıktığınızda görüyorsunuz.

Sinem : İstanbul'da eylemi tamamlanmamış üç binayı (AKM, SES & Taşkılla) mekânsal eksiklik ve devinim açısından nasıl değerlendirirsiniz?

K5 : De Certau'nun stratejiler ve taktikler diye kavram ikiliği var. Stratejiler iktidar, otorite, güç merkezleri tarafından üretilen normlar, konvansiyonlar kontrol etmek için üretilir. Mesela mimarlık da stratejiler üzerinden çalışır. İnsanlarda küçük taktikler üreterek kendilerine özgürlük alanları yaratır. Size yukarıdan dayatılan durumu; taktiklerle küçültüp, nefes alınacak bubble'lar yaparlar. Mimar bir şema oluşturuyor demiştin ya aslında o bir strateji. Mekan üzerinden insanın hayatını tarif etmeye çalışıyoruz. Mimarın yukarıdan bakarak ürettiği stratejiler karşısında, taktikler üreterek mekanla ilişki kuruyoruz. Evet bu bir devinim. Belki eksikliği tamamlamaya çalışıyoruz. İyi ki de kabul etmiyoruz, öbür türlü disütopya olurdu. Stratejileri anlık olarak bozarız. Eksiklik mükemmeliyettir de, mükemmeliyet beni rahatsız ediyor, bunu aramamak lazım. Kafamızda idealize ettiğimiz tam olma var mı, yok öyle bir şey. Eksiklikler farkı yaratıyor ve farklar o mekanı değerli kılıyor.

Sinem : Demin arzu nesnesinden bahsetmiştiniz açabilir misiniz?

K5 : Kafamızda ideal kişi ve gerçek vardır. İdeale uymadığı için, biz onu eksik buluruz ama başkası için çekici kılan bir şeydir. Aslında ilişkilerde arzu nesneleri yaratırız ve muhakkak eksiktir. Yoksa tam olsa; A kişisiyle B kişisi arasındaki farkı anlayamazdık. Diğerlerinden ayıramazdık. Bülent Somay'ın bir kitabı var. Adı 'Bir Şeyler Eksik'.

Sinem : Gerçek; bir oyun, bir kurgu mudur?

K5 : İnsan anlam üreten hayvandır. Bizden bağımsız bir gerçek olduğunu zannediyoruz ve onun peşinde koşuyoruz.

Sinem : Yavaş şehir olarak tanımlanan Seferihisar'ı bahsi geçen kavramlar bağlamında değerlendirmek ister misiniz?

K5 : Sakin şehir de gerçek değil, gerçeklik kaybı orada da var. Sakin şehir de satılan bir şey. Nasıl hayatın ritmini yakalayın diye zihinsel bir ambalaj geçiriyorsanız, sakin şehir de başka bir paket. Geleneksel dünyada kimse öyle bir şey demiyordu, yaşıyordu. Biz modern dünya da böyle kavramlar üretiyoruz. Sakin şehir diyor ki; hayatın geri kalanı o kadar karmaşık ki, biz sakin şehir konsepti üzerinden bunu satıyoruz. Bu da sadece başka bir satış stratejisi, ambalaj.

KİŞİ : K6, MİMAR, Erkek, 30 yaş ve üstü
YER : TAŞKIŞLA ODASI, 2013
K6 GÖRÜŞME METNİ

Sinem : Konum; “mekanın yeniden üretiminde eksiklik ve devinim”dir. Mekanda Eksiklik kavramı üzerine bir araştırma yapıyorum. “Eksiklik mükemmeliyettir” söyleminden hareketle eksiklik kavramının izini sürmeye devam ediyorum. Bu kavramın mekanın yeniden üretimi ile ilişkisini bakıyorum. Bilim, sanat ve kültür alanında kavramın açılımını yaptım. Bu kavramsal çerçeve bağlamında, Taşkışla, AKM, SES binalarını zaman içinde mekânsal değişim dönüşüm geçirdiği için “eylemi tamamlanmamış mekan” olarak betimledim. Bu tez kapsamında mimarlığın değişim dönüşüm potansiyelini, mekanın yeniden üretilme olasılıklarını tartışmak için uzman görüşlerinin söylem analizini yapacağım.

Sinem: Eksiklik kavramının sizde çağrışım yapan anlamları nelerdir?

K6 : Bitmemişlik, tamamlanmamışlık olabilir. Bu da bizi süreç kavramına götürüyor olabilir. Henüz finalize edilmediğini düşündürüyor olabilir. Mükemmel diye tariflenen bir şey varsa ona ulaşamamış olmak, belki hatalı veya defolu olarak düşünülüyor olabilir. Belki mimarlık öğrencileri stüdyolarında işlerin bitmemiş yarım kalıyor olması sizi rahatsız etmiyor, istenen de olabilir.

Sinem: Mekanın yeniden üretim dinamikleri nelerdir? Bu süreçle eksiklik kavramı arasında sizce nasıl bir ilişki kurulabilir?

K6 : Eksiklik, mekanın yeniden üretilmesine olanak sağlıyor olabilir. Bazı şeylerin tamamlanmamış olması, her kullanıcıyla yeniden tarifleniyor olma durumunu getirebilir. Neyin eksik bırakıldığıyla da ilgili olabilir. Belli bir dönemde açık mekan olarak tariflenen şeylere de bizi götürebilecek; fiziksel olarak mekan tasarımı her defasında kullanıcısıyla işlevlenecek mekanlar. Net bir tarifi olmayan, net bir fonksiyona ve tipolojiye oturtulmamış mekanlar olabilir. Burada da fonksiyonun mekana birebir yansımalarının eksik bırakıldığını düşünüyor olabiliriz. Ama Lefebvre’e bakarsak; fizikseli çok değişmeden, sosyal olarak yeniden üretiyor, içinde yaşanan olaylar (event) değişiyor ve mekan her defasında yeniden başka bir dönüşüm geçiriyorsa eksiklikle nasıl bağdaştırabilirim. Tam oturtamıyorum. Orada kritik olan karşılaşmalara olanak tanıyor olması olabilir. Bu da bizi biraz heterotopyalara götürebilir. Örneğin; Taksim Meydanı her defasında yeniden tariflemek için de, galiba belli bir noktada yer alıyor olmak gerekiyor. Öteki denebilecek karakterlerin bir araya gelmesini sağlayacak, aracılık edecek bir mekan olması gerekiyor. Bunu eksiklik kavramıyla nasıl bağdaştırırım, bilemiyorum.

Sinem : Mekan birey arasında simbiyotik bir ilişki olduğu söyleniyor. Bu konudaki düşünceleriniz nasıldır?

K6 : Bireyin ilişki kurduğu farklı mekan tipleri var. Uzun süre barındığın, kişiselleştirdiğin mekansa; mekan da seni dönüştürmeye başlıyor, sen de o mekanı dönüştürmeye başlıyorsun. Kısa sürede geçtiğin, bir kentsel mekan veya kamusal alansa; oradaki ilişkinin simbiyotiklik seviyesi senin kendi bedenle daha uzun süre kişiselleştirdiğin mekanla aynı olmayabilir. Üst söylemde birbirlerini dönüştürürler diye söylenir ama gerçekten tüm mekan karşılıklarında böyle midir.

Sinem : Mekanda devinim nasıl gerçekleşir?

K6 : Bunu da farklı birkaç farklı perspektiften cevaplamak mümkün olabilir. Yeni teknolojilerle mekanın statik yapısı dinamik bir yapıya da dönüştürülebiliyor dolayısıyla o kendi kendine devingen bir şeye de dönüşebiliyor. Belli algoritmalarla ya da kendi mekanizmalarıyla kodları dönüştürerek. Hypersurface gibi harekete cevap veren mekanlar olabiliyor. Memorable'lar üretilmeye başladı, bana birebir cevap verebiliyor. Bunu statik olarak yapmıyor da daha devingen bir şekilde, değişip dönüşen canlı bir organizma gibi olabiliyor. Bir taraftan da mekan statik, sabit kalmaya devam etse de acaba devinmeye devam eder mi? İnsanın zihninde kurduğu mekansallık her defasında yeniden değişip, dönüşüyor diyebiliriz. Önceki sorudaki simbiyotik ilişkiyle de bağlantılı olabilir. Mekanla nasıl ilişki kurduğum ve mekanı kendi zihnimde nasıl yeniden ürettiğim noktasında devingen bir hal alıyor olabilir. Kritik nokta mekanın derin bir yapısının olması olabilir. Her defasında o mekanda bulunduğum da, o mekan bana yeni şeyler söyleyebilme potansiyeline sahipse belki de gerçekten devingendir. Daha yüzeysel ya da klişeleşmiş şeyler empoze ediyorsa belki o zaman orada birkaç kere de bulunsam çok benzer deneyimler hissediyor olabilirim. Dolayısıyla mekanın devimini sadece teknolojik gelişmelere ve nanoteknolojik malzemelere bağlamak yerine belki gerçekten bir antik yapı da devingen bir karaktere sahip olabilir. O derinliği içinde barındırıyordur ve deneyim üzerinden okursak, her defasında farklı bir deneyim yaratmama aracılık ediyordur.

Sinem : Eksiklik ve Devinim kavramları mekanın yeniden üretiminde nasıl dinamo etkisi yaratır?

K6 : Bir şeylerin eksik olma durumunda bir şeyler eksikse, sen her defasında bir şeyleri tamamlar pozisyona gelebilirsin. Ama ağzına kadar dolmuşsa ve senin ona müdahil olman mümkün değilse onu içselleştirmen sorun yaratıyor olabilir. Her defasında yeni bir deneyim derken, bazı şeyler tamamlanmamışsa her kullanıcıyla yeniden tarifleme potansiyeline sahip olabileceğini gösterebilir. O derin yapı kavramıyla ilişkili galiba. Bazı ilişkileri muğlaklaştırarak yapmak mümkün olabilir. Belki neyi eksik bıraktığını da tariflemiyorsundur çünkü eksik kısmı tarifliyor olmak da tamamlanmış bir süreci tarifliyor olabilir. Sürecin devingen olmasını bazı şeyleri kullanıcıya bırakarak veya atmosfer şartlarına bırakarak. Her şeyi o noktada tasarlamayıp veya atmosferik değişikliklere cevap verecek materyaller kullanmak ve tasarımcını kendini o süreçten çekmesi, o noktayı eksik bırakması olabilir. Mekanın kendi dinamiği içerisinde geçirdiği dönüşüm de bazı şeylerin eksik bırakılmasıyla ilgili.

Sinem : Bugün tasarım dünyasında 'Gerçeklik Kaybı' diye bir sorunsal olduğu ortaya konuluyor. Bu konudaki düşünceleriniz nelerdir?

K6 : Büyük bir soru ama belki tözle özün ilişkisinin iyi kuruluyor olma noktasında bir gerçek yaratıyordur diye düşünersek her şeyin aşırı tüketiliyor olma durumu gerçeklik duygumuzu yok ediyor diyebilirim. Bazı şeylerin kopya edilerek aşırı derecede üretiliyor olması. Örneğin Sinpaş Bosphorus Yalılar efendilerini arıyor diye satıyor. Çünkü artık ne efendiler, ne de yalı hayatı yok. Sunulan yapıların dış cephesi farklılaşsa da içi aynı. Eski tartışmalardan, bina cephelerinin enformasyon yüzeylerine dönüşmesi ve bizim buna sürekli maruz kalıyor olmamız; hem zihinsel sığramalarımızın sayısını çok arttırıyor hem de biz aslında fiziksel olarak başka, zihinsel olarak ise başka mekanlara gidiyoruz. Benzer bir durum hızlı taşıma araçlarında ve

yer altı mekanlarında metrolarda biraz karanlık ve zamansız bir ortamda, bir yerden bir yere çok hızlı hareket ederken de. Oralarda da gerçeklik duygusu sekteye uğrayabilir. Örneğin Taksim meydanını deneyimliyorum ve sonra Maslak'tan çıkıyorum. Aslında metro o iki noktayı birbirine biraz yaklaştırıyor ve yapııştırıyor. Bu da yeni bir gerçeklik. Tabi bu olumsuz olarak metrolar bizim gerçekliğimizi azaltıyor değil de, yeni gerçeklikler tarifliyor. Sadece farkında olmak, çünkü aradaki kopma da başka yeni aralıklar açmamıza aracılık ediyor. Bu kentsel deneyimin farklı bir gerçekliğinin olduğu bu bağlamda da Kevin Lynch'in Kent İmajlarında gerçekliğinin kaymasına neden oluyor. Ama yeni tariflere de neden oluyor olabilir. Hem hareketimin benim bedenimin kendi kapasitesinin üzerine çıkması hem de yer altında yapılıyor ve kentten birebir bağının kopuyor olması da yeni gerçeklik sağlıyor.

Sinem : Tüketim mekanını nasıl tanımlarsınız?

K6 : Neyin tüketilmesi. Üretim dediğimiz şey biraz düşünmeyi ve vakit geçirmeyi de gerektiren bir şey. İllaki fabrika gibi bir şeyin üretim yapıyor olması gerekmiyor. Kendime dönüp veya içinde bulunduğum mekanla eyleyip, oradan da bir şeyler üretebiliyor olmam da bir tür üretim. Tüketim mekanında hiç bir şeye fırsat yok. Hızlı olması dolayısıyla benim mekânsal deneyimimi de tüketiyor olması. Mesela, franchising ile dünyanın her yerinde her şeyin aynı tip olması. Starbucks, Mc Donalds gibi yerlerde oturma deneyimi pek fark etmiyor. Tabiki yerle de alakası var ama içme şeklin, içtiğin şey etkili. İstanbul içindeki zincir marketler ve tasarım ilkeleri; mekânsal iç organizasyonları o kadar benzetiliyor ki artık o mekanı tüketmeye başlıyorsunuz. Çünkü size söylediği yeni bir şey yok yani sizle ilişki kuramaz hale geliyor. O noktada da yeni bir mekânsal deneyim sunmamış oluyor. O noktada da mekanı da tüketmeye başlıyorsunuz.

Sinem : Tüketim mekanı ile eksiklik, devinim, gerçeklik kaybı arasında nasıl bir ilişki kurulabilir?

K6 : Tüketim mekanları eksik bırakılmış mekanlar mıdır gibi sorsak. Neyi eksik. Dediğim gibi tek tipleşme, mass production ilkesine uygun oluyor olma. Seri üretim farklılığı eksik bırakıyor desek, zorlama olabilir. Mekanda bazı şeylerin eksik bırakılıyor olmasıyla, tasarım sürecinde kasti olarak böyle olmasıyla tüketim mekanında böyle olması aynı şey değil gibi geliyor. Farklı ideoloji ve arka planların ürettiği. Tüketim mekanları çok da devinmeye müsait değil gibi. Zaten tükettiğin bir şeyi devinime sokup yeniden üretmen ne kadar mümkün bilmiyorum.

Sinem : 'Eylemi tamamlanmamış mekan' sizde nasıl bir çağrışım yapıyor?

K6 : Hangi eylem için tasarlandığı ortaya konmamış mekan olabilir. Tipolojilere oturmayan. Ama mekanın özünden, kendi ontolojisinden konuşmaya çalışıyorum. İdeolojiler, politikalar yüklemekten çünkü belli bir siyasi görüşün eylemini yerine getiremiyor olması başka bir şey. Gezi Parkının geçirdiği dönüşümde, eylemini ne kadar tamamladığı tartışılır. Kendi ontolojiden kaynaklanmıyor da üstüne eklenen ve politikanın üstündeki baskısından kaynaklı dönüşümler geçiyor. O başka bir şey ve mekanı kendi özünden konuşuyorsak başka.

Sinem : Politik etki de kullanıcıda itici güç yapıp, baskıyla onu harekete geçiriyor olamaz mı?

K6 : Bir kriz durumu yaratıyor ve kriz de tetikleyebilir. Ama sonuç kimin lehine biter, kazanan mekan mıdır, kullanıcı mıdır. Gezi parkı üzerinden düşünürsek bir sürü; şenlikler ve pikniklerle yeni eylemler kazandı. Parkın ortadan kalma riskinden, dayatmalardan ve alanın fiziksel olarak kırılmasından önce yoktu. Bu da yaratıcı bir güce, kullanıcıda farkındalık yaratmaya dönüşebilir. AKM'deki fonksiyonların, DOB'nin şu an Üsküdar'daki Tütün Deposunda yer alması. Eksiklik eksenini üzerinde düşünüyor olmak, onun o eksik kısmı daha ontolojik bir şey gibi geliyor da bunlar üstüne eklenen söylemler. Mekanı üretmek böyle bir şey bu politikalar da yeniden üretiyor.

Sinem : İstanbul'da eylemi tamamlanmamış üç binayı (AKM, SES & Taşkışla) mekânsal eksiklik ve devinim açısından nasıl değerlendirirsiniz?

K6 : O örnekler doğru örnekler midir, diye düşünürüm. Mesela Taşkışla veya SES için eylemi tamamlanmamış mekan der miyim. Sen nasıl seçtin?

Sinem : Sadece fiziksel değil, örneğin Taşkışla'nın koridorlarındaki potansiyel; bir gün sergiye, bir gün sınıfa dönüşüyor. Zihinsel, fiziksel ve toplumsal mekânsal inşa süreçlerini de barındırabilecek bazı binaları ele alıyorum.

K6 : Taşkışla için düşünürsek, olanak sağlayan belki 'boşluk' kavramı. Çok tarifli olmayan büyük boşluklar bırakılmış koridorlar ve stüdyolar var. O yüzden bir çok şeyi olanaklı hale getiriyor. 'Esneklik' olgusu var. Datashow'u duvara yansıtmak, masaları birleştirip toplantı yapmak veya bale dersi için olanakları sağlıyor. Bu da belki mekan dediğimiz şeyi boşluk olarak kurgulayıp, dikte edici şekilde doldurmamak aracılık ediyor olabilir. Ama eylemi tamamlanmamış mekanla, bir çok eylemi yapmana aracılık eden mekan aynı şey midir? Başka bir örnek vermem gerekse, gerçekten ne olduğu belli olmayan, hiçbir eylemi tamamlanmamış mekanlar aklıma gelebilirdi. Mesela Taşkışla'nın eğitim eylemi onlarca yıldır süregeliyor, aslında ona göre dönüşmüş bir şeyler de var. Silahtarağa'nın elektrik Santrali'nin bir kısmı müzeleşmiş ve o eylemini de tamamlamış da denilebilir. Başka şeylere olanak tanıyor ama bir yandan da burası müze burası okul tanımı var. Mesela Tscumi'nin Folie'leri, ne olduğu hiç belli olmayan, kullanıcısının tarifleyeceği ve eylemini kimsenin bilmediği bir örnek.

Sinem : Yavaş şehir olarak tanımlanan Seferihisar'ı bahsi geçen kavramlar bağlamında değerlendirmek ister misiniz?

K6 : Ben Seferihisar'ı görmedim. Şimdi kapitalist çarkın içindeyiz. Otantik olan, özgü, kendiliğinden olagelmiş bir şey paketlenip tekrar çarkın içine sokuluyor. Mesela organik tarım beni rahatsız ediyor. Köyde para vermeden yediğin; çürük, kurdu da olan, dışı mumlanmayan elmalar vardı. Hayatın bir parçasıydı. Her şeyin konsepte dönüştüğü; yüksek maliyetli ürünün, geri dönüşmeyen kraft kağıtlara sarılıp tekrar çarkın içine getiriliyor olması, tüketim toplumunun devamı gibi. Kırsal özentileri kent hayatına getirmeye çalışıp paketlemek. Yavaş şehir kavramı da bazı noktalarda desteklenmeli gibi geliyor. Çünkü öyle bir çarkın içindeyiz ki çiftçi tohumunu bile yetiştiremiyor. Bir mahsul veren tohum empoze ediliyor ki, daha çok satılıp kazanılsın. Tohum Takas Şenlikleri bildiğim kadarıyla yapma şansını yaratıyor. Ancak bahsedilen kavramlarla ilgili Seferihisar hakkında başka bir fikrim yok.

KİŞİ : K7, MİMAR, Kadın, 30 yaş ve üstü
YER : TAŞKIŞLA ODASI, 2013
K7 GÖRÜŞME METNİ

Sinem : Konum; “mekanın yeniden üretiminde eksiklik ve devinim”dir. Mekanda Eksiklik kavramı üzerine bir araştırma yapıyorum. “Eksiklik mükemmeliyettir” söyleminden hareketle eksiklik kavramının izini sürmeye devam ediyorum. Bu kavramın mekanın yeniden üretimi ile ilişkisini bakıyorum. Bilim, sanat ve kültür alanında kavramın açılımını yaptım. Bu kavramsal çerçeve bağlamında, Taşkişla, AKM, SES binalarını zaman içinde mekânsal değişim dönüşüm geçirdiği için “eylemi tamamlanmamış mekan” olarak betimledim. Bu tez kapsamında mimarlığın değişim dönüşüm potansiyelini, mekanın yeniden üretilme olasılıklarını tartışmak için uzman görüşlerinin söylem analizini yapacağım.

Sinem: Eksiklik kavramının sizde çağrışım yapan anlamları nelerdir?

K7 : Bir eksiklikten söz ediyorsak, bir tam tahayyülümüz olmalı ki, bir şeylerin eksik olduğunu söyleyebilelim. Tamamlanmışlık ya da tamlıkla var olabilir. O tahayyüle uymuyorsa, onun üzerinden eksikliği tarif ederiz gibi geliyor.

Sinem: Mekanın yeniden üretim dinamikleri nelerdir? Bu süreçle eksiklik kavramı arasında sizce nasıl bir ilişki kurulabilir?

K7 : Mekanı; somut - fiziksel gerçeklik parçası ve zihinsel bir kuruluş olarak da kavrayabiliriz. Zihinsel bir kuruluş olarak biraz da toplumsal kavramaya başladığımızda, her yeni kavrayış onun sürekli yeniden üretimi oluyor. Bir de fiziksel olursa da onun temsilleri üretiliyor. Mesela fotoğrafını çekiyoruz, çizimini yapıyoruz, üzerine fikir üretiliyor ya da üzerine öykü yazıyoruz. Bir sürü toplumsal dinamiğin ürettiği, insan zihninin ve duygularının ürettiği bir şey, bir yandan da hep mekan üzerine düşünüyoruz. Mekanın her yeniden üretimi eksikliği tamamlamaya dair gibi görülebilir. Bir tam varsa ki sürekli değişen dönüşen bir şey olduğundan ulaşılabilir bir şey olmasa gerek; benim mekanı her yeniden üretimim belki eksikliği kapatmak üzere onu ittiren bir kapatma tahayyülü olabilir. Her yazı, her farklı kavrayış. Tabi ki herkesin tam tahayyülü, hayalleri, arzuları farklı olacaktır. Yani bitmeyecek bir süreç. Eksiklik negatif sebebi de tamın karşıtı olduğu için. Tam yoksa eksik vardır ama nihai hedef tama ulaşmak, sahip olmaktır. Tamın zaten olamayacağını, yani hep tamamlanıyor olmasından hareketle her eksiklik tespiti o tama getirilen bence de yeni bir yorum, olasılık, yeni bir arzu, hayaldir. Öyle bakarsan eksikliği potansiyel gibi görmeye başlarsın.

Sinem : Mekan birey arasında simbiyotik bir ilişki olduğu söyleniyor. Bu konudaki düşünceleriniz nasıldır?

K7 : Mekan inşa edilen bir şey, onu karmaşık süreçlerle inşa eden de insan. İnsan onu ya toplumsal olarak bir takım dinamiklerle inşa ediyor. Mekan, toplumsal ve bireysel olarak inşa ediliyor. Her inşa edilen mekan da insanları değiştiriyor. Birbiriyle yaşama değil de birbiriyle etkileşim haliyle dönüştürme ilişkisi var.

Sinem : Mekanda devinim nasıl gerçekleşir?

K7 : Fiziksel kuruluşu zihinsel kuruluşuna yaklaştırmaya çalışan, mekan hareketli olabilir. Genel kavrayışa göre sabit olan mekanın o sabitliğiyle didişen bir

mekan inşa edilebilir. Fiziksel düşünürsek; sürekli değişen ya da zamanın etkileriyle değişen olabilir. İçine yerleşen ya da bir mekandan geçen her insanın kavrayışında. O kavrayış da sadece o insanda kapalı kalmıyor toplumsala dönüşüyor. Toplumsal olarak o kavrayışların yayılımıyla o mekanın deviniminden söz edilebilir. Basitçe o mekanın bir sürü fotoğrafının dolaşımında olması bir devinim olabilir.

Sinem : Eksiklik ve Devinim kavramları mekanın yeniden üretiminde nasıl dinamo etkisi yaratır?

K7 : Mekanın yeniden üretimi doğal olarak sürekli gerçekleşen bir şey, her mekânsal deneyim yaşadığımda aslında o mekanı yeniden üretiyorum. Her farklı kişi de mekânsal deneyimi yaşadığında, bir mekanın fotoğrafını çektiğinde, üzerine bir metin yazdığında, hatırladığında, doğal bir süreçle yeniden üretiyor. Eksiklik ve devinim için içine girince zaten doğal yaşanan süreç olmaktan ileri gidilip bunun hakkında düşünmeye başladığımız zaman, bilinçli olarak provoke etme amacında oluyoruz. O anlamda da eksiklik ve devinim bir yönelim veriyor. Eksiklik hayal et diyor, arzularını bil - bul ve belki de eksikliği tamamlama. Her yeniden üretim bir tamamlama girişimi. Sadece bu girişimde nihai bir son hedefliyor muyum, yoksa onun çok açık bir süreç olduğunu mu düşünüyorum. Orada ikiye ayrılıyor. Açık bir süreç olduğunu düşünüyorsam; her yeni arzuyla, hayalle, her farklı toplumsal kurduğum ilişkiyle o mekanı yeniden yeniden üretmeye devam edeceğim. Her defasında bir eksikliğine müdahil olacağım. Eksiklik ve devinim kavramları mekanın yeniden üretimini gündeme getirmek, daha provokatif hale getiriyor.

Sinem : Bugün tasarım dünyasında ‘Gerçeklik Kaybı’ diye bir sorunsal olduğu ortaya konuluyor. Bu konudaki düşünceleriniz nelerdir?

K7 : Öyle düşünmüyorum. Her şey son derece sert, gerçek. Fazlaca kurgulanmaya çalışılan, her dönemin baskın mekânsal üretim pratiği - eğilimi oluyor. Bu baskın tavırla mekanlar üretiliyor. Örneğin; tema parklar, AVM’ler, müzeler. Her şeyin son derece kurgulu olduğu (hareketin, yönelimlerin, davranışların), bir yandan da bireye özgür ve hayal ettiğin mekandasının empoze edildiği baskın mekânsal kurulum pratiği var. Belki o anlamda gerçeklik kaybından söz edilebilir. Bir yandan da kendisi açığa çıkmış sert bir gerçek. Mekanın o baskın denetleyiciliği devam ediyor. Kamusal alanlarda da, her şeyin yeri, yönelimi belli, tertemiz ve denetimi yüksek mekanlar üretilmeye çalışılıyor.

Sinem : Tüketim mekanını nasıl tanımlarsınız?

K7 : Bizzat tüketime hizmet için kurgulu mekanlar. AVM’ler olduğu gibi mesela İstiklal Caddesi de yapılan müdahalelerle daha da öyle bir yer. Tüketimi çoğaltmak, yaymak, doğal yaşamın parçası haline getirmek üzere kurgulamış mekanlar. Bir de mekanın bizzat kendisi tüketim nesnesi olabilir. Binayı görmeye gitmek gibi.

Sinem : Tüketim mekanı ile eksiklik, devinim, gerçeklik kaybı arasında nasıl bir ilişki kurulabilir?

K7 : Tüketim toplumu, bir sürü sistem birlikte çalışarak bu toplumsal kurguyu oluşturuyor. Ekonomik, politik, iletişime yönelik sistemler senkronize çalışarak bu tüketim toplumunu kuruyorlar. Dolayısıyla bugün baskın bir (senin gerçekliğinin kaybı, benim denetimin yüksekliği dediğim) mekânsal

Üretim pratiğinin elbette tüketim toplumu kurgusu ve onu çalıştıran ilişkiler ve mekanizmalar açıyla tabi ki doğrudan ilişkisi var. Zaten onun talep ettiği şey olarak, o onu üretiyor. Eksiklik, farklı toplumsal aktörler tarafından çok farklı yorumlanabilir. Senin gibi biri provokatif, başka türlü mekanı üretmek-kavramak mümkün. O yüzden bu kavramı kullanın hayal edin arzulayın derken; başka bir aktör de şu bölgeyi silip süpürüp üstüne AVM veya rezidans yaparak bir eksikliği tamamlama yaklaşımında olabilir. Devinim de sürekli çatışmalar alanı. Egemen sistemler, pek çok bireysel pek çok inisiyatif ve kolektif var. Herkesin çıkarı farklı farklı açılardan, bunlar İstanbul gibi metropollerde sürekli çatışma halindeler. Bu çatışmalar fiziksel ve zihinsel kavrayışta devinimi getiriyor.

Sinem : 'Eylemi tamamlanmamış mekan' sizde nasıl bir çağrışım yapıyor?

K7 : Hiç bir zaman tamamlanmamıştır. Bir mimar, girişi, çıkışı, ışığı oraya dair her şeyi düşünüp tasarlamaya çalışan bir mimar tipi her şeyi hayal eder mi. Yani orada olası gerçekleşebilecek eylemleri nclleyebileceğini, tahayyül edebileceğini düşünebilir mi. Doğal olarak yaşama dair her deneyim yeniden bir tamamlanmamışlık üretiyor. Belki yüzyıl önce, herhalde öyle tahayyül ediyorlardı ama bugün mümkün olmadığını biliyoruz.

Sinem : İstanbul'da eylemi tamamlanmamış  binayı (AKM, SES & Taşkışla) mekânsal eksiklik ve devinim açısından nasıl değerlendirirsiniz?

K7 : Genellikle bir takım toplumsal aktörler, yaşamsal dinamikler, iktidar mesela SES'i, Taşkışla'yı, AKM'yi denetlemeye, paketlemeye alışıyor. O yapı içinde geçen yaşama dair bir vizyonları, arzuları, kontrol etmekle ilgili ya da bir takım çıkarları var. Bunu bizzat kendini dönüştürerek, içine yerleşen programlarla, giriş kapıları (denetim) veya yapılar hakkında toplumsal iletişim ağına yayılan imajla kurgulamaya çalışıyorlar. Sürekli yeniden üretilmeye çalışılıyor. Eylemi tamamlatmaya çalışan ilişki ağları var. Hayat devam ediyorsa potansiyel, yeni anlamlar, deneyimler üretme de devam edecek. Sürekli bir devinim söz konusu mu? Örneğin Silahtarağa dönüştü ve sabitlendi. Tabi içsel dinamikleri, devinimleri var ama çeperiyle, yapılarıyla paketlenen bir hayat da var. Belki de kaçınılmaz olarak var. Açıklığı seven bir hayatsa yeni olasılıklara evrilme süreci hızlıdır. Açıklığı sevmeyen hayatsa o paket için de sabit kalacaktır. Taşkışla'daki hayat biraz daha açıklığa dair, bir sürü öğrencisiyle, inisiyatifiyle. Sürekli de bir çatışma var. Talepler ve okulun denetim mekanizmasıyla da ilişki içerisindeler. Tabiki salt mekanın karakteriyle ilgili değil, içindeki programın ve yaşayan insanların üretmeye dair bir takım arzuları var. atışacaklar, kazanmaya çalışacaklar, sürekli bir mücadele olacak.

Sinem : Yavaş şehir olarak tanımlanan Seferihisar'ı bahsi geçen kavramlar bağlamında değerlendirmek ister misiniz?

K7 : Bir takım küresel ağlara ve egemenliğine karşı özellikle tarımsal açıdan yerel tohum üzerine, pazar mantığı-dağılım, kooperatifli örgütlenme modeli (rn ulaştırma) var o anlamda çok alternatif model geliştirdiler gibi algılanıyor. Gıda endüstrisi, gıda üzerinden kurulan küresel hakimiyet hayati, ciddi bir mesele küresel ısınma gibi. Örneğin yavaş şehir olmadan önce bisiklete binilebiliyorken şimdi kalabalıkta binilemiyor. Ama çok aşırı bir hareketlilik, turizm patlaması yok. Son yıllarda turizmle ilişkisi açısından, acayip bir kökten değişim görmedim.

KİŞİ : K8, MİMAR, Kadın, 30 yaş ve üstü
YER : TAŞKIŞLA ÇATI SINIFI, 2013
K8 GÖRÜŞME METNİ

Sinem : Konum; “mekanın yeniden üretiminde eksiklik ve devinim”dir. Mekanda Eksiklik kavramı üzerine bir araştırma yapıyorum. “Eksiklik mükemmeliyettir” söyleminden hareketle eksiklik kavramının izini sürmeye devam ediyorum. Bu kavramın mekanın yeniden üretimi ile ilişkisini bakıyorum. Bilim, sanat ve kültür alanında kavramın açılımını yaptım. Bu kavramsal çerçeve bağlamında, Taşkişla, AKM, SES binalarını zaman içinde mekânsal değişim dönüşüm geçirdiği için “eylemi tamamlanmamış mekan” olarak betimledim. Bu tez kapsamında mimarlığın değişim dönüşüm potansiyelini, mekanın yeniden üretilme olasılıklarını tartışmak için uzman görüşlerinin söylem analizini yapacağım.

Sinem: Eksiklik kavramının sizde çağrışım yapan anlamları nelerdir?

K8 : Bir tamamlanmamışlık var. Yapımı, süreci tamamlanmamış olmak. Belki sürecin tamamlanmamış olması iyi bir şey yoksa ölmüş, yok olmuş demek olabilirdi. Bir kopma kopukluk, uzvu olmamak veya sonradan parçaların yok olmuş, kaldırılmış olması olabilir. Belki de mesleki deformasyon olarak hep görsel düşünüyoruz. Kendine benzer diğerleri ordayken bazılarının olmaması. Eksik olmayanlarla beraber fark ediliyor olabilir, var olanları görüyoruz ki algılayabiliyoruz.

Sinem: Mekanın yeniden üretim dinamikleri nelerdir? Bu süreçle eksiklik kavramı arasında sizce nasıl bir ilişki kurulabilir?

K8 : Çoğu zaman yapısal özellikleri verili, yapımı inşası bitmiş bir sürecin içine giriyoruz. Bu okul, evimiz, sokaklar, Taksim Meydanı veya bir vapur olabilir. Farklı mekanların yeniden üretilebilmesi için öznenin rolü var. Kendi deneyimimizle anlamlandırmış, yeni algılayışlar üretmiş oluyoruz. Bu zihinsel olarak, belleğimizde de veya mekanı kullanıp deneyimlerken o deneyim aslında o fiziksel mekanın üzerine düşen başka bir üretim oluyor. Politik olaylar, toplumsal etkinlikler, bir araya gelişler, ayaklanmalar yani etkileşim kaynaklı topluluk halindeki insan hareketleri (toplumsal olaylar) bunlar da yeniden üretimi sağlıyor. Örneğin, Taksim Meydanı'yla hatırlanan (bellek) 1 Mayıs olayları. Aslında orada meydanın fiziksel niteliklerinin tek başına değil de olayla hatırlanıyor. Tüm bunlar katmanlaştınca hakların savunulduğu, fikirlerin ifade edildiği, bir araya gelinen bir yere dönüşüyor.

Sinem : Mekan birey arasında simbiotik bir ilişki olduğu söyleniyor. Bu konudaki düşünceleriniz nasıldır?

K8 : Mekan da bizi biçimlendiriyor. Biz de mekanı biçimlendiriyoruz. Eşyalarla veya duvarları değiştirerek, ekleyerek. Mekan bize bir yaşama biçimi, hareket kurgusu öneriyor. Mesela, içinde insan olmayan terkedilen mekanların yaşamı da sonlanır. Mekanın bizi yönlendirmesi, bakış açıları. Bu yönlendirme; oturma, iletişim kurma olumlu veya izole olma gibi farklı olabilir. Metaforik olarak simbiyosis mekanın da canlı olduğu ön kabulü olur. Mekanın da değişen ve hareket eden olduğu düşünülebilir.

Sinem : Mekanda devinim nasıl gerçekleşir?

K8 : Aslında simbiyosiste bahsettiğimiz gibi. Onun canlı ve değişen bir şey olduğu kabulü yapmak. Bunun da tasarım için yaratıcı başlangıçlar sağlayacağını düşünüyorum. Bizim ve mekanın devinimi çok kanallı etkileşimli, tasarım ortamında farkındalık sağlayabilir. Mekan bazen dikte ediyor bazen yönlendiriyor.

Sinem : Eksiklik ve Devinim kavramları mekanın yeniden üretiminde nasıl dinamo etkisi yaratır?

K8 : Devinim yönlendirmeye yeniden üretimin önünü açmış oluyor. Eksiklik, tamamlamayı getireceği için o da bir yeniden üretim hatta eksikliğin nasıl algılandığı, yorumlandığı bile yeniden üretim. Herkes farklı görecektir bu da yaratıcı yaşamı, mekanı oluşturma parçası olarak söylüyorum.

Sinem : Bugün tasarım dünyasında ‘Gerçeklik Kaybı’ diye bir sorunsal olduğu ortaya konuluyor. Bu konudaki düşünceleriniz nelerdir?

K8 : Metalaşma gibi. Biz gerçek durumlarla uğraşmak yerine ele geçirebildiğimiz, satın alabildiğimiz, kaydedebildiğimiz, alışverişin parçası olan bir deneyim gibi oluyor. O hayatı yaşama biçimin bile, nasıl yaşadığın bile metalaştırdığın zaman varmış gibi oluyor. Onun karşısında daha gerçek bir deneyim varsa, o metalaşma daha gerçek deneyimlerin algılanmasına engel oluyor. Örneğin Kapadokya’yı merak ediyoruz ama orayı koklamak, çiçek toplamak yerine, internet üzerinden başkalarının kamuya paylaştığı deneyimleri kaydediyoruz. Gerçek, deneyimi kopyalanamayan şey. Öznenin deneyimini simule edebilecek bir şey yok, simule etmek bile başka bir şey.

Sinem : Tüketim mekanını nasıl tanımlarsınız? Tüketim mekanı ile eksiklik, devinim, gerçeklik kaybı arasında nasıl bir ilişki kurulabilir?

K8 : Tüketim mekanı kopyalar üzerinden deneyimi kopyalayan bir durum. Her şeyin metalaştığı, satın alınabilirlik döngüsüne sokulduğu buna hizmet mekanı. Soyut ve somut şeyler de o döngüde. Bugünkü ortam nasıl bir imaja sahip olabileceğini bile düşündürüyor. Dolayısıyla görünen ve görünmeyen her şeyin elde edilebileceği kabulünü bize yerleştiriyor.

Sinem : ‘Eylemi tamamlanmamış mekan’ sizde nasıl bir çağrışım yapıyor?

K8 : Zaten hiç bir mekanda eylem tamamlanmıyor. Bir mezarlık için de böyle söyleyebiliriz.

Sinem : İstanbul’da eylemi tamamlanmamış üç binayı (AKM, SES & Taşkışla) mekânsal eksiklik ve devinim açısından nasıl değerlendirirsiniz?

K8 : Mesela Taşkışla’da mekânsal devinim açısından koridorlar önemli. Mekânsal devinimi sağlayan yatayda metrelerce dolaştıran koridorları olan yayvan bir yapı. Ulaşım için epey yol katetmek gerekiyor. Bir yaşama biçimi getiriyor. İnsanlarla veya mekanlarla buluşmak için farklı koordinatlara gitmemi sağlarken, mekanlar arası uzaklık, onları görememem, insanlarla etkileşimi sağlayamamam Taşkışla’nın bir özelliği. Kürsüler ve ayrı konumlanmaları izole çalışma ortamları getiriyor. Bu iletişim kopukluğu için de farklı davranış paternleri geliştiriyoruz. Mesela telefon etmek gibi. Bizim davranışlarımızı haritalasanız, başka bir yapıya göre davranışlarımızın farklı

olduğunu görebilirsiniz. O mekansallığı kullanma biçimimiz de mekanın yeniden üretimini etkiliyor. SES için ayrık yapılar yani mekânsal bir bütünlük hissedilemiyor.

Sinem : Yavaş şehir olarak tanımlanan Seferihisar'ı bahsi geçen kavramlar bağlamında değerlendirmek ister misiniz?

K8 : Seferihisar'ı hiç görmedim.

KİŞİ : K9, MİMAR, Kadın, 30 yaş ve üstü
YER : TAŞKIŞLA ODASI, 2013
K9 GÖRÜŞME METNİ

Sinem : Konum; “mekanın yeniden üretiminde eksiklik ve devinim”dir. Mekanda Eksiklik kavramı üzerine bir araştırma yapıyorum. “Eksiklik mükemmeliyettir” söyleminden hareketle eksiklik kavramının izini sürmeye devam ediyorum. Bu kavramın Mekanın yeniden üretimi ile ilişkisini bakıyorum. Bilim, Sanat ve kültür alanında kavramın açılımını yaptım. Bu kavramsal çerçeve bağlamında, Taşkışla, AKM, SES binalarını zaman içinde mekânsal değişim dönüşüm geçirdiği için “eylemi tamamlanmamış mekan” olarak betimledim. Bu tez kapsamında mimarlığın değişim dönüşüm potansiyelini, mekanın yeniden üretilme olasılıklarını tartışmak için uzman görüşlerinin söylem analizini yapacağım.

Sinem: Eksiklik kavramının sizde çağrışım yapan anlamları nelerdir?

K9 : Her şeyi tam gibi görmeye, tamamlama düşünce yapısıyla hareket ediyoruz. Mükemmel doğru, her şeyiyle bitmiş olanın öncülü gibi geliyor. Öyle bir nokta var mıdır. Belki sonsuzda bir nokta. Aslında her şey eksik.

Sinem: Mekanın yeniden üretim dinamikleri nelerdir? Bu süreçle eksiklik kavramı arasında sizce nasıl bir ilişki kurulabilir?

K9 : Bağlam, konum, durum nerede ve hangi koşullarda üretildiği. En büyük dinamiğin yer olduğunu, ölçek ve insan olduğunu düşünüyorum. Diğerleri bunlardan sonra oluşuyor. Eksiklik duygusu, anlayışı ancak bunların var olduğu koşulda, daha ardıl başka meselelere bakarsak. Mesela programla ilgili bir başka girdi o mekan tanımına geldiğinde baş gösteriyor. Hiç bir şey yokken yer-insan-ölçek ilişkisini ortaya koyarken herhalde eksiklikten söz edemeyiz. Belki de sonsuz yer düzleminde mekan oluştururken, insan ölçeğinden uzak olması, o yer düzleminin sınırlarının olmaması bir eksiklik duygusu ve onu gidermek için ölçek ilişkisi üzerinden bir mimarlık oluşuyor.

Sinem : Mekan birey arasında simbiotik bir ilişki olduğu söyleniyor. Bu konudaki düşünceleriniz nasıldır?

K9 : Evet. İnsanlar yaşadıkları çevreyi değiştirir. Yaşadığımız çevre bizi biçimlendirir.

Sinem : Mekanda devinim nasıl gerçekleşir?

K9 : Devinim, hareket hem zamana hem de konuma bağlı değişebilir. Mekanın zamansallığından söz ediyorsak onun farklı dönemlerde farklı zamanlarda kullanılmasının getirdiği onu farklı algılama ve yorumlama biçimimizden bahsediyorsak da bir devinim var. Mekanın içinde hareket halinde olmamız ve deneyimle oluşan bir devinimden söz etmek de mümkün. Bugünün mimarlık anlayışı bu devinime ve insan deneyimine daha fazla değer veren bir mimarlık anlayışı. Daha statikten, daha devingen bir anlayışa geçiş olduğu söylenebilir.

Sinem : Eksiklik ve Devinim kavramları mekanın yeniden üretiminde nasıl dinamo etkisi yaratır?

K9 : Bu ikisinin ayrı olduğunu düşünüyorum. Belki de çerçeveyi kavrayamadım. Eksiklik, yoksunluk duygusu pek çok şeyle karşılanabilir. Herhalde statik anlayışının kırılması. Bu çok katmanlı ve hızlı yaşam örgüsü bizi her şeyin içinde hareketi, değişimi görmeye muktedit kıldı ve olmadığı durumları da eksik yorumluyoruz. Metropol yaşantısının algılamamızı biçimlemesinden. Birey ve çevrenin birbirini değiştirmesinden ve sarmal olarak birbirini tetiklemesinden söz etmek mümkün. Bugünün metropol algısı ve yaşantısı bizim her şeyi daha hızlı ve hareketli görmeye zorluyor. Onun öyle olmadığı durumları da eksik nitelendiriyoruz. Eksiklik yerine tamamlanmamışlık demek bence daha doğru. Bir şeyi eksik olarak ifade edince daha defolu, negatif bir his uyandırıyor. Oysa her şeyin bir sürece bağlı olduğu, o sürecin sonunda değişip, gelişebileceği ön görüşüyle, henüz tamamlanmamış, ucu açık diye nitelenmek daha doğru geliyor.

Sinem : Bugün tasarım dünyasında ‘Gerçeklik Kaybı’ diye bir sorunsal olduğu ortaya konuluyor. Bu konudaki düşünceleriniz nelerdir?

K9 : Samimiyetin yitimi gibi.

Sinem : Tüketim mekanını nasıl tanımlarsınız? Tüketim mekanı ile eksiklik, devinim, gerçeklik kaybı arasında nasıl bir ilişki kurulabilir?

K9 : Bütün bu kapitalist süreçlerin bize dayattığı hızlı tüketim dünyasında yaşıyoruz. Ondan çok da kurtuluş yok, kendi küçük nefes alma alanlarımızı açtığınızda bile hala o tüketimin bir parçasıyız ve içindeyiz. Nasıl direnç gösterilebilir, o popüler kültürün dışında kalanlar; avangartlar, yeni oluşumlar, sivil inisiyatiflerin gücü akla geliyor. Tüketim toplumunu yanında olmak Taksim meydanını ve AVM’yi onaylamak, karşısında olmak Gezi Parkının yaşaması için direnç göstermek gibi.

Sinem : ‘Eylemi tamamlanmamış mekan’ sizde nasıl bir çağrışım yapıyor?

K9 : Eksiklik kavramı yerine eylemi tamamlanmamış mekan olarak yeri tanımlamak daha ufuk açıcı, olanağa açık bir ifade gibi geliyor. Farklı olasılıklara, birlikteliklere, yeniden kurulumlara, anlatılara ve yorumlara açık mekan. Bugünün mimarlığının yeni kamusalılık tanımları içinde kendine güçlü bir yer edinebilir gibi geliyor. Eskiden insan hareketlerinin ve düşüncelerinin çok mutlak tanımları vardı. Bugün toplumun da, toplumun mekanının da değişimler açık olması gerektiğini düşünüyoruz. Yeni kamusalılık tanımları içinde, eylemi tamamlanmamış mekan farklı kamusalılıkları içermeye açık, daha demokratik bir mekan gibi gelir. Özel alan içindeyse her bireyin kendi kişisel dünyasını daha rahat kurabileceği, mekanın ona hükmetmediği, onun mekanı belli sınırlar çerçevesinde dönüştürebildiği. Milyonlarca kombinasyonu kendisinin kurabileceği özgülleştirici bir alan gibi geliyor.

Sinem : İstanbul’da eylemi tamamlanmamış üç binayı (AKM, SES & Taşkışla) mekânsal eksiklik ve devinim açısından nasıl değerlendirirsiniz?

K9 : Bunlar öyle mekanlar mı. SES elektrik santrali olarak tasarlanmış, bir üniversite yapısı ve müzeye dönüştürülmüş. Kamuya hizmet eden bir servis mekanı iken, kamusalılığı belli sınırlar çerçevesinde tanımlanmış kamusal bir alana dönüşmüş durumda. Sonrasında neye dönüşür. Bu noktada eylemini

tamamlamış diyebiliriz. Geri kalmış bir teknolojiye bağımlı olmadan uzun süre öyle varlığını koruyabilecek bir üniversite yapısı. Bir kabuk olarak bakıyoruz. Müze zamanını dondurmuş olduğundan başka bir şeye dönüştürmek nasıl olabilir. Şimdi yukarıda Ayasofya camiye dönüştürülsün diye bir afiş gördüm. Kiliseden, camiye ve müzeye dönüştürülmüş bir yapının, başka bir toplumda olmayacak şekilde müzeden tekrar bir ibadet mekanına dönüştürülsün denebildiğine göre eylemin bitmediğine işaret ediyordur. Demek ki her mekan için tamamlanmamışlık söylenebilir. AKM için ise toplumsal bellekle ilişkisi, kolektif hafızanın parçası olması, Taksim Meydanı'nın kendi hafızası parçası olması açısından tamamen yok olması halinde bile eylemi tamamlanmış bir mekan olmayacaktır. Onun boşluğu, eskiden orada bir şeyin var olduğunu hatırlatacaktır. Sadece hacimsel olarak büyük bir leke olmasından kaynaklanmıyor, toplumsal hafızanın önemli olaylarına fon teşkil etmiş olmasından kaynaklanıyor. Bu yönüyle de eylemi tamamlanmamış mekanlardan bir tanesi olabilir.

Sinem : Yavaş şehir olarak tanımlanan Seferihisar'ı bahsi geçen kavramlar bağlamında değerlendirmek ister misiniz?

K9 : Bilmiyorum, bence farklı bir yerde duruyor.

KİŞİ : K10, MİMAR, Kadın, 20 yaş ve üstü
YER : TAŞKIŞLA ÇATI SINIFI, 2013
K10 GÖRÜŞME METNİ

Sinem : Konum; “mekanın yeniden üretiminde eksiklik ve devinim”dir. Mekanda Eksiklik kavramı üzerine bir araştırma yapıyorum. “Eksiklik mükemmeliyettir” söyleminden hareketle eksiklik kavramının izini sürmeye devam ediyorum. Bu kavramın mekânın yeniden üretimi ile ilişkisini bakıyorum. Bilim, sanat ve kültür alanında kavramın açılımını yaptım. Bu kavramsal çerçeve bağlamında, Taşkişla, AKM, SES binalarını zaman içinde mekânsal değişim dönüşüm geçirdiği için “eylemi tamamlanmamış mekân” olarak betimledim. Bu tez kapsamında mimarlığın değişim dönüşüm potansiyelini, mekânın yeniden üretilme olasılıklarını tartışmak için uzman görüşlerinin söylem analizini yapacağım.

Sinem : Eksiklik kavramının sizde çağrışım yapan anlamları nelerdir?

K10 : Tamamlanmamışlık gibi geliyor ama fark var. Tam olmamak değil, eksiklik içinden bir şeyler çekip çıkartmak. Bir zaman olduğundan daha farklı olması. Tamamlanmak, artırıcı bir kavram, hiçbir zaman olmayan lineer bir devamlılık gibi geliyor. Ama eksiklik daha belirsiz, lineer olmayan.

Sinem: Mekanın yeniden üretim dinamikleri nelerdir? Bu süreçle eksiklik kavramı arasında sizce nasıl bir ilişki kurulabilir?

K10 : Mekan sürekli üretiliyor, dolayısıyla yeniden üretim söz konusu olmuyor. Her üretim mekânın kendi dinamiği oluyor. Mekan sürekli üretildiğinden mekân oluyor. Burası bizim için ikimizin röportaj yapabileceği bir yerken, bir yarışma ekibi stüdyosuna da dönüşüyor. Sürekli eylemlerle, oraya ne attığımızla alakalı sürekli üretiliyor. Hiç kullanılmayan ve yeniden üretilmeyen bir yerin mekân olup olmadığı da tartışılabilir.

Sinem : Mekan birey arasında simbiotik bir ilişki olduğu söyleniyor. Bu konudaki düşünceleriniz nasıldır?

K10 : Mimarlık üretiminin kendi içinde barındırdığı bir çelişki. Tschumi’nin Architectural Paradox metninde; mimarlık deneyimlerin üretildiği mekânları üretiyor. İleride olacak deneyimleri düşünerek mekânlar üretiyoruz ama hiçbir zaman o deneyimi yaşamadan bilemezsin, bilmeden bir iş üretiliyor. Mimarlık dediği şeyin tam da dışında, tasarladığı şeyi deneyimleyemeyeceği için kendisiyle çelişiyor. İnsanın kullanımıyla, mekânın üretimi birbiri üzerinden sanki insan kullanımı etrafında mekânı örmek gerekiyor gibi. Ama onu yapabilmek de pek mümkün değil. Kullanım etrafına mekân nasıl örülebilir o zaman inşa edilebilir bir mekândan bahsedemiyorum.

Sinem : Mekanda devinim nasıl gerçekleşir?

K10 : Eskiden devinimi dinamikle üst üste çakıştırıyordum. Aslında dinamikler mekânı mekân yapan her şey.

Sinem : Eksiklik ve Devinim kavramları mekânın yeniden üretiminde nasıl dinamo etkisi yaratır?

B.A. : Eksikliğin daha farklı bir gücü var gibi. Mekanın üretimi kalıp dışı, istenilen şekilde mekân üretilirken, eksiklik ona bir davranış biçimi katıyor. Mekanı yok

edene kadar mı eksiltiyorsun veya farklı bir üretim biçimi mi? Eksiklik üretim biçimini tanımlamaya başlıyor. Fiziksel olarak mekan hareketli şekilde sökülüyorsa, öyle bir ilişki kurmuyorum. Eksiklik, aslında Pompidou Kültür Merkezi gibi tamamen eksilterek içine daha fazla anlam yükleyebiliyorsun. Mekanlara atfedilen kalıpları söküp ondan alarak, tanımlanabilir mimarlığın içinden bir şeyler eksilterek içine bir çok potansiyeli de koymaya başlıyor. Devinimler de eksiltmeyle beraber mekanın içine giriyor olabilir.

Sinem : Bugün tasarım dünyasında ‘Gerçeklik Kaybı’ diye bir sorunsal olduğu ortaya konuluyor. Bu konudaki düşünceleriniz nelerdir?

K10 : Gerçeklik shift edebiliyor. Alışlagelen gerçeklikten bambaşka bir gerçekliğin içine giriyoruz. Bu noktada kaybetmek değil de, gerçeklik değişiyorsa biz ne yapabiliriz. Bu pozisyon değişiyorsa, bunu fark ederek ona göre pozisyon almak gerekebilir. Tüketim mekanları, alışveriş merkezleri, kapalı konutlar gibi noktalar veya üç boyutlu modelleme mekanlarıyla mekanın gerçekliğinden kopuluyor da olabilir. Belki de insanlar AVM’lerin, Learning from Lasvegas’taki gibi o parlaklığı ve suniliğinden hoşlanıyorlar. O noktada biz ne yapıyoruz.

Sinem : Tüketim mekanını nasıl tanımlarsınız? Tüketim mekanı ile eksiklik, devinim, gerçeklik kaybı arasında nasıl bir ilişki kurulabilir?

K10 : Kentin hepsi, evin içi de tüketim mekanı. Tarihi surların üzerine bile reklam yapıştırılıyorsa tüketilmiş bir mekan veya müze olan bir mekan yine camiye çevriliyorsa, o da tüketim mekanı.

Sinem : ‘Eylemi tamamlanmamış mekan’ sizde nasıl bir çağrışım yapıyor?

K10 : Sürekli üretilen bir mekan tamamlanmamış bir mekan. Tasarımsa tabi daha farklı.

Sinem : İstanbul’da eylemi tamamlanmamış üç binayı (AKM, SES & Taşkışla) mekânsal eksiklik ve devinim açısından nasıl değerlendirirsiniz?

K10 : Taşkışla koridorlarını ve stüdyoları eylemi tamamlanmamış mekanlar gibi kullanıyorduk. Şimdi eylemler tanımlı olmaya başlıyor gibi. Yapısı itibarıyla, kısıtlı, simetrik gibi duruyor ama aşarak onu kullandık. Projektörü farklı yansıtarak bile olabilir. AKM ise ne olacağını dair hiç bir şey diyemiyorum.

Sinem : Tanımlamak çoğu yer için bir gücün veya genel tanımıyla iktidarın yönlendirmesi gibi mi?

K10 : Evet, bu zamanların yönlendirmesi. Yönetimsel şeyler aslında. Mesela bu okulu 24 saat kullanıma açtığınızda eylemi tamamlanmamış bir mekan olabilir. Sadece bir sınıfı ve 10 masayı açtığınızda o eylemi kısıtlamaya başlıyorsun. O yüzden mekanı tasarlamakla, o eylemi kapatmak ya da açmak çok mümkün olmuyor. O mekanın yönetimi ya da kimler tarafından kullanıldığı onun eylemini açıyor ya da kapatıyor gibi.

Sinem : Yavaş şehir olarak tanımlanan Seferihisar’ı bahsi geçen kavramlar bağlamında değerlendirmek ister misiniz?

K10 : Ne yazık ki hiç görmedim.

ÖZGEÇMİŞ

Ad Soyad : SINEM TOPAL

Doğum Yeri ve Tarihi : İstanbul, 14.05.1985

E-Posta : sinemto@yahoo.com

Lisans : İ.T.Ü Mimarlık Bölümü ve İç Mimarlık Bölümü

2003 yılında okumaya hak kazandığı İTÜ'den, Mimarlık Bölümü 2010 mezunu ve İç Mimarlık Bölümü 2008 mezunudur. 2006 - 2007 Erasmus programıyla değişim öğrencisi olarak Politecnico di Milano Üniversitesi'nde eğitimine devam etti. Üniversitede araştırma görevliliği yaptı. 2005 - 2013 yıllarında bazı mimarlık ofislerinde ve şantiyelerde çalıştı. Arayışa devam etmektedir.